BIBLIOTEKA
Zakł. Nar. im. Ossolińskich
XVII 943

1675

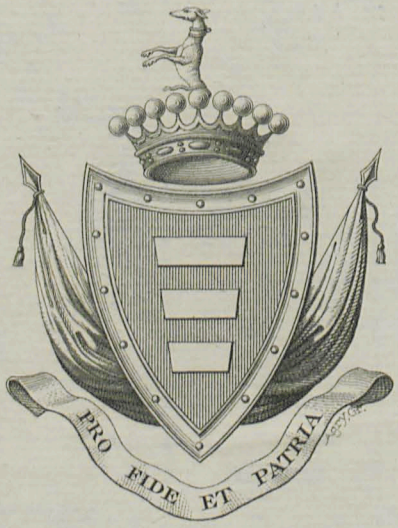

Ex Libris Com. Branicki
Sucha

1.5685 ~~76~~ 56 g-c-19

MOSCOVIA

HOC EST,

De origine, ſitu, regionibus, moribus, religione, ac Republ.

1675

MOSCOVIÆ

COMMENTARIVS

Auctore

SALOMONE NEVGEBAVERO

à Cadano.

Acceßit tabula MOSCOVIÆ Geographica.

GEDANI

Typis Andreæ Hünefeldi.

ANNO

SVpernè Regi Meo à Deo VIctoria.

1613.

AUCTOR

ad

ZOILUM.

EX osſibus lectum tibi
Hîc porrigo os, ô Zoile,
Hoc rode ſis, & linquito
Mî chartulas innoxias.

BIBL. Z.N.IM. OSSOLINSKICH
XVII-943-III

Illuſt.

ILL^mo ET REV^mo

PRÆSULI AC DOMINO

D. LAURENTIO GEMBICKI

EPISCOPO VLADISLAVIÆ POMERANIÆQUE

MAGNO POLONIAE CANCELLARIO REGNI

SENATORI EMINENTISSIMO

Huncce

MOSCOVIÆ COMMENTARIUM

Amicorum persuasu & inductu

CONSCRIPTUM:

Ut robusto tanti herois patrocinio
à Zoilis atque vituperonibus vindicetur,
Et hoc quali quali publico præconio
Observant. cultusq; monumentum consecretur:

PRO INSIGNI ILLA BENEFICENTIA

QUA ET ANTE TRIENNIUM ME EX GALLIA
ILL. CUM DD. FIRLEIIS REDUCEM LOBAVIÆ,
ET PROXIMIS IN COMITIIS VARSAVIÆ,
illuſtrem ad menſam ſæpius admiſſum,
munificâq; tandem cum gratiâ dimiſſum
INCLITUS HIC MUSAGETA
nullo meo merito liberaliſsimè affecit:

L. M. Q.

Inſtar votivæ ſimul ineuntis anni ſtrenulæ

D. D. D.

SOLOMON NEUGEBAUER
â CADANO.

A. C. CIↃ IↃ CXII

IN

IN MOSCOVIAM

Viri nobilis & clarissimi,

D. SALOMONIS NEVGEBAVERI

à CADANO.

MIrum, vix quisquam culto reperitur in orbe,
Cui sit delicium barbara barbaries.
Sunt tamen, ingenti qui perfunduntur amore,
Cùm de barbarie haud barbara scripta legunt.
Moscorum certè qui barbara facta sequatur,
Nullus erit; quid enim? nil nisi barbaries.
Qui tamen expendant hæc te duce NEUGBAUERE,
Percupidèque legant, plurimi, opinor, erunt.
Quidni? sermo brevis, concinnus, & ordo perennis,
Hæc tria Lectorem suaviter afficient.

JOANNES DEMETRIUS
GORAYSKI
à Goray.

In eandem

PHALEVCVS
SBIGNEI GORAISKY
à GORAY.

QVæ sermone frequentiùs feruntur,
Hæc & scripta libentiùs leguntur:
Mos est omnibus unicè probatus.
Qvem noster benè novit ille NEVGE-
BAVER, sedulus ille singulorum,
Acta quæ, vel aguntur, annotator.
Hoc scripto iubet esse notiorem
Nobis MOSCOVIÆ situm atque ritum,
Quam dudum celebramus ore passim.
Hinc amplum tibi surgit argumentum
Laudis, & meritò vidêre dignus,
Cui Musæ aureolam parent corollam.

Benevolentiæ ergò
script.

M. LAU.

M. LAUBANI
IN
MOSCOVIAM

Nobil. & præstant. viri
SALOMONIS NEVGEBAVERI
à Cadano Borusi

EPIGRAMMA.

FAbula nunc Mosci sunt publica in omnibus oris;
Symposia hos pasim, compitaque ipsa sonant.
Longa gravisque tamen fuerit via, plenaque damni:
Si loca ames propriis nunc ea nosse oculis.
En tibi sed medium se NEVGEBAERVS obinfert,
Nostræ & avitæ auctor commodus historiæ.
Arte suâ nobis sumptuque dat hacce papyro;
MOSCOVIAM extra ipsam cernere MOSCOVIAM.
Flumina, agros, silvas, urbes, sacra, jura, penates,
Cum populo disces quisque deinde domi.
Regna SIGISMVNDO qui Moscoviana, quod opto,
Dedet: inocciduâ hunc gloria laude vehet.
Regna cuique offers qui Moscoviana: deinceps
Gloria sit dispar NEVGEBAERE tibi?

ΕΙΣ.

ΕΙΣ ΤΑΥΤΗΝ

ΤΗΣ ΜΟΣΚΟΒΙΑΣ

ΙΣΤΟΡΙΑΝ.

Ἱστορίην ζυγγραψόμενος, καὶ πάντα κατ' αὐτὴν
ἐν τῇδ' ἐυφρονέων ζυγκαταλεξόμενος,
πρῶτα πθεισάστας τηρεῖτω· τὸν χρόνον, αὖτε
τὸν τόπον, ἀνθρώπων ἤθεα καὶ φύσεας·
νημερτές τε καὶ ἀτρεκέως λεγέτω, καὶ ἀμέμπτως·
πρὸς χάριν, ἢ μῖσος μή ποτ' ἀποβλεπέτω.
ἱστορίης νόμος ἐστι, σαφῶς, φανερῶς, καὶ ἀληθῶς,
Ατρέως τ' ἀνδρῶν ἤθε ἅπαντα γράφειν.
ἱστορίη ΣΑΛΟΜΩΝ τάδε ΝΕΥΓΕΒΑΗΡ ἐνὶ τῇδε
ΜΟΣΚΟΒΙΩΝ μερόπων πάντ' ἐφύλαξεν ἐῇ.
ἱστορίης τηρεῖ νόμον, ἕνεκα τὸ κλέος αὐτῆς
Ἐσται τῆ θανάτῃ ἄμμορον, ἀΐδιον.

ΑΔΑΜ ΦΡΕΙΤΑΓΙΟΣ
τυρναῖος.

MOSCOVIAE

CAPUT I.

De Moscorum origine, linguâ, nomine, & potentiâ.

MOSCI gens seu potiùs progenies Russorum, olim teste Plinio Roxolani dicti sunt, quos tamen commutata aliquantulum litera Ptolomæus tabula Europæ octava Rosolanos nominat, communiter olim Russi dicti, nomen â quodam RUSSO fratre seu nepote LECHI Polonorũ principis, vel ab oppido vetusto Russo nuncupato, non longè à Novogrodo sive Novogardia magna, vel etiã à fusco gentis ejus colore sortiti sunt. At enim Mosci ad veritatẽ propiùs accedentes, Rossejam antiquis appellatam asserunt, quasi gentem dispersam seu disseminatam, id quod nomen ipsum indicare videtur: Rossieja enim Russis disseminatio seu dispersio dicitur. Quod ita se habere, varij populi incolis etiamnum permixti, & diversæ provinciæ RUSSIÆ passim immixtæ ac interjacentes palàm testantur. Moscis ut origo, ita & lin-

Moscorum origo.

Moscorũ lingua.

& lingua communis est cum Rusſis, Polonis, Casſubijs, Sileſijs, Bohemis, Moravis, Bulgaris, Croatis, Raſciis, Serbijs, Illyrijs, ac univerſo nomine Slavonico, licèt dialectis adeô varient, ut nonnulli ex his populis vix ſe invicem intelligant. In hanc linguam libri ſacri non pauci operâ divi Hieronymi & Cyrilli translati ſunt. Præterquoque annales patrios Alexandri etiam Magni, Romanorumque Cæſarum, itemq; M. Antonij & Cleopatræ memoriam iis commendatam literis tenent. Acceperunt autem nomen Moſci, vel ab urbe MOSQUA, illius regionis metropoli & regiâ Principis Moſcorum, vel, ut alius, & quidem rectiûs, placet, à MOSQUA fluvio urbem alluente. Genus Rusſiæ Principum referunt annales Rusſici ad VARAIOS fratres tres, Ruricum, Sineum, & Truborum, qui circa annum Chriſti octingenteſimum ſexageſimum primum apud Ruſsos Septentrionales regnaſſe feruntur. Ac RURICUS quidem natu major Novogardiæ, reliqui duo fratres aliis Rusſiæ partibus Bialojeziorenſi & Isboriensi præfuêre, quibus tamen non multó poſt, nullâ prole relictâ, defunctis, Ruricus in ditionibus illis ſucceſsit, & filium IGORUM poſt ſe reliquit. Hic ex Olga Pleſcoviensi filium SVENTOSLAUM ſive Stoſlaum ſuſcepit, qui multa cum vicinis bella geſsit, tandemque ab illis cæſus eſt, filijs tribus

Moſcorum nomen.

Origo Principum Moſcorum.

tribus, Ieropolco, Olega, & Ulodimiro, inter quos adhuc vivens principatum partitus erat, relictis. Et IEROPOLCO quidem Kioviam, OLEGO Dreulanos (qui fortè Bulgari sunt, à lignis vel sylvis ita dicti) VLODIMIRO verò è Malusa concubina procreato Novogardiam concesit. Hic fratribus, qui bellum ipsi intulerunt, à se peremptis, Rusia potitus est tota. Ab hoc omnes dein Rusiæ Principes profectos, proditum est. Is enim, cùm duodecim reliquisset filios, Rusiæ principatum inter eos sic diviserat, ut Visseslao natu majori Novogrodum, Izaslao Poloscum, Stopolco Tuveram, Iaromiro Rostoviam tradiderit. Nec multò pòst, defuncto Visseslao, attribuit Novogrodum Iaroslao, Rostoviam Borisso, Glebo Muromum, Stoslao Derevos, Vusevolodo Vulodimiriam, Mescisslao Torocanum, Stanislao Smolenscum, Sudislao Plescoviam, Podvviso Volyniam. Verùm ij partitione paterna non contenti, post mortem eius bellum inter se civile concitabant. Ex his SVENTOPOLCUS, qui cognita patris morte Kioviam occuparat, duobus fratribus Glebo & Borisso, qui posteà à Rusis in divorum numerum relati sunt, dolo occisis, à Jaroslao tertio fratre cæsorum necem ulciscente, superatus, & Kioviensi principatu ejectus, in Poloniã ad BOLESLAUM Regẽ confugit, cujus ro-

gatu Boleſlaus adverſùs Iaroſlaum expeditionem ſuſcepit, eumque profligavit. Poſt illos VLODIMIRUS cognomento Monomachus Iaroſlai ex Vuſevolodo nepos, cuius adhuc hodie apud Ruſſos nomen eſt, imperio potitus fuit. Quod interpellatum quidem interim à poſteris Sventoſlai, qui avitum recuperare principatum conati fuerant, penès Vlodimiri poſteritatem nihilominùs remanſit, ac ſequentibus temporibus Andreas Susdalienſis Dux, ab eadem Vlodimiri ſtirpe profectus, fœdere cum undecim aliis cognatis ducibus inito, eiectis Vlodimiri monomachi poſteris, qui Kioviam tenuerunt, MICISLAUM filium ei impoſuit. Hic primus principatũ in Susdaliẽſem domũ imperiique domicilium Vlodimiriam tranſtulit, cùm initiò imperii Ruſſici ſedes Novogardiæ, inde Kioviæ, poſterioribus verò temporibus, priusquàm Moſcoviam à Daniele Moſcorum Principe ALEXANDRI filio transferretur, Vlodimiriæ fuiſſet. Eum Principatum qui tenebat, licèt imperium in reliquos cognatos Duces non haberet, Magni tamen Ducis nomine utebatur, dignitateque ac honore, cæteris majeſtatem eius comiter obſervantibus, antecedebat. Cùmque honor is antea vel ſucceſsione, vel reliquorum omnium ſtudiis uni deferretur, interdum vi &

armis

armis occuparetur, postquam eos Tartari sibi subjecissent, GEORGIO Principe victo cæsoque, ab iis peti cœpit. Ab illo enim tempore Russi Tartaris tributarii fuêre, atque ex ipsorum arbitrio Duces sibi constituère. Danieli successit filius natu minimus IOHANNES cognomento Kaleta, quòd assiduè ad erogandas eleemosynas peram secum gestaret. Huius filii fuêre Simeon, Iohannes, & Andreas. SIMEONI pater Vlodimiriam & Moscoviam adsignavit, cui absque liberis mortuo successit IOANNES frater, qui filium habuit DEMETRIUM, ex quo nati sunt Basilius, Georgius, Andreas, Constantinus, & alii tres. BASILIUS post patrem imperavit. Hic, filio suo cognomini ob matrem adulterii suspectam præterito, moriens fratri GEORGIO gubernacula tradidit, qui nepotem diu in vinculis detinuit. Moriturus tamen, quamvis duos haberet filios, Andream & Demetrium, (conscientia fortè permotus) BASILIO nepoti imperium tradidit. Cui postea patrueles, conspiratione contrà eum facta bellum faciunt, eumque regno exuunt, ac tandem oculis privant. Verùm à Novogardensibus adjutus, imperium recuperavit, & pacatè illud obtinuit. Successit illi IOANNES filius, qui rebus Rusicis obscuris adhuc magnam claritatem attulit, primusque eam, ad

quam nunc excreverunt, potentiam fundavit. Ducum reliquorum filios & nepotes, quos potuit, é medio sustulit. Novogardiam Magnam, totius Septentrionis emporio celeberrimam urbem, per fraudem cepit, & in servitutem redegit, & complures arces atque castella finitima, quæ magno Ducatui Lithvaniæ parebant, sui juris fecit. Primus hic Polonis & Livonibus bellum intulit, Tartarorumque jugum primus excussit. Pari ratione filius eius BASILIUS potentiam, cuius pater fundamenta jecerat, in immensum ferè auxit. Smolenscensem Ducatum SIGISMUNDO Regi Poloniæ proditione Michaelis Glinscii Rusfi Ducis eripuit. Casanos terra mariqueoppugnavit, duces agnatos ditionibus suis privavit, & Plescoviam civitatem liberrimam ac ditissimam suæ potestati subiecit. Ei successit IOANNES BASILIDES cognomine, qui Casanense & Astracanense regna suæ potestatis fecit, & mari Caspio in potestatem accepto, ad Persidem ferè imperium protulit. Livoniæ maximam partem per Livonum dissensionem occupavit, Polociam temporibus Augusti Regis cepit, cum Svecis prospero successu bella gessit. Eò denique potentiæ peavenit, ut non finitimis modò, sed remotioribus etiam quibusque gentibus terrori esset, omnesque alios Principes præ se contem-

neret

neret, ac nullam gentem esse existimaret, quæ potentiâ atque opibus secum contendere posset, aut auderet. Huic ex priore conjuge Anastasiâ duo fuerunt filii, Ioannes & Theodorus: ille acer & impiger, hic stupidus, & ad regni gubernacula inhabilis. Ac Ioannes quidem post à patre scipione ferrato percussus, magno cũ patris dolore obijt, tyrannus verò matrimoniũ aliquoties cũ nobilibus quibusdã puellis repetijt, easq;, ni intra menses aliquot prolem conciperent, in monasterium detrusit. Tandem ex septima, quam id temporis, cùm Rex STEPHANUS felicissimæ memoriæ Vielicoluco in potestatem suam redacto ingentes in Moscoviam copias admirabili cum terrore omnium circumduceret, duxit, filium Demetrium suscepit. Cùm verò Mosci matrimonii iterationem admodùm detestentur, ac quartum, ne dum septimum, pro illegitimo & Christiano homine indigno habeant, Demetrius hic non admodum in precio habitus cum matre in Ducatum Susdaliensem ablegatus est, ibique à Præfecti sui filio cultro læsus, miserè periisse perhibetur. De quo tamẽ alii aliter. IOANNI Basilidi extincto successit filius THEODORUS, ingenij stupiditate laborans, cui pater Consiliarios ex præcipuæ notæ proceribus quatuor adjunxit, qui novi principis ac Reipublicæ salutem curarent. Sub quo

Mosci

Mosci liberiorem vivendi rationem ingressi, facultatibus amplificandis operam dederunt, aliumque & quidem politioris victus corporisque cultum secuti sunt. Cùm verò annis tredecim imperio præfuisset, tandem absque prole ex hac vita excessit. Huic successit BORISSUS HODUN, cujus sororem Theodorus defunctus princep sin matrimonio habebat, unanimi omnium consensu ad regni gubernacula vocatus, quòd cùm vivo adhuc Theodoro summam rerum obtineret, comitate ac benevolentiâ multorum animos sibi conciliasset. Ad fastigium hoc evectus, summâ in imperio constituendo prudentiâ usus est, ac militibus primùm omnibus ac præsidiarijs stipendia persoluit, Germanis ex Livonia annis superioribus in Moscoviam abductis liberam ad suos redeundi facultatem, reliquis verò manere volentibus privilegia atque immunitates concessit, virginibus etiam pauperioribus dotes ac vestimenta largitus est. Hoc ita imperium administrante, DEMETRIUS in Polonia redivivus factus est, qui secundùm alios aliquot ante annis Borisijussu, ne ipsi ad imperium obstaculo esset, cædi destinatus erat, sed astu puer eiusdem ætatis, & vultu non absimilis subornatus, ejus in locum interfectus est. Interim hinc inde in monasterijs apud suos educatus, in Russiam tandem pervenit, fortunamque suam ac genus

genus Constantino Visniovecio Duci, & dein Georgio Mnischek Palatino Sendomiriensi indicavit, adeò constanter, ut quibusdam signis fidem plerisque faceret. Itaque quinque millibus militum clam conscriptis, quibus deinde non parua manus limitaneorum, eorumque veteranorum accessit, duce Palatino Sendomiriensi in Moscoviam contendit. Ac primùm quidem cum exercitu Borissi, ad quem jam fama de Demetrio pervaserat, collatis signis conflixit, variâ initiò fortunâ, sed pòst Demetrio in fugam acto. Qua clade acceptâ Demetrius Rilscum arcem profugit, ubi non exiguam suorum partem è fuga collegit, ac per dies aliquot corpora refici jussit. Quó loci haud multò pòst Borissi exercitus ad Demetrium inde expellendum venit, quo cum Demetrius congressus, eos non paucis interfectis fudit fugavitque. Ad quam fortunæ inclinationem quinque opportunæ situ arces unà cum subjectis territoriis sponte se Demetrij potestati permisêre. Dum hæc fiunt, Borissus audiendis exterorum Principum legatis vacans, repente non sine veneni suspicione mortem obit. Quam secuta est magna animorum mutatio. Demetrius enim ex incerto certum sibi regnum habere visus, ipsam Moscoviæ metropolin nulla morâ interposita ingressus, ingenti populi acclamatione magnus Dux salutatus; ac

paulo pòst diademate insignito est. His peractis, & provinciis, ut videbatur, tranquillatis, legatum in Poloniam ad Regem misit, petitum, ut sibi MARIANAM Georgij Mniscij Palatini Sendomiriensis, præclarè de se meriti filiam ducere uxorem liceret. Cum qua pòst anno sequenti nuptiæ magno splendore in ipsa Moscoviæ metropoli celebratæ sunt, & nuptiis non dum finitis à suis crudelem in modum trucidatus est. Atq; hæc de origine, situ, ac potentia Moscoviæ Principum pauca præmissa sunto.

CAPUT II.

De amplitudine ac terminis M. Ducatus Moscoviæ.

Magnitudo Moscoviæ.

PRotenditur autem Moscorum Principis imperium adeò longè latèq;, ut aliquot Asiæ spacia cõplectatur, aliquot etiã Europæ, ea que minimè parva. Sunt qui illud in longitudinẽ ad septingenta milliaria Polonica seu Germanica obtinere affirment, à Livoniæ finibus usq; ad Iuhoriam in Asia: in latitudine verò ad mare Caspium ad sexcenta. Bilibaldus Pirckhaimerus Norinbergensis, qui vixit tempore Basilii magni Ducis Moscorũ, in Germaniæ suæ descriptione asserit, Moscorũ ditionem per quingenta milliaria Germanica & magna quidem in orientem se extendere. Cui sententiæ evidenter subscribit Mathias Miechovius rerum Polonicarum non indiligens scriptor in sua Sarmatia Europæa, dum à Smolensco per Moscoviam urbem ad Orientem progrediendo usq; ad Iuhoriam sive Iuhram, qui Moscoviæ terminus versùs Scythiã est, quingenta miliaria integra numerat. Accessêre pòst Casanense & Astracanẽse Tartarorum regna, à IOANNE BASILIDE tyranno Moscoviæ

ſcoviæ adjecta, quæ ferè ad ducenta milliaria patent. Eſt igitur MOSCOVIA hinc inde varijs gentibus contermina: à meridie atq; oriente Tartaris cingitur, ſeptentrionale latus Oceanus Scythicus ambit, ad occidentem tenent Lapones gens ſylveſtris, nec ulli populo commercio linguæ nota. Poſt hos Auſtrũ verſùs incolunt Sueci, Finlandi, Livones, & juxta hos Litvani. Termini Moſcoviæ.

CAPUT III.

De Chorographia Moſcoviæ, ac primùm de Ducatibus.

CONtinet autem Moſcovia in ſe Ducatus, provincias, regiones, & populos varios. Ac inter Ducatus quidem MOSCOVIA principatum tenet, provincia nec lata nimis, nec fertilis: cujus fœcunditati ager ubique arenoſus, qui mediocri ſiccitatis aut humiditatis exceſſu ſegetes enecat, plurimùm officit. Accedit ad hæc aſpera nimis aëris intemperies, quâ hyemis rigore ſolis calorem ſuperante ſata quandoq; ad maturitatem non perveniunt. Etenim tam intenſa ibi nonnũquam ſunt frigora, ut quẽadmodũ æſtatis tempore apud nos æſtu nimio, ſic ibi frigore immenſo terra in hiatum diſcedat: aqua etiam tum in aërem effuſa, ſputumque ex ore projectum, antequam terram contingat, gelentur. Tota porrò regio non ita diu admodum ſilvoſa fuit, id quod ex magnarum arborum truncis, qui etiamnum extant, apparet. Quæ quamùis agricolarum ſtudio ac operâ ſatis culta ſit, ijs tamen, quæ in agris Moſcoviæ chorographia. Moſcovia regio

proveniunt, exceptis, reliqua omnia ex circumjacentibus provinciis eò afferuntur. Nam frumento oleribusque abundat communibus: cerasa dulciora, nucesque (avellanis tamen exceptis) inibi non reperiuntur. Aliarum arborum fructus habent, sed insuaves. Melones autem singulari cura ac industria seminant, terram fimo permixtam in areolas quasdam altiores componunt, inque eas semen condunt. Hac arte calori ac frigori immoderato æquè succurritur. Nam si fortè æstus nimius fuerit, rimulas tanquam spiracula quædam, ne semen calore nimio suffocetur, per fimum terræ mixtum faciunt; in frigore verò nimio lætaminis calor seminibus reconditis præstat auxilium. Melle hæc provincia ferisque præter lepores caret. Animalia nostris longè minora sunt, neque tamen cornibus destituuntur, ut Miechovius refert in Sarmatia Europæa. Jam verò urbs ipsa MOSCOVIA inter reliquas Septentrionis civitates eminentissima, orientem versùs multum porrigitur; tota lignea satisque ampla, quæ procul spectantibus amplior, quam reipsa sit, apparet. Nam horti areæque in qualibet domo spaciosæ magnam Urbi accessionem faciunt, quam fabrorum aliorumque opificum igni utentium extra civitatem longo ordine protensæ ædes, inter quas sunt prata & agri, etiam adaugent. Ab urbe haud longius-

Moscovia civitas.

longiusculè domunculæ quædam apparent, & transfluvium villæ, ubi BASILIUS Moscorum princeps satellitibus suis novum oppidulum Nali (quod eorum linguâ infunde significat) condidit, eò quòd cùm alijs medonem cerevisiamque bibere, exceptis paucis diebus in anno, prohibitum sit, ijs solis bibendi potestas à Principe permissa sit: atque ob eam rem, ne cæteri illorum convictu corrumperentur, à reliquorum consuetudine sunt sejuncti. Propter urbem sunt quædam monasteria, quæ vel sola longè prospicientibus una quædam civitas esse videntur. Porrò vasta civitatis magnitudo facit, ut nullo certo contineatur termino, nec muro, fossâ, propugnaculisvê commodè muniri queat. Plateæ tamen quibusdam in locis, trabibus transversim ductis, obstruuntur, adhibitisque custodibus ad primam noctis facem ita obfirmantur, ut nemini noctu aditus post statam horam illac pateat; post quam qui deprehensi fortè fuerint à custodibus, aut verberantur spolianturque, aut in carcerem compinguntur, nisi vel noti honestique viri fuerint (nam hi à custodibus ad sua deduci solent). Atque tales custodiæ, quâ liber in civitatem patet aditus, locari solent; reliquam enim urbis partem Mosqua fluvius circuit, in quem sub ipsa urbe Iausa illabitur, qui ob altas ripas rarò vadari potest. In hoc molendina

 complu-

BIBL. Z.N.IM. OSSOLINSKICH

complura in publicum civitatis usum fabricata sunt; hisq; fluviis civitas nonnihil munita esse videtur, quæ præter paucas ædes lapideas, templa, atq; monasteria, prorsus lignea est. Ædiũ ea in urbe numerus vix credibilis refertur. Civitas hæc tam ampla atq; vasta, admodùm lutosa est, quã ob rem in vicis ac plateis, aliisq; celebrioribus locis, pontes passim extructi sunt. Est in ea castrũ, ex lateribus coctilibus coagmentatũ, quod ab una parte Mosqua, ab altera Neglina flumine alluitur. Castrũ autẽ tantæ magnitudinis est, ut præter amplas ac magnificè exædificatas ex lapide Principis ædes, Metropolitanus Episcopus, Principis item fratres, proceres, alijque quamplurimi spaciosas in eo ædes ligneas habeant. Ecclesiæ ad hæc in eo multæ, ut amplitudine sua civitatis propemodem formã repræsentare videantur. Hoc roboribus tantùm initiò circumdabatur, atq; ad magni Ducis Ioannis tempora usq; parvum ac ignobile erat. Eius castri propugnacula, basilicæ, cum principis palatio more Italico erecta sunt. Multæ autem in hoc sunt ecclesiæ, ligneæ fermè omnes, duabus tamen insignioribus, quæ ex lateribus constant, exceptis: quarum altera divæ Virgini, altera divo Michaëli Archangelo est sacra. Regionis cœlum adeò salubre est, ut ibi ultra Tanais fontes, præsertim

Moscoviæ cælũ quale,

tim in Septentrionem, atque etiam magna ex parte Orientem versùs, memoriâ hominum nulla unquam pestis sævierit. Habent tamen interdum intestinorum & capitis morbum quendam, pesti haud dissimilem, quem ipsi calorem vocant, eo qui corripiuntur, paucis diebus pereunt. Ac cùm in tam salubri regione degant, si quando Novogrodi, Smolenści, ac Plescoviæ pestis grassatur, quoslibet illinc venientes regione suâ metu contagij excludunt. Incolæ hujus Provinciæ omnibus astutiores & fallaciores esse perhibentur, fluxa imprimis in contractibus fide, cujus rei ipsi haud ignari, si quando cum externis commercia habent, quò majorem fidem obtineant, non Moscos se, sed advenas esse simulant. Longissimus hîc dies in solstitio æstivo septendecim horarum cum tribus quadrantibus esse fertur. Certa poli elevatio sciri non potest, quamùis nonnulli quinquaginta octo graduum se accepisse dicant. Quidam facto per astrolabium periculo, utcunque solem nono Iunij die in meridiem observatum quinquaginta octo graduũ referũt. Ex qua observatione cõputatione hominum harum rerum peritorum, deprehensum est, altitudinem poli quinquaginta graduum esse; longissimum autem diem septendecim horarum & unius quadrantis.

Orienti

Vulodimiriensis Ducatus

Orienti obvertitur VULODIMIRIENSIS Ducatus, cujus ager adeò est frugifer, ut ex uno tritici modio sæpè viginti, nonnunquam triginta modij proveniant. Eam Clesma fluvius præterfluit, cæterà sylvæ magnæ vastæque cingunt. CIVITAS ipsa magna, sed quæ castrum ligneum sibi conjunctum habet. Hæc à tempore VULODIMIRI (pòst Basilij dicti) qui eam condidit, nomenque suum indidit, Russiæ metropolis fuit usque ad Ioannem, qui inde sedem in Moscoviam transtulit. Sita est inter Volgam & Occam, triginta sex à Moscovia in Orientem milliaribus. A Vlodimiria viginti quatuor miliarum rectà in Orientem in vastis sylvis Ducatus olim fuit, cujus populi Muromani vocabantur, animalium pellibus, melle, & piscibus abundantes.

Vlodimiria civitas,

A Vulodimiria in orientem ulteriùs procedendo, NOVOGRODIÆ inferioris Ducatus incurrit, qui Vulodimiriæ fertilitate rerumque copiâ æquatur. In hoc Ducatu est civitas ampla ac lignea NOVOGRODIA sivê Novogardia dicta, à qua & regio ipsa nomen accepit, emporio longè nobilissima, cui ob lini ac canabis optimi abundantiam inter reliquas Moscoviæ urbes facilè datur palma. Sita autem est ad Volgæ & Occæ fluviorum confluxum. Castrum huic civitati adhæret, quod BASILIUS Princeps ex lapide

Novogrodii inferioris Ducatus

Novogrodum civitas.

lapide in scopulo posuit, contra Czeremissorum impressiones. Distat autem à Moscovia centum milliaribus, & facit Christianæ religionis terminum. Nam licèt Moscorum Princeps ultra Novogardiam hanc castrum, quod Sura à fluvio ejusdem nominis indigitatur, habeat; tamen intermixtæ sunt gentes Czeremissi & Mordvvi, qui Mahometanam superstitionem amplectuntur.

A Novogrodia inferiori ad occidentem nonnihil reflectendo REZANENSIS Ducatus inter Occam & Tanaim fluvios situs est. Hæc cæterarum omnium est fertilissima provincia, in qua, ut fertur, singula grana frumenti binas quandoque pluresve spicas proferunt, quarum culmi tam densè succrescunt, ut nec equi facilè transire, nec coturnices inde evolare possint. Mellis, piscium, avium, ferarumque ibi magnus proventus, arborum etiam fructus longè Moscoviæ fructibus nobiliores. Gens animosa atq; bellicosa. In hoc Ducatu est homonyma civitas lignea juxta ripam Occæ. Erat in ea castrum, quod IAROSLAVUM vocabatur, cujus nũc præter vestigia nil extat. Prope oppidum hoc Occa fluvius insulam efficit, quæ STRUP dicitur, ingens olim Ducatus, cujus princeps nemini subjectus erat, qui jam funditus extinctus est. TULLA oppidum quadraginta ferè

Rhezanen: Ducatus.

Rhezan civisas.

milliaribus à Rezano, à Moſcovia verò in meridiem triginta ſex miliaribus diſtat: eſtque ultimum oppidum ad campeſtria deſerta, in quo BASILIUS caſtrum ex lapidibus conſtruxit, quod fluvius ejusdem nominis præterlabitur. Uppa verò alius fluvius ab Ortu caſtrum alluit, Tullæque fluvio junctus, Occam ſupra Vorotinum viginti ferè miliaribus influit, à cujus oſtiis non ita procul ODOIOVV caſtrum eſt poſitum. A caſtro Odojovv nonnihil in meridiem reflectendo, MSCZENEK locus paluſtris eſt, in quo etiamnum veſtigia extant. Circa hunc locum adhuc quidam habitant, qui neceſſitate imminente in paludes illas ceu caſtrum refugiunt. CORSYRA in ripa Occæ fluminis oppidum eſt ligneum, à Rezano viginti octo milliaribus diſtans. Habebat aliquando ſui juris dominum, ſed nunc in ditionem Moſcorum Principis redactum eſt. COLUGA oppidum & caſtrum ligneum ad Occam fluvium, triginta ſex milliaribus à Moſcovia abeſt. Conficiuntur ibi aſſabrè cælata pocula lignea, aliæque ex ligno res ad cultum domeſticũ pertinentes, quæ inde in Moſcoviam, Litvaniam, aliasque conterminas regiones paſſim deferuntur. Soleteo in loco Princeps quotannis præſidia ſua contra Tartarorum incurſiones habere.

Corſyra opp.

Coluga opp.

VOROTINENSIS Ducatus cum civitate.

tate & castro cognomini, ad Occam fluimen sito, tribus supra Colugam milliaribus abest. Vorotin? Ducatus.

A Moscovia in meridiem dextrorsum si iter faciendum sit, SEVERIENSIS Ducatus se ostendit, qui à Borysthene ad Mscenecum oppidum longè latèque extenditur, ac densissimis ferarum silvis clarus est. Ager quatenus colitur, ferax est: silvæ hermillis, aspreolis, martibus, & melle plurimum abundant. Gens propter assidua cũ Tartaris bella acris & strenua. Erant autem Duces Severienses primùm juris Poloniici, sed posteà magnis Lithvaniæ Ducibus permultos annos parebant. Tandem à CASIMIRO Poloniæ Rege, magnoque Duce Litvaniæ, ad IOANNEM Moscorum Principem ultro defecerunt, non magnâ re offensi, nempe quòd cùm Vilnam venissent ad Regem, quodã tempore intromissi nõ sint. Cùmq; unus ex illis importuniùs urgeret, ac digitum foribus paulùm adapertis inseruisset, janitor eundem attractis vehementiùs foribus presit, & confregit. Ac luit quidem capite pœnam janitor, non tamen eo Principum ira satiata fuit: quin ij rectà ad Moscum profecti, ei se suaq; omnia subjecerunt. Verùm tandem, prout aliis multis Moscorum Duci subjectis contigit, perfidiæ innocenter accusati, à BASILIO tyranno principatu exuti sunt. Castra oppidaq; in eo sunt non pauca, Seuerien. Ducatus.

inter quæ Novogrodecum Severiense dictum, Starodubum, Potivolum, Czernihovum, & Branscum celebriora sunt. NOVOGRODECUM oppidum & arx lignea, in qua olim Ducũ Severiensium sedes erat, distat à Potivolo octodecim, à Starodubo verò quatuordecim miliaribus. Ad hoc oppidum à Moscovia dextrorsum meridiem versus per Colugam, Vorotiniam, Serenscum, & Branscum centum quinquaginta milliaribus pervenitur. Czernihovum triginta à Kiovia miliaribus, totidem à Potivulo abest. Starodubum à Potivulo triginta duobus: Potivolum verò à Moscovia centum quadraginta, Kioviâ sexaginta, Branscо triginta octo miliaribus distat. Euntibus Potivolo in Tauricam per solitudinem, fluvij Sna, Samara, & Ariel occurrunt, ex quibus posteriores duo latiores profundioresque sunt: in quibus traijciendis dum viatores diutius nonnunquam detinentur, à Tartaris sæpe circumveniuntur capiunturque. Post hos Koinskavoda, & Moloscha fluvij se ostendunt, quos novo quodam trajectionis genere superant: resectas arbusculas in fasces colligant, quibus se suaque imponunt, atque ita remigantes secundo fluvio in alterum littus deferuntur. Alij hujusmodi fasces caudis equorum alligant, qui flagris impulsi, natantes in ulterius

Novogrodecũ Severiense.

rius littus, homines secum trahunt, transferuntque.

Sequitur SMOLENSCENSIS Ducatus urbe ingenti insignis, ad Borysthenem fluvium exædificatâ. Arcem muro cinctam in ulteriori fluminis ripa habet, in qua plurima ædificia lignea in civitatis formam extructa sunt. Hanc una ex parte Borysthenes munit, ex altera verò fossis profundis, stipitibusq; acutis munitur: in medio autem arcis templum divæ Virginis in scopulo locatum est. Hanc urbem & arcem BASILIUS Moscorum princeps sæpius, & quidem graviter oppugnabat, sed novercante belli fortunâ nil efficere potuit, donec Michael Glinscius Dux Russus ad prædictum Basilium, interfecto per insidias Ioanne Zabrezinio, magno Lithvaniæ Mareschalco, rerum tum potiente SIGISMUNDO I. profugit, & arcem SMOLENSCUM denuò ingentibus cum copiis Moscorum acerrimè obsedit. Cùm verò nec obstinatâ oppugnatione, nec terribili tormentorum apparatu ac vi quicquam profecisset, ad dolos & machinas argenteas confugit, præsidioque largitionibus corrupto, haud magno labore SMOLENSCO potitus est, centesimo, postquam à VITOLDO magno Lithvaniæ Duce Lithvaniæ adjecta fuisset, anno, Quæ recens divino

Smolenscen Ducatus.

vino favente numine & auſpiciis SIGISMVNDI III Regis victorioſisſimi vix per ſeſquianni ſpacium obſidione cincta, tandem in poteſtatem regiam venit. Quam fortunam ut Deus perpetuare ſinat, optandum meritò. CIVITAS ipſa in valle ſita, collibus undique & ſilvis ſpiſſis, quibus pellium diverſarum multitudo provenit, circumvallatur. Diſtat autē SMOLENSCUM à Moſcovia octoginta milliaribus, quamvis communiter centum computentur. Hunc principatū ſub BASILIO Moſcorū principe VITOLDUS magnus Litvaniæ Dux Moſcis anno ſupra milleſimū quadringenteſimū decimo tertio ademerat. Eundem BASILIUS anno milleſimo quingenteſimo decimotertio SIGISMUNDO I Poloniæ Regi eripuit. Sunt & alia hujus Ducatus oppida & caſtra, videlicet Drohobus & VViesma, oppida lignea ad Boryſthenē poſita, quorum illud à Moſcovia ſeptuaginta duobus, à Smolenſco octodecim milliaribus: hoc verò à Moſcovia quadraginta, à Moſaiſco viginti ſex, à Drohobus octodecim milliaribus abeſt. MOSAISCUM quoque oppidum & caſtrum ligneum, circa quod magna diverſicolorū leporū copia eſt, ſoletque ibi Princeps quotannis venationes inſtituere ſuas, ac Principum diverſorum oratores audire. Diſtat autem à Moſcovia meridem versùs octodecim milia-

Smolenſcum civitas.

Moſaiſcum op:

miliarium intervallo, à Viesma verò viginti sex.

BIELÆ SIVE BILLOIÆ Ducatus tantæ amplitudinis nõ est, ut longâ opus sit commemoratione. Habebat quondã proprij juris Principẽ, qui Litvaniæ Principibus tributarius erat. In hoc Principatu BIELA civitas cũ castro Obsehæ fluvio vicina est, in vastis silvis. Itaque à Moscovia sexaginta, à Smolensco verò triginta sex milliaribus abest. Bielæ Ducatus.

RSOVIÆ Ducatum Volga fluvius celebrem facit, in quo civitas & arx lignea ejusdẽ nominis Volgæ ripis proxima conspiciuntur. Distat autem à Moscovia Occidentem versus viginti tribus milliaribus. Ultra hanc civitatem aliquot milliaria Occidentẽ versus procedendo, silva est Wolkovvksities dicta, in qua palus Vronovv, ex qua fluvius quidam emergit, duobus milliaribus emensis, in lacum Volgo influens, unde rursus aquarum multitudine adauctus egreditur, Volgaq; à lacu, ex quo ortum habet, indigitatur. Oppida Ducatus hujus sunt VOLOCZ civitas & castrũ, ad Occidẽtẽ æquinoctialẽ viginti quatuor miliaribus à Moscovia sese protendentia, à Mosaisco duodecim ferè, à Tvvera viginti. Hîc Princeps Moscoviæ quotannis consvevit animũ, falconibus lepores insectando, relaxare. WIELIKOLUKI castrũ & oppidum in occidentem, à Moscovia centum quadraginta, à Novogar- Rsouiæ Ducatus. Volocz op. & castrum.

vogar-

vogardia magna sexaginta ferè, Polocia verò triginta sex miliaribus distat: ab amplitudine ac frequentia urbis circumjacentis regionis totius amœnitate nomen induit, estque ab utraque fluminis ripa arci latissimè circumjectum, quamvis mœnibus ac turribus ligneis, fossis etiam satis amplis munitum. Arcem hanc sanè munitissimam divus STEPHANUS Rex in bello Moscovitico feliciter oppugnavit & expugnavit. TOROPECZIA castrum cum civitate inter Vuielicolucum ac Smolenscum ad confinia Litvaniæ, à Vielicoluco octodecim ferè miliaribus abest. Hæc arx cum cæteris sibi adjacentibus, videlicet, Drohobus, Biela & Bransco bona cum Severiensis Ducatus parte uno eodemque tempore per deditionem in Moscorum Principis IOANNIS BASILII potestatem devenerunt, regnante tum Alexandro Poloniæ Rege, magnoque Litvaniæ Duce.

Toropeczia op. & castrum.

TVUERENSIS Ducatus ampla olim ditio, una ex magnis Russiæ principatibus, ad Volgam fluvium, triginta sex milliaribus in occidentem æstivalem à Moscovia distans, habet oppidum ingens, quod Volga interfluit. In altera autem ripa, quæ Tuera Moscoviam spectat, castrum habet, ex cujus opposito Tuerza fluvius Volgam influit. Porrò CIVITAS hæc sedes erat Episcopalis, vivente IOANNE Moscorum

Tuuerensis Ducatus.

Tuuera opp.

ſcorum Principe Baſilij patre, quo tempore Tverenſem principatum magnus Dux BORIS tenebat. Cujus poſtea filiam Mariam JOANNES Moſcoviæ Princeps uxorem duxerat, ex eaque Ioannem primogenitum ſuſceperat. Boriſſo autem mortuo MICHAEL filius ſucceſsit, qui poſtea à ſororio ſuo Moſcorum Principe Ioanne ejectus, exul in Lithvania vitâ defunctus eſt. Hæc civitas monetam argenteam habet propriam, quæ valore Moſcoviticæ æquatur. TERSACK oppidum decem milliaribus à Tvveria, ejus pars dimidia Novogardiæ, altera Tuerenſi dominio ſuberat.

NOVOGARDIAE magnæ Ducatus olim celeberrimus ex totius Ruſsiæ Ducatibus erat. Cujus imperium RURICUS Varajus ſorte ſibi oblatum imprimis adminiſtrabat, & tandem poſt eum ſucceſſores ejus latisſimè ad Græciam usque imperium ſuum extendebant. Eſt autem civitas famigerata, quam Volchovv fluvius percurrit, qui ex Ilmen lacu vix medio milliari ſupra civitatem emergens, in lacum Neoa, quem nunc Ladoga ab oppido ei adjacente appellant, illabitur. NOVOGARDIA porrò in Occidentem æſtivalem à Moſcovia centum viginti milliaribus diſtat: à Pleſcovia triginta ſex, à Vielicoluco quadraginta, ab Ivvanovvgorodo totidem. Cæterùm

Novogardiæ magnæ Ducatus.

Novogardia Civitas.

terùm urbs hæc olim, dum floreret, ſuique juris eſſet, latisſimam ditionem in quinq; partes diſtributam habebat, quarum quælibet non ſolùm de publicis ac privatis rebus cognoſcendis ad ordinarium ac competentem ſuæ partis magiſtratum referebat, verùm in ſua duntaxat civitatis regione contrahere res quaſcunque, ac commodè cũ aliis civibus ſuis conficere poterat: nec licebat cuiquam ad aliquem alium ejusdem civitatis magiſtratum quacunq; in re provocare. Quo tempore ibidem Ruſſiæ, imò Septentrionis totius maximũ erat emporium: ingens enim mercatorũ turba undiq; ex Litvania, Polonia, Svecia, Dania, ipſaq; Germania eò cõfluebat, civesq; ex tam frequenti multarũ gentium concurſũ opes ſuas augebant. Imperiũ ejus magna ex parte in Orientẽ atq; Septentrionẽ extenditur, Livoniam, Finlandiam, atq; Norvegiã ferè contingebat. Habuit etiam Novogardia Principatus, ad Orientem, Dvvinam & Volochdam: ad meridiem verò dimidiam partem Terſack oppidi, nõ longè â Tuera. Ac quamùis hæ provinciæ, quòd fluviis ac paludibus oppleantur, ſteriles ſint, commodèq; habitari nõ poſſint: nihilominus ex ferarũ pellibus melle, cerâ, ac piſcium copiâ magnum faciunt quæſtũ. Principes porrò, qui ipſorum Reipublicæ præeſſent, ſuo arbitrio ac voluntate conſtituebant, imperiumq; augebant, vicinas

nas gentes quavis sibi ratione devinciendo, ac stipendio, tanquam juramento quodã proposito, in sui defensionem obstringendo. Ex ejusmodi gentium, quarum operâ Novogrodenses in conservanda Republica sua utebantur, societate factum est, ut Mosci suos se ibi præsules habere gloriarentur, Litvaniq; vicissim eos sibi tributarios assererent. Hunc principatum, dum Archiepiscopus consilio & autoritate sua administraret, IOANNES Moscoviæ Princeps invaserat, septem integros annos gravi eos bello premẽs. Tandẽ anno Christi millesimo quadringẽtesimo septuagesimo septimo ad fluviũ Scholona conflictu Novogrodensi superans, certis quibusdã conditionibus ad deditionem eos cõpulit, præfectumq; suo nomine ibi imposuit. Cùm verò absolutum in hosce imperium non dum se habere putaret, neque sine armis id se assequi posse cerneret, sub religionis prætextu, ac si à Rusico ritu deficere volentes, in fide contineret, Novogardiam venit, eamque hac simulatione occupavit, inque servitutem redegit. Archiepiscopum, cives, mercatores externos bonis omnibus spoliavit, trecentosque currus inde auro, argento, gemmisque onustos Moscoviam abduxit. In hac urbe erat olim idolum quoddam nomine PERUN, eo loci, quo nunc est monasterium, Perunski monaster, ab idolo eodem nuncupatum.

Hoc à Novogrodensibus præcipuè cultu latriæ adorabatur. Habebat autem formam hominis, lapidem ignitum manu tenentis, fulmini similem. Perun enim Russis & Polonis fulmen significat. In hujus laudem ac honorem ignis ex quercubus, qui perpetuò die noctéque arderet, construebatur. Quòd si negligentiâ ministrorum, ad hoc officium obeundum designatorum, ignem extingui contingeret, capitis pœnâ plectebantur. Habet Novogardia in solstitio æstivali longissimum diem octodecim horarum, & ultra. Regio multò frigidior ipsâ Moscovià. RUSS antiquum oppidulum est sub ditione Novogardiæ, à qua duodecim miliaribus abest. Habet salsum fluvium, quem ampla fossâ in lacus modum cives coercent, indeque aquam per canales pro se quisque in ædes suas derivant, & sal coquunt. IVVANOVVGORODVM castrum JOANNES Moscoviæ Princeps, à quo etiam nomen acquisivit, apud ripam Nervæ fluvij lapide exædificavit, distat à Novogardia magna quadraginta, à Plescovia totidem milliaribus. Juxta hanc arcem est civitas lignea Narva, à fluvio denominata, ubi Novogrodenses & Plescovienses merces suas deponere consuêrunt. Est ibi quoque ex adverso in altera ripa Livonum castrum & civitas, ab eodem fluvio Narva vocata, atque hæc duo castra Narva fluvius interflu-

Russ op.

Ivvanovgorod castrum.

Narva op.

terfluens, Moscoviæ olim imperium à Livonia disterminabat. JAMMA castrum duodecim ab Ivanovvgorodo & Narva milliaribus situm est, ad Plusæ fluvij ostia Septentrionem versùs. Deinde spacio quatuor milliarium à Jamma castrum & civitas Coporogia dicta ad fluvium homonymum occurrit. Hinc ad Septentrionem viginti quinque miliaribus per Oressek & Corelam oppida ad fluvium Polna pervenitur, qui Moscoviam à Finlandia Svecorum Regi subjectâ discriminat. Iamma castrum. Coporogia op.

PLESCOVIÆ Principatus amplissima olim & sui juris ditio, a JOANNE Moscorum Principe anno supra millesimum quingentesimum nono occupatus est. In eo est urbs, quondam florens ac potens, variarumque gentium commercio nobilis. Sola in toto Mosci imperio muris circundata, inque quatuor partes, quarum singulæ mœnibus suis includuntur, divisa. Russis Pskovv dicitur, alluiturque ad Septentrionem Pskovvâ fluvio, unde urbi nomen est. Ea à suis aliquando Principibus dominata, sacerdotum proditione in BASILII potestatem venit, qui statim eversâ Republicâ veros cives per vim ejecit, eosque vinculis constrictos in Moscoviam relegavit, substitutis in eorum locum Moscis, quos fideliores futuros arbitrabatur. Hanc urbem pòst STE- Plescovien: Ducatus.

PHANI Regis Poloniæ expeditio clariorē fecit. Distat autem Plescovia in Occidentem triginta sex milliaribus à Novogardia, ab Ivanovvogorodo quadraginta, totidē à Vielicoluco. Facilis ex Plescovia in mare Balthicum esset navigatio, sed scopuli quidam non longè ab Ivvanovvgorodo & Nerva castris Livoniæ finibus obstaculo sunt, ubi à duobus milliaribus emensis Nerva fluvius pluribus fluvijs haustis in mare exoneratur.

Plescovia urbs.

BIELOIEZERENSIS Ducatus est regio ampla, in Septentrionem ad ingentē ejusdem nominis lacum sita: à quo & regio ipsa, & civitas cū castro nomen traxit. Sonat autē Russis idem, quod lacus albus. Porrò civitas paludibus ita undiquaq; circūsepta est, ut inexpugnabilis esse videatur. Quâ re Moscorum Principes ducti, thesauros ibi condere sueverūt. Abest autē BIALOIEZIORO in Septentrionē centū milliaribus à Moscovia, totidemq; à Novogardia magna. Regio penè tota paludosa, silvosaq; est, ideoq; viatoribus difficilem præbet transitū, ægrèque ad eam, nisi stratis pontibus, concretisq; glacie aquis, pervenitur. Lacus ipse duodecim milliarib. in lōgitudinē, totidē in latitudinē patet, in quē trecenti (ut fertur) & sexaginta fluvij exonerantur. Hujus loci indigenæ proprium habent idioma, quamùis nunc ferè omnes Russicè loquantur. Longissimū hi diem in solstitio æstivali habere dicuntur

Bialoiezioren: Ducatus.

Bialeiezioro civitas.

tur decem & novem horarum. Et quanquam ibi longior hyems sit, fruges tamẽ eo, quo in Moscovia, tempore & maturescunt, & colliguntur. A lacu hoc intra teli jactũ est alius lacus sulphur proferens, quod fluvius quidam ex eo manans, ceu spumas supernatantes affatim secum defert. VGLICZ civitas cum castro ad Volgæ littus sita, distat à Moscovia viginti quatuor, à Iaroslavia triginta, à Tvvera quadraginta milliaribus. Cæterùm hæc prædicta castra sunt in meridionali Volgæ ripà, civitas verò ex utraque parte. CHLOPIGOROD locus, in quẽ Novogrodiensium servi confugerunt, de quibus sic annales Rusforum. Accidit, dum Novogrodenses Corsunum Græciæ civitatem ad septennium obsidione gravi premerent, uxores interim eorum moræ pertæsæ, tum etiam de salute & adventu maritorum dubitantes, servis nuberent. Expugnata tandẽ civitate, cùm victores mariti ex bello reversi æreas portas urbis devictæ, ac magnam quandam campanam secum attulissent, servique heros, quorum uxores duxerant, vi repellere conarentur: heri indignitate rei moti, depositis armis, lora & fustes tanquam in mancipia arriperent. Quibus servi territi, inque fugam conversi, loco quodã, qui etiamnũ Chlopigorod, hoc est, servorum castrum dicitur, se reciperent, defenderentque: verùm ab heris victi, suppliciis affecti sunt meritis.

Vglicz op. & castrum.

Chlopigorod castrum.

Eò loci

Eò loci nundinæ in toto Mosci imperio sunt frequentissimæ. Etenim præter Svecos, Livones, atque Moscos, Tartari, aliæque quàm plurimæ gentes ex Orientalibus Septentrionalibusque partibus confluunt, quæ rerum tantùm permutatione utuntur. Rarus enim ac ferme nullus apud has gentes est auri argentive usus. Vestes factas, acus, cultellos, cochlearia, secures, aliaque ejusmodi plura pellibus permutant.

Pereaslauia. PEREASLAVIA civitas & castrũ, à Septentrione aliquantùm vergens in Orientem, viginti quatuor à Moscovia abest miliaribus. Sita autem est ad lacum, in quo, ut in insula Solovvki, Selgi pisciculi capiuntur. Ager satis fertilis est, in quo perceptis frugibus Princeps venatione tempus fallere solet. Est in eodem agro lacus, ex quo sal decoquitur. Per hanc civitatem proficiscuntur, quibus Novogardiam inferiorem, Castromam, Jaroslaviam, & Vgliczam eundum est. In his partibus vera itinerum ratio propter crebras paludes & silvas haberi non potest.

Rostouien: Ducatus. ROSTOVIÆ Ducatus inter præcipuos & antiquiores Rusiæ principatus post Novogardiam magnam olim habebatur, ac secundò genitis magnorum Ducum Moscoviæ attributus erat, quorum posteri per Ioannem Moscorum Principem eo exuti sunt. Eò ex Moscovia rectà per Pereaslaviam itur, à qua decem

cem abeſt milliaribus. In hoc Ducatu eſt civitas & arx lignea ejusdem nominis, in qua Archiepiſcopus ſuam habet ſedem. Sita eſt ad lacum, ex quo Cotorea fluvius, qui Iaroſlaviam præterlabitur, emergit, Volgamque influit. Soli natura fœcunda eſt, piſcibus inprimis ac ſale dives. Roſtovia op.

IEROSLAVIENSIS Ducatus regio maximè ferax, eà præſertim parte, quæ ad Volgam vergit. Ineſt ei inſignis civitas homonyma cum caſtro ad Volgæ ripam, à Roſtovia duodecim diſtans miliaribus, rectâ itinere ex Moſcovia ſumpto. Paruit ea per annos multos Ducibus ſuis, quos JOANNES Moſcorum tyrannus, ſimili erga Roſtovienſes perfidià uſus, vi oppreſsit. Celebratur propter coria, ſevum, ac fruges, quibus plurimùm abundat, quas tantâ copiâ Moſcoviam convehunt, ut aliquando antemeridiano tempore videas ſeptingentas vel octingentas trahas, ultro citroque commeantes, fruges vel ſalſamenta vehentes. Ieroslaviæ Ducatus. Ieroslavia civitas.

SUSDALIENSIS Ducatus cum cognomini caſtro ac civitate, in qua ſedes Epiſcopalis eſt, Roſtoviæ ac Volodimiriæ adjacet, inter præcipuos olim Ruſſiæ Ducatus referebatur, ac reliquarum adjacentium civitatum metropolis erat. Creſcente Susdalien: Ducatus.

pòst imperio Moscovitico, sede Moscoviam translatâ, Principum secundò genitis est attributus: quorum posteri tandem per Ioannem tyrannum eo exuti sunt. Est hîc insigne Vestalium monasterium, in quod Salomea Basilii magni Ducis conjunx, ab ipso repudiata, inclusa erat. Inter omnes Moscoviæ Principatus soli ubertate, rerumque omnium copiâ Rezan primas sibi vendicat: secundùm hanc sunt Jeroslavia, Rostovia, Pereasłavia, Susdàlia, Volodimiria, quæ fertilitate terræ proximè accedunt. CASTROMOVVGOROD civitas cum castro, in Volgæ littore ad Orientem æstivalem viginti ferè à Jaroslavia abest miliaribus, à Novogardia inferiori quadraginta circiter. Fluvius, à quo civitas nomen elicuit, ibidem Volgam influit.

Castromovvgorod op.

GALICZIENSIS Principatus cum civitate & castro homonymo, ex Moscovia in Orientem per Castromovvgorod euntibus occurrit. Hîc propter immensas paludes, ac silvas magnas vera itinerum ratio observari non potest.

Galicz Ducatus

CAPUT IV.

De provinciis & regionibus Moscoviæ.

DVVINA provincia in ipso Septentrione sita, cui Dvvina fluvius ex Jugæ & Sucanæ amnibus ortus nomen

Dvvina provincia.

nomen indidit, extenditur ad centũ miliaria, sed munitionibus vacua est. Hæc provincia præter Colmogoram castrũ, & Dvvinam civitatem, castrũ item Pienega in ipsis Dvvinæ ostijs positum, oppidis castrisque caret. Pagos tamen complures habere fertur, qui propter terræ sterilitatem longè latèque distant. Incolæ victum ex piscibus, feris, ferarumq; pellibus quærunt, quibus omnis generis abundant, his pro pane cõtenti. In maritimis hujus regionis locis ursos albos, eosq; majori pro parte in mari degentes reperiri ajunt: quorum pelles Principi instar tributi incolæ offerunt.

CORELA provincia proprium idioma habet, sexaginta ferè & ampliùs miliaribus à Novogrodo in Septentrionem distans. Ea quamùis à finitimis quibusdam gentibus tributum exigit, nihilominùs & ipsa Sveciæ Regi, & Mosco ratione dominij Novogrodensis tributaria est. Corella provincia.

SOLOVVKI insula in Septentrionem inter Dvvinam & Corelam à continenti octo miliaribus in mari visitur, quæ quantum à Moscovia distet, propter densas paludes, silvas, & vastas solitudines certa intervalli ratio non habetur. Sal in ea insula copiosiùs decoquitur Est ibidẽ monasteriũ, in quod mulierẽ aut virginẽ ingredi grande piaculũ est. Hîc etiam est piscatio Solovvki insula.

piſcium Selgorum copioſa, qui halecibus non abſimiles ſunt. Solem in hoc loco æſtivali ſolſtitio perpetuò, duabus tantùm horis exceptis, ſplendere ajunt.

Voczka regio.

VOCZKA regio inter Occidentem ac Septentrionem ſita, viginti ſex aut ad ſummum triginta à Novogrodo miliaribus abeſt, in que ſiniſtrâ caſtrum Jvvanovvgorodum relinquit. Hac in regione hoc prodigij loco refertur, animalia, cujuscunq; generis in eam inducta fuerint, colorē ſuum in albedinē mutare.

Vſtiuga provincia.

A DVVINA ex Septentrione in meridiem progrediendo, VSTIUGA provincia à civitate & caſtro, quæ ad Suchanā fluvium ſita ſunt, nomen nacta occurrit. A Volochda centum milianibus, à Bieleiezero centum quadraginta abeſt. Hæc priùs ad oſtia fluvij Jug, qui ex meridie in Septentrionem fluit, ſita erat, pòſt propter loci commoditatem ad dimidium ferme miliare ſupra oſtia poſita eſt, vetusque nomen adhuc retinet: nam Ruſſis Vſteie oſtium eſt, unde Vſtiug, quaſi oſtium Jug dicitur. Hæc provincia olim ſubjecta erat Novogardiæ magnæ. Eſt autem hîc rarus & propemodùm nullus panis uſus, incolæ ex piſcibus ac feris victum quæritant. Sal ex Dvvina advehitur. Idioma proprium, quamùis Ruſſico magis utantur, habent. Zobellinæ pelles ibi nec multæ, nec excellen-

excellentes: aliarum tamen ferarum pellibus abundant, vulpinis præsertim nigris.

VOLOCHDA provincia Orientem inter & Septentrionem, habet civitatem ejusdem nominis & castrum naturâ loci munitum, in quo Moscorum Princeps thesauri sui partem necessitatis tempore condit. Abest à Jeroslavia quinquaginta miliaribus, à Bieleieziero ferè quadraginta. Regio tota paludibus siluisque obsita: unde fit, ut exacta itineris ratio ob frequentes paludes ac fluviorum anfractus hoc quoque in loco observari nequeat. Porrò Volochda fluvius in Septentrionem civitatem præterfluit, cui Suchana ex lacu, cui Koinski nomen, emergens, octo miliaribus infra civitatem jungitur, nomenque Suchanæ retinet, atque inter Septentrionem & Orientem labitur, olim Novogardiæ magnæ ditioni suberat. Volochda provincia.

VIATKA provincia ultra Kamam flumen in Orientem æstivalem centum quinquaginta ferè à Moscovia, ab Vstiuga centum viginti, à Casano sexaginta milliaribus abest. Regioni fluvius cognominis nomen dedit, in cujus littore sunt Chlinova, Orla, & Slovoda. Regio palustris est, aquis irrigua, & sterilis, servorum fugitivorum velut asylum quoddam, melle, feris, piscibus, aspreolisque affluens. Hæc olim Tartaricæ ditionis erat, adeò, ut adhuc hodie ultra Viatka provincia.

citraque Viatkam, maximè in oſtijs, quibus Kamam fluvius ingreditur, Tartari imperent.

Permia provincia.

PERMIA ampla magnaque provincia à Moſcovia centum quinquaginta milliaribus, rectâ inter Orientem ac Septentrionem diſtat. Civitatem ejusdẽ nominis ad Viſcoram fluvium habet, qui decem infra Camam miliaribus influit. Eò propter crebras paludes & fluvios terreſtri itinere vix niſi hieme pervenitur: æſtate verò per Volochdam, Vſtiugam, Viczechdamq; fluvium, qui duodecim ab Vſtiuga milliaribus Dvvinam influit, navigijs iter hoc faciliùs conficitur. Incolæ regionis pro pane ferarũ carnibus veſcuntur, & loco tributi equos pellesq; quotannis Principi pendunt. Idioma à Ruſſico diverſum habent: characteres item proprios, quos Stephanus Epiſcopus, qui eos in fide Chriſtiana vacillantes confirmàrat, primus adinvenit. Superſunt adhuc ex ijs in ſilvis paſſim plures idololatræ, quos monachi eò proficiſcentes non ceſſant ab errore, vanoque cultu revocare. Hyeme peregrè profecturi, ſoleas ſive calceos ligneos oblongos, ſex ferme palmarum longitudine (qui Artach ſive Nartæ vocantur) pedibus induunt, & baculo oblongo vel haſtà ſuffulti, rapidisſimo curſu per invia nivesque feruntur. Canibus, quos hunc in uſum magnos habent,

habent, pro jumentis utuntur, quibus sarcinas vehiculis circumvehunt. Ajunt eam provinciam Orientem versus Tartarorum provinciæ, quæ Tumen dicitur, esse conterminam.

SIBIOR provincia Permiam & Viatkam contingit, quæ castris & civitatibus caret. In hac oritur Iaick fluvius, qui Tartarorum campestribus præterlapsis in mare Caspium exoneratur. Regio tota ferè palustris & silvestris est, & propter Tartarorum viciniam magna ex parte deserta. Incolæ ejus proprio idiomate utuntur, panis usum nesciunt, ferinâ interim carne victitantes. Mercimonia maximè ex aspreolorum pellibus, quæ aliarum provinciarum aspreolis magnitudine ac pulchritudine excellunt, exercent, easque tributi instar Moscorum Principi pendunt. Sibior provincia.

JUHARIA sive Juhra ad Oceanum Septentrionalem sita est, ex qua olim Vngari, cùm longo tempore ad Mæotidis paludes consedissent, loci sterilitate, ut credibile est, offensi, ad Danubij ripas commigrârunt, occupatâq; Pannoniâ eam de suo nomine Juhariam primùm, & pòst literis paululum immutatis Vngariam appellarunt. Quo nomine Mosci gloriantur, quòd eorum subditi magnam Europæ partem olim sint depopulati. Iuharia prouincia.

Ajunt

Ajunt Juharos in hunc diem eodem cum Ungaris idiomate uti. Hi quoque piſces pro tributo Principi offerunt. Ac quamuis gemmæ unionesque illinc in Moſcoviam afferantur, non tamen in eorum Oceano colliguntur, ſed aliunde, præcipuè verò à littoribus Oceani, oſtijs Dvvinæ vicinis, advehuntur.

Peczora provincia.

PECZORA Moſcoviæ Principis ditio longo tractu in Septentrionalem plagam fines ſuos juxta mare glaciale extendit. Denominata eſt à fluvio ejusdem nominis, qui à meridie fluens in Oceanum glacialem juxta oppidum & caſtrum Puſteieziero dictũ, ſex amplis oſtijs exoneratur. Incolæ hujus regionis ſimplicisſimi ſunt, idioma proprium habentes: panis apud eos nullus uſus. Pelles ferarum varias Moſcorum principi pendunt pro tributo. In oſtijs Peczoræ fluvii eſt caſtrum & oppidum PVSTEIEZERO, ultra quod in littore Oceani Septentrionalis variæ gentes ſunt, quæ communiter Ruſsis Samoiedz, hoc eſt, ſeipſos comedentes appellantur. Ad eundem Peczoram fluvium eſt caſtrum & oppidum PAPINOVVGOROD: cujus accolæ Papini nuncupantur, diverſumque à Ruſsico idioma habent, & Principi Moſcorum tributa ſolvunt.

Puſteiezero op. & caſtrũ.

Papinovgorod op. & caſtrum.

Obdoria regio.

OBDORIA à fluvio præterlabente Obdi denominationem accepit, qui ex lacu Kitaisko ortus, ab

Orien-

Oriente in Septentrionem labitur. In hac regione ad oſtia Obdi eſt quoddam idolum antiquisſimum, è lapide exciſum, quod Moſcis Zolota Baba, id eſt, aurea anus dicitur. Eſt autem ſtatua in formam cujusdam anus, quæ infantem in gremio tenet: atque ibi jam denuo alter cernitur infans, quem ejus nepotem eſſe nugantur. Sunt ibi inſtrumenta quædam poſita, perpetuum ſonum in modum tubarum edentia, quæ fortè vehementi ventorum & perpetuo in ea inſtrumenta flatu fiunt. Hoc idolum à Vogulicis & Hugriis Moſcorum vicinis ſanctè colitur, quod oraculi Delphici inſtar futura quærentibus reſpondère ſoleat. Ab Obdi fluvio à parte ſiniſtra aſcendendo, Calami populi in campeſtribus degentes occurrunt, Moſcorum Principis tributarij.

CONDORIA ad Oceanum Septentrionalem ſita, Obdoriæ conjuncta, perpetuo gelu & invijs nemoribus damnata eſt. Ejus indigenæ proprio idiomate utuntur, & aureæ anus idolum cum Obdorianis colunt, ferarum carnibus, quibus omnis generis affluunt, pro cibo utuntur, pelles verò varias Moſcorum Principi pro tributo ſolvunt. Regio civitatibus, caſtris, pagisque prorſus nuda. Condoria regio.

LUCOMORIA regio longo tractu juxta mare Septentrionale extenditur, & ab incolis ſine ullis Lucomoria regio.

ædibus in ſpeluncis ferarum habitatur. Huic confines ſunt Gruſtinczi & Serponovvczi populi, à caſtro Gruſtina, ad lacum Kitayſko poſito, dicti, ubi Oby fluvius ſuprà dictus fontes ſuos habet. Ab hoc lacu plurimi homines nigri, communis ſermonis expertes, veniunt, merces varias, inprimis autem gemmas unioneſquè ſecum adferentes, quas Gruſtinczi & Serponovvczi mercantur. Hi à caſtro Serponovv Lucomoriæ ultra Oby fluvium in montibus ſitæ nomen habent. Lucomoriæ autem hominibus portentoſum quiddam ac incredibile, fabulæque perſimile accidere ajunt, quos in ſingulos annos nempè viceſimà ſeptimà Novembris die, quæ apud Ruſſos divo Georgio ſacra eſt, præ intenſo frigore mori ajunt, ac vere inſequenti maximè ad viceſimam quartam Aprilis ranarum & hirundinum inſtar reviviſcere. Cum his quoque Gruſtinczi & Serponovvczi nova & aliàs inconſueta habent commercia. Cùm enim ſtatum moriendi ſeu dormiendi tempus ipſis imminet, merces certo deponunt loco, quas Gruſtinczi & Serponovvczi, relictis ſuis interim æqvâ commutatione mercibus, auferunt. Eas illi redivivi, ſi iniquiore æſtimatione abductas eſſe viderint, rurſus repetunt, unde lites plurimæ ac bella inter eos oriuntur.

CAPVT

CAPUT V.

De populis Moscoviæ.

A Lucomoria ulteriùs ad Oceanum glacialem procedendo, LOPPI populi barbarie ac feritate rigentes, in campestribus & silvis degentes occurrunt. Hi nusqvam certas habent sedes, sed uno in loco feris piscibusque, quibus victitant, (panis enim usum ignorant) depastis, aliò commigrant. Quàmvis verò pane, sale, aliisquè gulæ irritamentis careant, solisquè piscibus ac feris utantur, multùm tamen in libidinem proni esse perhibentur. Sagittarii sunt omnes peritissimi, adeò, ut si quas nobiliores in venatione feras nanciscantur, eas, quò pelle integrâ & immaculatâ potiantur, missâ in proboscidem sagittâ, necent. Mercatores, aliosquè hospites peregrinos domi cum uxore, venatum euntes, relinqvunt, reversi, si uxorem hospitis consvetudine lætam, ac solito hilariorem reperiant, munere aliqvo hunc donant: sin minus, turpiter ejiciunt. Jam consvetudine hominum externorum, qui qvæstus gratiâ eò commeant, innatam feritatem deponunt, ac mansvetiores fiunt. Mercatores libenter admittunt, à quibus ex crasso panno vestes, item

Loppi populi.

ſecures, acus, cochlearia, cultri, pocula, farina, ollæ, idque genus alia ipſis afferuntur: ita ut coctis jam cibis veſcantur, humanioresque mores induerint. Veſtibus ex diverſis ferarum pellibus, zobellinis, hermellinis, cervinis, & id genus alijs inſimul conſutis utuntur, eorumque hujusmodi veſtitus interdum in Moſcoviam à mercatoribus defertur, pileis etiam atque caligis ex cervinis pellibus confectis induuntur. Tuguriola ſua, in quibus habitant, corticibus arborum ceſpitibusque tegunt. Nullus illis aureæ argenteæque monetæ uſus, ſolâ rerum permutatione contentis: & cùm aliorum idiomata non calleant, apud exteros muti propemodum eſſe videntur. Tributi loco pelles & piſces, cùm aliud non habeant, pendunt. Perſoluto autem annuo tributo, nemini ſe quicquam debere, ſuique ſejuris eſſe gloriantur. Regio, quam inhabitant, frigidisſima eſſe putatur, ſolem ibi ſolſtitij æſtivalis tempore quadraginta diebus perpetuò ſplendere (tribus noctis horis exceptis) ferunt, quibus ſol velut quadam caligine obducitur, ut radij illius non appareant. Nihilominus tamen laborantes ab opere ſuo excluduntur. In his quoque partibus montes in altum eminentisſimi eſſe dicuntur, qui ad Aetnæ ſimilitudinem flammas ſemper eructant, in quibus ſa-

laman-

lamandræ, quæ in igne non ſecus ac piſces in aquis vivunt, creſcere perhibentur.

CZEREMISSI populi ſub Novogardia inferiore in ſilvis habitant, peculiarem hi lingvam habent, Mahometíque impietatem ſeqvuntur. Regi Caſanenſium nunc parent, quamvis maxima eorū pars Moſcorum Principi olim tributaria eſſet, unde ſubditis Moſcoviæ adhuc accenſentur. Hæc gens à Viatkà & Volochda ad fluvium Kamam uſque longè latèque ſine ullis ædibus habitat. Omnes tam viri, quàm fœminæ curſu ſunt velociſſimi, ſagittarii peritiſſimi, arcu nunquam è manibus depoſito: qvo adeò oblectantur, ut etiam filiis cibum non præbeant, niſi præfixum ſcopum ſagittâ feriant. Duobus milliaribus à Novogardia inferiore plurimæ erant domus ad civitatis oppidíque ſimilitudinem, ubi ſal decoquebatur. Hæ paucos ante annos à Tartaris exuſtæ, Principis juſſu reſtitutæ ſunt. Czeremisſi.

A Novogardia inferiore Orientem ac Meridiem verſùs, vaſtæ ingētesq; occurrunt ſylvæ, quas MORDVVI, Czeremisſis moribus & fide vicini, longisſimo ad Volgam tractu inhabitant, qui vicinitate & animorum conjunctione gaudentes, pagos condiderunt, & agros colunt. Idioma proprium habent. Melle, diverſisquè animalium pellibus precioſis abundant, homines Mordvvi

mines duri & bellicosi, Tartarosquè latrocinantes à finibus suis fortiter propulsant, omnes ferè pedites incedunt, arcubus oblongis utuntur, sagittandiquè peritiâ pollent, feras præstantiores, ut pelles earum integræ & intactæ maneant, in nasum sagittâ missâ interficiunt. Eorum qvidam Mahometi sectam seqvuntur, qvidam in idololatria perseverant. Vectigal annuum Moscorum Principi pellibus solvunt. Mulieres eorum decoris causâ ungves nigro colore artificialiter inficiunt, apertòque capite ac crinibus passis semper spectantur. His admixti sunt Czeremissi alii, qvos montanos appellant, eò quòd ad vastissimorum montium radices plerunque commorantur sine ministerio civili, sine veste, cui incubent, ut à primis annis duritiæ parsimoniæque adsvescant.

Czeremissi montani

Tartari.

His confines populi sunt TATARI, quos Tartaros propter immanitatem Tartaricam dici usus obtinuit, de quibus in genere priùs quædam ex annalibus Rusicis referenda. Ajunt Moabitenos populos, qui postea Tartari dicti sunt, homines lingvâ, moribus, habituque à reliqvorum hominum ritu consvetudineque dissidentes, ad Kalka fluvium pervenisse; qui, unde venissent, quo religionis dogmate uterentur, ignotum fuisse. Martinus Cromerus Historicus rerum Polonicarum exqvisitissimus opinatur, eos Scy-

Tartarorum origo.

tsicam

thicam gentem, ſive à fluvio, ſive à multitudine nomen habeat, eſſe. Hi cùm antè ultra Caſpium mare, & intra Imaum montem ad orientem ſolem, ignoti Græcis juxta & latinis, habitàsſent, circa annum Chriſti milleſimum ducenteſimum ſecundum, vel, ut alii volunt, milleſimum centeſimum octogeſimum octavum finibus egreſſi, devicto & interfecto Indorum Rege, cui ſervièrant, Aſiam penè omnem victores longè latèque pervagati, & Volgà fluvio transmiſſo ad Occidentem progreſſi, Polovvcziis Ruſſorum vicinis bellum intulerunt. Incoluerunt autem Polovvczii campeſtria ad Tanaim & Mæotidem loca, indeque finitimorum ac Slavorum lingvà Polovvczii & Poliovczii, non valde diverſo àPolonis nomine, appellati ſunt. Quàmvis autem ii perpetui Ruſſorum hoſtes erant, neceſſitate tamen adacti, opem eorum imploràrunt. Nec defuêre Ruſſi auxilia invocantibus in communi periculo, qvin legatos Tartarorum monentes, ne ſeſe eo bello implicarent, contra jus gentium interemerunt. Commiſſo prælio, victores Tartari magnâ ſtrage Polovvczios & Ruſſos fudêre ac fugavêre. Fugientes autem Ruſſos ipſi etiam Polovvczii excepêre, ac ſpoliatos trucidavêre. Munitiones deinde Polovvcziorum expugnatæ, ipſi deleti, & omnis illa

circa

circa Tanaim & Mæotim ora cum Taurica Chersoneso à Tartaris habitari cœpta.

Reges seu Duces Tartarorum

De Regibus seu Ducibus ipsorum hæc produntur. BATHUM Tartarorum Ducem circa annum Christi tricesimum sextum supra millesimum ducentesimum magno cum exercitu à meridie in septentrionem progressum, Bulgariam, quæ ad Volgam infra Casanum est, occupâsse, & anno sequenti in Moscoviam perrexisse, eam longè latèque vastàsse, tandemq; in suam potestatẽ redegisse, Georgio Principe ipsorum cæso. Ex quo tempore omnes ferè Russorum Principes Tartaris tributarii fuère, atque ex ipsorum arbitrio Duces sibi constituêre usque ad VITOLDUM magnum Lithuaniæ Ducem, qvi ditiones suas à Tartarorum armis masculè defendens, vicinis omnibus terrori fuit. Magni autem Volodimiriæ & Moscoviæ Duces usq; ad Basilium, qui tandem Tartarorum jugum excussit, semper in præstita semel Tartarorum fide atque obedientia permansère. Batho in principatu ASBECK successit, mortuus circa annũ Christi millesimum trecentesimum vicesimũ sextum, cui filius SANABECK suffectus est, qui fratribus suis, ut solus sine metu regnaret, occisis, moritur anno quadragesimo supra millesimum trecentesimum octavo. Hunc BERDEBECK secutus, qvi fratribus duode-

duodecim pariter mactatis, obiit anno quinquagesimo supra millesimũ trecentesimum nono. Post qvem ALCULPA à Narusso qvodam regulo cum liberis statim ab initio imperii interfectus, non ultra mensem imperavit. Cui CHIDIR succedens, à filio THEMEROSCHA occisus est, qui regno per scelus parto vix septem diebus potitur. Posthos THACHAMISCH imperium nactus, anno millesimo trecentesimo octogesimo secundo, cum exercitu egressus, Moscoviam ferro igneque depopulatus est, qui à Themirkuthlo profligatus, ad VITOLDUM magnum Lithuaniæ Ducem profugit. THEMIRKUTHLV verò regnavit ferè triennium, cui SCHATIBECK filius substitutus est. Post qvem THEMIRASSACK, cùm exercitum Rhezanum ad devastandam Moscoviam ingentem duxisset, tantum Moscis terrorem incussit, ut desperatà victoriâ, armis abjectis, ad Divorum tantùm auxilium confugerent.

Dividuntur autem Tartari in Hordas, in qvibus Zavolgensis & celebritate & multitudtne facilè primas fert, reliqvæ enim omnes ex ea originem sumpsisse dicuntur. Significat autem horda illis conventum seu multitudinem, & quælibet peculiare nomen habet, scilicet Zavolgensium, Casanensium, Præcopiensium, Nohajensium, &c. quæ omnes Mahometanam

Tartarorum divisio in hordas.

superstitionem sectantur. Sunt autem Tartari CASANENSES cultiores reliquis, utpote, qui & agros colant, in domibus degant, mercaturasque varias exerceant. Quos BASILIUS Moscorum tyrannus eò adegit, ut ei se subjicerent, atque ejus arbitrio Reges acciperent. Quod illis partim ob fluviorum oportunitatem, qui ex Moscovia in Volgam influunt, partim ob commercia mutua, qvibus illi carere non poterant, factu haud difficile fuit.

Nohaicenses. Post Casanenses Orientem versùs procedendo, Tartari NOHAICENSES primi occurrunt, qui ultra Volgam circa mare Caspium ad fluvium Iaick habitant. Hi duntaxat Duces habent, provinciaque in tres dividitur Ducatus: qvorum primus cum civitate Scharaiczik ultra Volgam versùs Orientem, cum adjacente ad Jaick fluvium regione extenditur, Scharaicensisque Ducatus dicitur. Secundus est inter Kamam, Jaick, & Volgam fluvios. Tertius Sibiorensis provinciæ partem, & omnem circumjacentem regionem possidet. Atque hæ regiones ferè siluosæ sunt, exceptâ eâ, quæ ad Scharaiczik vergit.

Zavolgenses. ZAVOLGENSIUM Tartarorum horda seu turma à Casanensi regno & Nohaicensi horda nõnihil in meridiem reflectendo sequitur. Ascivit autem cognomen à Volga, qui eam longo tractu interfluit. Hæc quasi

Prin-

Princeps cæterarum omnium olim extitit, incolarum videlicet multitudine, ac rerum geſtarum fortitudine, locique affluentià & opportunitate, ex qva cæteri omnes Tartari campeſtres ortum genusque duxêre. Hæc autem horda inter Volgam & Jaick fluvios juxta mare Caſpium ſita eſt. Hîc ſemen quoddam melonum ſemini haud abſimile, paulò tamen majus ac rotundius, creſcere dicitur, ex quo in terram condito qviddam agno perſimile quinque palmarum altitudine ſuccreſcit. Idque eorum linguâ Boranecz, qvod agnellum ſonat, vocatur. Nam & caput, oculos, aures, cæteraque omnia in formam agni recens editi, pellem præterea ſubtiliſſimam habet, quâ plurimi in iis regionibus ad ſubducenda capitis tegumenta utuntur. Fertur inſuper, plantam illam (ſi tamen plantam vocari fas ſit) ſangvinem qvidem habere, carnem verò nullam: ſed carnis loco materiam quandam, cancrorum carni perſimilem, ungulas porrò non vt agni corneas, verùm pilis qvibusdam ad cornu ſimilitudinem veſtitas: radicem illi ad umbilicum ſeu ventris medium eſſe, vivere autem tamdiu, donec depaſtis circùm ſe herbis, radix ipſa pabuli inopià areſcat. Hi Tartari Reges ſui juris ad ALEXANDRI uſque Poloniæ Regis tempora habebant. Sed tandem SACHMAT Zavolgenſium Rex ulti-

Boranecz ſemen agno ſimile.

mus ob injuriam quandam, qvam olim Crimſciis prædeceſſores ejus intulerant, à Machmetgireio Tauricæ Rege regno exturbatus eſt. Qui ad ALEXANDRUM Poloniæ Regem, magnùmque Lithuaniæ Ducem profugit, ut inito cum eo fœdere, conjunctis viribus Mahometkireium ejicerent. Cùm verò Alexander Rex lõgiùs bellum differret, interim Mahometkirejus Zavolgenſium Regis exercitum profligavit, totumque ejus regnum ſubegit. Atque hic Zavolgenſium Regum imperii finis fuit, cum quibus & Aſtracani Reges, qui quoque ex iiſdem Regibus originem traxerunt, unà perîere. Quibus ita extinctis, Regum Tauricæ potentia majorem in modum adaucta, vicinis gentibus terrori fuit, & pòſt ad majora animum applicuit, Mamaique Nahaicenſi Principe ſibi adjuncto, Tauricam anno milleſimo quingenteſimo viceſimo quarto cum exercitu egreſſus, Regem Aſtracanum adortus eſt, cujus urbem, cùm illâ relictâ metu profugiſset, obſidione cinctam occupavit. Interim Mamai ſe cum Nahaicenſi Principe Agi conjungit, veritus, ne Machmetkirejus, in ſe fratremquè armis converſis, regno utrumque exuat, aut in ſervitutem abducat, non multò poſt Mahmetkirejum domi ſecuriùs agentem cum Sultano filio, facto impetu, obtruncant, majorem ejus exercitus partem fundunt, reliquoſque in fugam

gam vertunt, ac ultra Tanaim Tauricam usque insequentes fugant: Præcop civitatem obsident, tentatisque omnibus solutà obsidione domum redeunt. Horum ergo operà Rex Astracanensis regno suo iterum potitus, viresque regni Tauricani cum Mahmetkireio conciderunt. Post quem frater ejus Sadachgireius auxilio Turcæ, cui tum serviebat, regnum suæ potestatis fecit: qui cùm Turcicis moribus imbutus, rariùs præter Tartarorum morem in publico versaretur, neque se subditis conspiciendum præberet, à Tartaris ejicitur, inque ejus locum ex fratre nepos surrogatur. A qvo cum Sadachgirei captus fuisset, nepotem, ne cæde in se sæviat, sed senectutis suæ misereatur, ac reliqvum vitæ in castro aliqvo privatim agere permittat, orat & impetrat. Ultra Viatkam & Casanum Tartarorum tres hordæ habitant, qvi Tumenski, Schibanski, & Kosaczki vocantur. Ex quibus TUMENSKI in silvis habitare, decemque millium numerum ajunt non excedere. Alii præterea Tartari trans Volgam sunt, qui quòd soli capillos nutriunt, Kalmuchi nuncupantur, & ad mare Caspium Schamachia, à qua etiam regio nomen acquisivit, ita appellati. Incolæ in texendis sericeis vestibus excellentes, qvorum civitas sex dierum ab Astracano abest, quam unà cum regione Rex Persarum hoc tempore possidet. A-

Tumenski.

Kalmuchi.

Astracanenses. ASTRACANENSE regnum, post Nohaicenses & Casanēses ad mare Caspium situm, complures civitates habet, ex qvibus ASTRACANUM urbs opulenta, magnumque Tartarorum emporium, à qua etiam regnum nomen obtinuit, ad Volgæ ostia cōdita est. Eo loco Volga septuaginta ostiis in Caspium mare exoneratur, multasque ibi insulas facit, tantâque aqvarum copiâ ingreditur, ut procul spectantibus mare esse videatur. Hoc regnum olim sui juris erat, Regesq; hæreditarios habebat: verùm à JOANNE Basilide Moscorum tyranno unà cum urbe tandem subjugatum est.

Kyrgessi KYRGESSI Tartari catervatim in campis degunt, qvos mortuos loco sepulturæ arboribus suspendunt. Iis finitimi sunt BASCHIRDI Tartari ab Occidente, & HIESELITI ab Oriente. Ab iis ultra Imaum montem longo tractu progrediendo ad Oceanum Scythicum, Molgomozani, Baydaique Tartari occurrunt, in castris cavernisq; subterraneis vitam degentes, omniumq; animantium, & reptilium, serpentum, vermium, murum, & id genus aliarum rerum incomestibilium carne vescentes His contermini sunt Macriti & Samogitæ. A regno Astracanensi in Meridiem reflectendo, circa Mæotidis paludes & Pontum Euxinum ad fluvium Cupa, qui paludes influit, APHGASI populi sunt, ubi etiam usque ad fluvium Merulam, qui Pontum Euxinum illabitur, montes occur-

Baschirdi & Hieseliti.

Molgomozani & Baidaii.

runt, quos CIRCASSI Tartari Pietiorscii dicti, hoc est, quinquemontani incolũt: viri martii, montiumq; asperitate freti, nec Turcis, nec Tartaris parent. Eos tamen Christianos esse, suis legibus vivere, in ritibus & ceremoniis cum Græcis convenire, lingvà Slavonicâ, quà utuntur, sacra peragere Rusi testantur. In castris, ut cæteri Tartari, vivunt, & in propinqvorum funeribus pompas ducunt, inque memoriam mortis amicorum auriculam integram partemve ejus, amorem testificantes, sibiipsis amputant. Piratæ audacissimi sunt, quippe fluviis, qvi ex eorum montibus fluunt, navibus in mare delapsi, quoscunq; possunt, spoliant, eos præsertim, qui ex Capha Constãtinopolim navigant. Inter Casanense & Astracanense regna, longo secundùm Volgam tractu, ducentis & triginta milliaribus ad Borysthenem usq; campi deserti sunt, quos Tartari nullis sedibus certis inhabitant, præter Asoph & Achas civitates, quas magna Tartarorum pars incolunt, certas sedes habẽtes. In his prædictis campis civitas Krim, olim Regum Tauricæ sedes, à qua Krimsci denominabantur, posita est. Postea toto Isthmo, spacio mille ducentorum passuum ad insulæ formam perfosso, Reges Tauricæ, non Crimscii, sed PRÆCOPSCII, ab illa nimirum perfossione sumto vocabulo, nomen nacti sunt. Hæc autem civitas PRÆCOP in Taurica Chersoneso, ab Asoph quinque dierum itinere abest,

Circassi.

Campi deserti.

Præcopscii sive Crimsciii.

Porrò tota Chersonesus silvâ quadam per medium scinditur, eaque pars, quæ Pontum respicit, in qua Capha insignis urbs, tota Turcis paret. CAPHAM autem emporium totius Asiæ celebre Mahometes Turcarum Imperator, Constantinopoli expugnatâ, Genuensibus proditione qvorundam Genuensium, ademit. Alteram peninsulæ partem Tartarus tenet. Omnes autem Tartari Præcopienses sive Crimscii, qui nunc Tauricam incolunt, originem suam ex Zavolgensi Tartarorum horda ducunt: cùmque propter intestinam seditionem regno pulsi fuissent, nec usquam in vicinia firmam habere sedem possent, hanc Europæ partem occupavêre, ac veteris injuriæ haud immemores, diu cum Zavolgensibus variis bellorum eventibus belligerârunt, donec eos prorsus regno exuerent, Regesque eorum delerent. Ad Borysthenis ostia Oczakovia castrum & civitas, quam Tauricæ Rex Lithuaniæ Principibus ademptam possidet, extructa est, quam nunc Turca tenet. Distat à Præcopia quatuordecim milliaribus, à Circass circa Borysthenem ad Præcopiam quadraginta. supra Circassos septem miliaribus per Borysthenem ascendendo, Cainovv oppidum occurrit, à quo decem & octo milliaribus est Kiovia. Porrò ab hac civitate Oczakovv Tartari Præcopenses, qui eam incolunt, Oczakovvsci dicuntur, frequen-

Oczakovv opp. & castr.

quenterque varijs excursionibus Podoliam, & aliquando Lithvaniam ipsam, cæterasque Russiæ partes infestant, prædasque & spolia cum hominibus abigunt, maximè verò hujusmodi excursiones facere solent, cùm illis stipendia consueta à Rege Poloniæ justo seriùs retinentur. Solet enim Rex Poloniæ huic Regi Tauricæ stipendia certa quotannis pendere, eâ conditione, ut operâ illius, quavis urgente necessitate, adversùs hostes suos utatur: præcipuè verò ad Moscorum principis regiones infensandas, undè & Moscus missis subinde muneribus aliquando illum sibi devincire solet. Tartarus verò muneribus interdum utrinque acceptis, utrumque etiam vanâ spe lactat. Regi tamen Polonorum impensiùs fideliùsque militat, Mosci provincias ipsius in gratiam divexans, atque igne ferroque vastans.

CAPUT VI.

De Moscoviæ solo.

Est autem MOSCOVIA omnis ferè plana & campestris, maximè, quâ ad Occidentem & Septentrionem. Montes ibi nulli, nisi circa Peczoram fluvium Semnoi Poyas, id est, cingulus mundi vel terræ; montes altissimi, ad ripas usq; se protendentes, quorum vertices ob continuos ventorum flatus omni

Moscovia plana & cāpestris.

Montes Semnoi Poyas.

prorsus materiâ gramineque ferè carent. In his montibus nidificant falcones varij, præsertim gerofalcones sive hierofalcones, & sacri, & peregrini, quos priscorum Principum luxus in aucupiis non agnovit. Crescunt etiam illic arbores cedri, circa quas nigerrimi zobelli reperiuntur. Atque in Principis Moscorum ditione hi montes soli cernuntur, qui fortassis veteribus Riphæi vel Hyperborei montes visi sunt: & quòd perpetuis nivibus ac glacie rigeant, transirique ægerrimè possint, Engroneland provinciam incognitam faciunt. BASILIUS Moscorum Princeps aliquando ad exploranda ultra hos montes loca, gentesque subjugandas, duos præfectos Ducum genere oriundos per Permiam & Peczoram miserat, quorum unus ex illis, Simeon Pheodorovvicz ex Iaroslaviorum Ducum prosapiâ, Sigismundo Herberstenio Baroni legato Cæsareo, de illis montibus sciscitanti, decem & septem in ascendendo dies seconsumpsisse dicebat: neque tamen montis verticem, qui patrio nomine Stolp, hoc est, columna nuncupatur, attingere potuisse. Extenditur mons ille in Oceanum usque ad ostia Dvvinæ & Peczoræ fluviorum. Silvis, saltibus, ac nemoribus plena est Moscovia, cujus bonam partem Hercynia silva occupat, reperiuntur ibi, præsertim ea in parte, quæ ad Prussiam vergit,

Silvæ.

gir, uri feroces & ingentes, quos bisontes vocant, item alces, ursi magnitudinis raræ, lupi prægrandes, nigro colore formidabiles. Ferunt & hi saltus feram, qvam Rosomackam vocant, mirabilem, quæ satura ac distenta duorum stipitum angustias quærit, per quas se transmittens, ventris onus, quod aliàs non egeritur, excolat. Vitem, nec oleam, nec paulò svavioris pomi frugiferam arborem, præter melopepones & cerasa, eaque austera producit, cùm tenuiora quæque gelidissimis Boreæ flatibus exurantur. Tam intensum enim ibi frigus esse dicitur, ut ex humidis lignis in foco structis destillans liquor in stiriam concrescat. Tanta diversitas tantillo spacio, ut hinc prunam, illinc glaciem in eadem face cernas: imò tãta est nonnunqvam frigoris vis, ut radicitus arbores arescant, & aqua editiori ex loco effusa, antequam terram contingat, congeletur. Id quod in bello Moscovitico, quod STEPHANUS Poloniæ Rex adversùs Moscorum tyrannum gessit, præsertim in obsidione Plescovianâ, experiundo complures milites cognovêre Poloni. Ubi tanta aëris inclementia erat, ut, ubi quis extra tabernaculum vix pedem protulisset, omnibus ferè membris, iis potissimùm, quæ maximè aëri patebant, naribus, auribus,

atque facie gelu aſtrictis emoreretur. Campi tamen tritici, ſiliginis, milij, panicique, & omnis generis leguminum ſegetes ferunt, ſed certisſima meſsis in cera ac melle conſiſtit. Regio enim tota fœcundisſimis apibus plena eſt, quæ non in manu factis agreſtium alvearibus: ſed in ipſis arborũ cavis probatisſima mella conficiunt. Hinc per ſilvas & opacisſimos ſaltus frequentia ac nobilia apum examina ramis arborum pendentia videre eſt, quæ nullo æris crepitu colligere ſit neceſſe. Reperiuntur ſæpe favorum ingentes maſſæ arboribus conditæ, veteraque mella deſerta ab apibus, cùm ſingulas arbores in vaſtis nemoribus rari agreſtes minimè perſcrutentur: ita ut in admirandæ craſſitudinis arborum ſtipitibus permagnos mellis lacus aliquando reperiant. Fertur de quodam agricola, qui quærendi mellis cauſa in grandem cavam arborem ſupernè deſilijt, profundoque mellis gurgite pectore tenùs hauſtus fuit, ac biduo vitam melle ſolo ſuſtinuit, cùm vox opem implorantis in ea ſilvarum ſolitudine ad viatorum aures penetrare nequiviſſet: ad extremum verò deſperatâ ſalute mirabili caſu ingentis urſæ beneficio inde extractus evaſit, cùm fortè ejus beluæ ad edenda mella, more humano ſe demittentis, averſos renes manibus compræhendiſſet, & eam ſubito timore exterritam, ad exiliendum tum tractu ipſo

Moſcovia apibus plena.

ctu ipso, tum multo clamore concitàsset. Linum quoque & canabim in restes, multaque item boum tergora, & massas ceræ ingentes Mosci in omnem Europæ partem mittunt. Auri, argentive, vel ignobilioris metalli, ferro excepto, vena apud eos nulla reperitur, nullumque est totà regione, vel gemmarum, vel preciosi lapilli vestigium: omnia ea ab externis populis petũt. Naturæ tamen injuria, quæ tot bona prorsus invide rit, uno nobilissimarũ pellium mercimonio resarcitur.

CAPUT VII.

De fluviis, lacubus, piscibus, & paludibus.

FLuvios non paucos habet MOSCOVIA, eosque navigabiles, qui sunt præcipui: Moscus, Occa, Tanais, Sura, Clesma, Vgra, Vujesma, Volga, Borysthenes, Volchov, Narva, Volochda, Vaga, Viatka, Peczora, Vsa, Obdy, Cosin. MOSCUS in Tvverensi regione quatuordecim ferè supra Mosaiscum miliaribus, haud procul à loco, qui Olesno dicitur, fontes habet, indeque emensis sedecim miliaribus ad Moscoviam civitatem decurrit, receptisque in se aliquot fluviis Orientem versus, Occam fluvium illabitur. Cæterùm sex supra Mosaiscum miliaribus primùm navigabilis esse incipit: quo loco materia ad fabricandas domos aliosque usus ratibus imposita Mo-

Fluvii Moscouiæ

Moscus

ſcoviam defertur. Fluvius non admodum piſcoſus, ut qui præter vulgares & viles nullos piſces habet. OCCA non procul à Mſceneco oritur, lautisſimorum piſcium ferax eſt, & campos, quos irrigat, fertiliſsimos reddere putatur. Vorotiniam, Colugam, Cerpacum, Corſyram, Columnam, Rezanam, Caſinogorodum, & Muriniam alluit, tandemque Volgam infra Novogardiam inferiorem ingreditur, ſilvis utrinque clauditur, quæ melle, aſpreolis, hermelis, & martibus plurimùm abundant. Effundit Senum & Sosnam, ex quibus SEM primò in Meridiem profluens, & mox curſu in Orientem converſo Severienſem Ducatum præterit, oppidoque Potivolo ſalutato, non procul à Czernihova Diſnam bibit. SOSNA autem curſu in Orientem directo, per Tartarorum campeſtria in Tanaim defertur. TANAIS fluvius nominatisſimus, qvi Europam ab Aſia diſterminat, octo ferme à Tulla oppido in meridiem milliaribus oritur, ex lacu quodam ingenti Ivvanovvieziero dicto, qui in longitudine & latitudine circiter centum milliaria extenditur, in que ſilva Okoniczkilies, vel, ut alij volunt, Iepiphanovvlies ortum habet. Ex hoc lacu Schad & Tanais, duo flumina magna, emergunt, Schad in Occidentem, Uppa fluvio in ſe recepto, Occam inter Occidentem & Septentrionem devolvitur. Tanais autem

Occa.

Tanais.

tem

tem, Moſcis Don, primo curſu rectà in Orientem fluit, atque inter Caſanum & Aſtracanum Tartarorum regna, ſex vel ſeptem miliaribus à Volga fluvio, curſu nõnihil in Septentrionem incurvato, labitur, dein reflexo in Meridiem curſu paludes facit, quas Mæotidis vocant, ad cujus oſtia ASOPH civitas Turcis tributaria condita eſt, quæ prius Tanas vocabatur. Supra hanc quatuor aut quinque dierum navigatione ab Iſthmo Tauricæ, quæ nunc Præcop dicitur, diſtat. Hic fluvius ab optimorum piſcium copia ſingulari, item amœnitate, quòd utraque fluminis ripa diverſis herbis radicibusque ſuaviſſimis, adhæc arboribus fructiferis plurimis variisque, in modum horti, quaſi induſtriâ quadam exculta atque conſita ſit, ſatis commendari non poteſt: & quod tanta ferarum, quæ parvo negocio ſagittis conficiuntur, ibi ſit multitudo, ut per ea loca iter facientes ad vitam ſuſtentandam nullâ alia re, igni tantùm ſaleque excepto, indigeant. Eſt etiam alter Tanais minor, qui in Severienſi Ducatu ortum ducit, unde Donecz Severski nuncupatur, qui ſupra Aſophum in Tanaim defertur. SURA ex meridie decurrens infra Novogardiã in Volgam exoneratur, Moſcorũ terrã à Caſanenſi regno ſeparat, quod ad Volgæ ripas longiſſimè porrectũ, meridiem orientẽq: Tanais minor. Sura.

verſus

versùs latisſimos & fertiliſsimos Tartarorum campos
Cleſma. habet. CLESMA quatuor à Moſcovia milliaribus oritur, multisque ibi molendinis celebris, ac commodus eſt, qui infra Volodimiriam usque ad Murinum oppidũ in Occæ littore ſitum, ſpacio duodecim milliarium navigatur, Occæque fluvio jungitur. VGRA
Vgra. ptofundus & lutoſus, non longè à Drohobus in ſilva qvadam oritur, interque Colugam & Vorotinum in Occam exoneratur. Is fluvius olim Litvaniam à Mo-
Vieſma. ſcovia dividebat. VUIESMA oppido ejus nominis nomen dedit, qui haud procul inde uno ferè milliari in Boryſthenem fertur: ſolentque oneratæ mercibus naves inde Boryſthenem devehi, atque pòſt vicisſim adverſo Boryſthene Vieſmam usque portari. VOL-
Volga. GA ex palude VVronovv ortum ſumens, omnem ferè Moſcoviam pererrat, emenſisque Caſanenſium & Aſtracanorum terris, aliorumque Tartarorumque deſertis, ſeptuaginta oſtiis in mare Caſpium ſive Hircanum influit. Vocatur autem Volga à Tartaris Edel, â Ptolomæo Rha: tantaque inter hunc & Tanaim in campeſtribus eſt vicinitas, ut ſeptem duntaxat milia-
Boryſthenos. ribus diſtare affirment. BORYSTHENES juxta pagum quendam Dnepersko fontes habet, unde ab incolis Dnepr vocatur. Haud procul ab eo loco eſt monaſterium ſanctæ Trinitatis, ubi oritur alius fluvius prio-

us priore major, Dneprecz per diminutionem dictus. Ambo autem hi fluvij inter Borysthenis fontes & paludem Vronovvo confluunt, quo loco Moscorum Chlopigrodensium merces navibus impositæ in Lithvaniam deferuntur, solentque mercatores ibi in monasterium ceu diversorium divertere. Est autem Borysthenis cursus hic, ut meridiē primùm respiciens Vviesmam salutet, mox cursu in Orientem verso Drohobusum, Smolenscum, Orsam, Dubrovvam, Mohilovamque prætereat: indeque rursus meridiei obversus Kioviam alluat, atque tandem per Tartarorum deserta ad Præcopienses delatus, in Pontum Euxinum multis fluminibus receptis exoneretur. DVVINA lacus à fontibus Borysthenis decem fere miliaribus, & totidē à palude VVronovv distat. Ex eo fluvius ejusdem nominis Occidentem versùs, qui à Vilna viginti miliaribus abest, ac dein in Septentrionem decurrit, & prope Rigam mare Germanicū illabitur: alluit Vitepscum, Poloscum, & Duneburgum. LOVATVS cæteris tribus minimè comparandus, oritur inter lacū Dvvina, ac paludem Vvronovo, aut ex ipsa palude. Est autem ille fluvius, ut Rusorum annales habent, in quem S. Andreas Apostolus ex Borysthene per siccum naviculam traduxit, & qui emensis quadraginta ferè miliaribus Vielicolucum alluit, inque Ilmen lacum influit.

Dvvina.

Lovatus.

Volchovv. VOLCHOVV Novogardiam interlabitur, emensisque triginta sex miliaribus Ladoga lacum ingreditur, qui in latitudinem sexaginta, in longitudinem centum penè miliaribus, insulis tamen quibusdam interjectis, patet: effunditque magnum fluvium Neoa, qvi Occidentem versùs in Germanicũ mare sex ferme

Narva. milliaribus decurrit. NARVA ex lacu Czuczko oritur, duobus in se fluviis receptis, Pskovva & Vvelikareka, qvi venit ex meridie, Opoczkam oppidum Plescovià à dextris relictà præterfluit, tandemque mare Livo-

Volochda. nicum influit. VOLOCHDA oppido & castro Volochdæ nomen imposuit, eamq, in Septentrionem præterlabitur, cui Suchana fluvius ex lacu Koinskavvoda emergens, octo milliaribus infra civitatẽ jungitur, nomenque Suchanæ retinet, atque inter Septentrionem

Vaga. & Orientẽ labitur. VAGA inter Bieleieziero & Volochdam in paludibus densissimisq; silvis oritur, ac Dvvinam fluviũ illabitur. Accolæ, quòd pane ferè careant, venatione victitant. Capiuntur ibi vulpes nigræ, &

Viatka. coloris cinericei. VIATKA, qui regioni ejusdem nominis nomẽ dedit, in Camam se exonerat, ad cujus ostia Czeremissi latrocinãtur. PECZORA regioni etiam nomen tribuit, à meridie fluens in Oceanum glacialẽ, juxta oppidum & castrum Pusteiezioro sex amplis ostiis exoneratur. Ultra hunc fluvium montes illi sunt

altis-

altissimi, ad ripas usq; protensi, de quibus antè. Circa ostia hujus fluvij, quæ sunt dextrorsũ ab ostiis Dvvinæ, varia magnaq; in Oceano animalia esse dicuntur. Inter alia autẽ animal quoddã, bovis magnitudine, quod accolæ MORS appellant. Breves huic instar castorum sunt pedes: pectore pro reliqui corporis sui proportione aliquantò altiore latioreque, dentibus superioribus duobus in longum prominentibus. Hoc animal sobolis acquietis causâ cum sui generis animalibus Oceano relicto gregatim montes petit: ubi, antequàm somno, quo naturâ profundiore opprimitur, se dederit, vigilẽ gruum instar ex suo numero constituit. Qui si obdormiscat, aut fortè à venatore occidatur, reliquatum facilè capi possunt: sin mugitu, ut solet, signum dederit, mox reliquus grex excitatus, posteriorib9 pedibus dentibus admotis, summâ celeritate tanquã vehiculo per montẽ delapsi, in Oceanũ se præcipitant: ubi in supernatãtibus glacierum frustis pro tempore etiam quiescere solent. Ea animalia venatores solos ob dẽtes insectantur, ex quib. Mosci, Tartari, & inprimis Turcæ gladiorum ac pugionum manubria affabrè faciunt, hisque pro ornamento magis, quàm ut graviores ictus incutiant, utuntur. VSSA fontes suos habet in monte Poyas Semnoi, qui ab ortu æstivali ad lævam est, fluitque ex ingenti ejusdem montis saxo, quod Ka-

Mors animal terribile in mari & terra degens.

Vssa.

men Bolschoi vocant. Ab Vsſæ fontibus usq, ad ejus oſtia ultra centum miliaria numerantur. Porro Peczora à meridionali hac parte hiemali fluit, à quo ex Vsſæ oſtiis aſcendendo, usque ad Suchagoræ fluvij oſtia, iter trium hebdomadarum eſt. OBDY oritur ex Kitaysko lacu amplisſimo, cujus adeò vaſta latitudo eſt, ut ad ſedecim milliaria in latitudtnem pateat, quē navigantes vix biduı ſpacio traijciunt. Piſcibus adeò abundat, ut navigantium remigiis premantur. COSSIN ex Lucomoriæ montibus delabitur, in hujus oſtiis Coſin caſtrū eſt. Eò à Coſini fluvij fontibus eſt duorum menſium iter. Porrò ex ejusdem fluvij fontibus alter fluvius CASSIMA oritur, emenſàque Lucomoriâ in magnum fluvium Tachnin influit, ultra quem prodigioſæ formæ homines habitare perhibētur, quorum alij ferarum more toto corpore pilis horrent: alij caninis capitibus, alij prorſus ſine collo pectus pro capite habent, longasque ſine pedibus manus. Eſſe adhæc & in TACHNIN fluvio piſces quosdā fertur, capite, oculis, naſo, ore, manibus, pedibus, alijsque humanà prorſus formâ, nullà tamen voce. Habet & Moſcovia lacus, qui deciduo ſyderum ſemine piſces generant. In his Princeps eſt lacus albus, Moſcis BIELEIEZIERO, ad duodecim millia in longitudinem, totidemque in latitudinem extenſus, qui gremio ſuo trecentos, & ſexaginta fluvios excipit, ſolo tantùm So-

Obdy.

Coſin.

Caſſima.

Tachnin

Lacus.

Lacus albus.

ſna in Volgæ fauces emiſſo. Qui & hoc nomine memorabilis eſt, quòd arx munitisſima in eo ſit extructa, quò Moſcorum Princeps gazam confert ſuam, ſi quãdo belli terror adſit. Ab hoc lacu intra teli jactum, eſt alius lacus, naturam ſulphuris referens, vel ipſum etjam ſulphur proferens. Inſcitiâ tamen gentis ejus ibi nullus uſus eſt. Secundùm hunc eſt IVVANOIEZIERO, id eſt, lacus Iohannis, qui ad centum miliaria ſe extendit. In lacu KITAY Obdy fluvius fontes ſuos habet. Ab hoc lacu hominis nigri, ſermonis expertes, ad Gruſtinam arcem, omnis generis merces adferentes, venire aſſolent, quas illius loci incolæ ab ijs emũt, vel mercibus permutant. ILMEN lacus ſupra Novogrodiam in longitudinem octodecim milliarium, in latitudinem verò duodecim patens, duos præter alios celebriores flnvios excipit, Lovatum & Scholona. Is ex quodam lacu emergit, unum verò emittit VOLCHOVV, qui Novogardiam interlabitur, decurſisq; triginta ſex milliaribus LADOGAM lacum ingreditur. DVVINA lacus à fontibus Boryſthenis decem ferè miliaribus, totidem à palude Vronovvo diſtat. Ex eo fluvius ejusdem nominis Occidentem verſùs, qui à à Vilna viginti abeſt milliaribus, ac dein, in Septentrionem deflectit, & prope Rigam mari commiſcetur. Sunt & alij lacus non pauci, ſed ignobiles, Lagoda,

Sulphureus.

Lacus Ioannis.

Kitay.

Ilmen.

Dvvina.

Czuczko, Kulvius, & quidam alij. Nec hîc prætereunda est insula SOLOVVKI, Septentrionem versùs, inter Dvvinam & Corelam provincias, à continenti octo miliaribus in mari posita. Distare à Moscovia trecentis milliaribus, à Bieleieziero ducentis dicitur. Est etiam ibi dives piscium piscatio, qui Selgi indigitantur.

Solovvki insula.

PISCIUM in Moscovia copia haud mediocris. Ante alios ingentes & sapidissimos pisces, præsertim sturiones, Volga nobilissimus præbet: & ij quidem hyeme multâ inclusi glacie recentes pluribus diebus asservantur. Habent præterea pisces quosdam peculiares, quos ipsi suâ linguâ BELUGA vocant, miræ magnitudinis, sine spinis, capiteque, & ore amplo. Habet & aliorum piscium varietatem ferme incredibilem, & præsertim alborum pisciculorum saporis eximij. Ex hoc fluvio pisces in lacum & fluvium Bieleieziero pervenientes, tantò nobiliores, quantò diutius in eo fuerint, redduntur. In quibus agnoscendis ea est piscatorum peritia, ut pisces in Volgam reversos captosque, quanto tempore in eo fuerint, agnoscant. In Tanai optimorum piscium abunde satis est. OCCA piscium multitudinem, qui cæteris Moscoviæ fluminibus præferuntur, habet. Dvvina provincia omnis generis piscibus affluit, ex qvibus incolæ victum acquirunt. In insula Solovvki piscium Selgorum abundantia. In

Pisces.

Tach-

Tachnin fluvio pisces quidam nasci dicuntur, qui capite, oculis, naso, ore, manibus, pedibusque hominem referunt, sed absque ulla vocis expressione, qui, ut alij pisces, svave ex se præbent obsonium. Sunt & PALUDES crebræ vastæque, ex quibus fluvij non pauci oriuntur. Et quidem in silva, cui cognomen Volkovvskiles, palus est profunda, VVRONOVV dicta, ex qua fluvius non ita magnus duobus ferè miliaribus in lacum Volgo influit, Volgaque derivato à lacu nomine vocatur. Cis Mscenecum castrum dirutum, sunt paludes densæ, in quas incolæ periculo instante tanquam in castrum confugiunt. Paludes.

CAPUT IIX.

De habitatione, vestitu, atq; victu.

AEDES Moscorum ubivis truncis abiegnis contexuntur, inferiore trabe quodam alveo superjacentis rotunditatem ita excipiente, ut hac solà admissurà omnem propemodùm flatum excludant: solent tamen juncturæ muscari. Forma ædium quadrata est, fenestræque peranguſtæ, per quas impage translucidâ pelle obductà lumen admittunt. Domorũ tecta tabulatis fiũt, arborũ corticib? foris inductis: intus ad parietes lata habẽt scamna. Hæc passim pro accubitis, lectorũ enim usus vulgo ignotus. Ignis in hypocaustis Habitandi ratio.

seu

ſeu vaporariis manè ſtructus, totam domum pro modo tepidam ac calidã reddit. Veſtibula ædium quàmvis ampla & alta habeant, fores tamẽ humiles ſunt, ita ut ingresſurus quispiam demittere ſe cogatur. In ſingulis verò habitationibus imagines Sanctorum pictas aut fuſas loco honorificentiore habent, hasque pro penatibus venerantur. Cùm autem alius ad alium viſit, ingresſus habitationem, non ilicò domus dominum ſalutat, ſed protinus caput aperiens, ubi imago ſit, circumſpicit, quâ viſâ, ter ſe crucis ſigno munit, inquiens: DOMINE MISERERE. Pòſt ſalutat hoſpitem his verbis: Deus det ſanitatem. Mox porrectis manib. conſalutantes inter ſeſe deoſculãtur, capitibus more patrio frequentiùs inclinatis. Dein mutuò ſe intuentur, vter magis ſe incurvet: atque ita ter quaterq; caput alternatim inclinando de honore quodam modo concertant. Hoſpes tandem abiturus, rurſus ter ſe ſignat cruce, priora verba reverenter proferens, ſalute ultrò citroque datâ diſcedit. Si eſt alicujus dignationis vel autoritatis, eum tum hoſpes ad gradus usque ſequitur: ſin præſtantior, longiùs comitatur habitâ & obſervatâ cujusque dignitate.

Ceremoniæ in alterius domum ingredientium.

Veſtitus.

Veſtes omnes oblongas absque plicis ad talos demisſas geſtant, præcipuè verò albi coloris. Pileos albos apicatos cruſtatosque ex lana coacta uſurpant, in qui-

quibus est nobilitatis insigne, quò enim porrectiori ac elatiori vtuntur pileo, eò splendidiores vulgo habentur. Ocreis omnes ferè rubeis, ijsque brevioribus, ut qvæ genua non attingant, utuntur quarum soleas in digitis paululũ erectas claviculis ferreis muniunt: indusia variis coloribus sericeis circa collum exornata, apud nobiliores auro intertexta in usu sunt, eaq; monilibus, gemmis, seu globulis argenteis aut cupreis deauratis constringunt. Cruces argenteas vel aureas gemmis distinctas præstantiores, vulgus ferreas vel etiã cupreas pro sacramento qvodam collo appensas habẽt. Omnes autem & singuli suæ conditioni vestibus convenientibus ex præscripto mandatoque Principis utũtur, nam tenuioris fortunæ vulgarisque familiæ hominibus vestes preciosiores elegantioresque gravi sub pœna interdicuntur. Si autem aliquem obscurioris familiæ eleganter vestitum conspiciunt, proditorem perfidumque eum appellant, ac suspicionis ei notam jnurunt. Alius itaque habitus minorum gentium Nobilibus, alius magnatibus & consiliariis, alius civibus & colonis præscriptus est, secundùm uniuscujusque conditionem, ac rei familiaris modum & amplitudinẽ.

Victus gentis præsertim opulentiorum utcunque lautus, non tamen opiparus, licèt omnia cibaria exiguo veneant precio. Majoris & minoris pecoris ma- Victus actio.

gna est copia, & occisæ mediâ hyeme juvencæ, concretis gelu carnibus, duorum ferè mensium spacio nõ putrescunt. Gallinæ etiam & anates singulis sæpè argenteolis numis veneunt, obsonia nobiliora aucupio & venatione parantur; piscium etiam optimorum ac sapidissimorum haud mediocris abundantia. Tenuioris fortunæ hominum victus satis parcus, etiam Nobilium pauperiorum, qui turpe non ducunt cortices seu putamina fructuũ, præsertim melonum, allij, ac ceparum abjecta humo tollere, ac devorare. Potus ipsorum communis cerevisia est, ex tritico, vel hordeo, atque lupulo cocta. Medo item seu mulsum ex melle aquato coctoq; conficitur. Quem potum utrumq; per æstatem infrigidare, infusâ poculis glacie, voluptatis gratiâ consueverũt, nam ingentia glaciei frusta in cellis subterraneis Nobiliũ singulari studio reconduntur. Sunt & qui in deliciis habeant succum ex subausteris cerasis expressum, saporis gratissimi. Vinis advectitijs in festis conviviis tantùm & sacrificiis utuntur. Ante alia Creticum subdulce maximè in precio est, sed in medicinæ usũ duntaxat, vel principalis luxuriæ ostentationem. Vini cremati etiam apud eos usus frequens est, quod cùm ad frigus depellendum, tum ad ebrietatem ferè bibunt.

CAPUT

CAPUT IX.

De educatione, exercitiis, moribus, ac forma corporis.

IUventutis educatio ferè nulla, paucæ enim ibi ſcholæ, pauca gymnaſia, & in quibus Nobiliũ pueri lingvâ frequenter nativâ, vel maximè ſacris inſtituuntur. Pauci ſunt, qui lingvis operam dant peregrinis, præter Græcam, cui incũbunt ob Patrum monumẽta, omniumq; eorum gratià, quæ à Græcis derivata, ad eorum religionem, vel mores accommodari queunt. Pueri & adoleſcentes feſtis diebus in loco qvodam amplo, unde videri exaudirique à pluribus qveant, conveniunt. Quibusdam autem ſibilis, ceu ſigno dato convocantur, convocati ilicò concurrunt, manusq; conſerunt. Certamen pugnis ineunt, mox pedibus promiſcuè ac magno impetu faciem, guttur, pectus, ventrem, verenda contundunt: aut quacunque ratione poſſunt, alios alij inter ſe de victoria concertantes proſternũt, adeò ut ſæpe inde exanimati aſportentur. Cæterùm quicunque plures vincit, diutius in arena durat, fortiterque verbera tolerat, is præ cæteris laudatur, victorque celebris habetur. Hoc verò certaminis genus ideò inſtitutum eſt, ut adoleſcentes verbera, & ictus quoſcunque perferre adſveſcant. Mores

Educatio

Certamina & luſus.

Mores. gentis tales sunt, ut illi Principem summè venerentur, fideliterque diligant: alioqui frigus, inediæ, atque omnis generis asperitatem, adversæq, fortunæ rigorem ferunt, imò ad mortem oppetendam etiam paratissimi sũt. Libido tamẽ ac lascivia in eis vituperatur maxima, propter quam impuberes quoque matrimonia contrahentes, nihilominùs tamen pæderastian exercent. Non aperti, non ingenui, non simplices, sed versuti potiùs, astuti, & fallaces. Ad iram tardi, in paupertate superbi. Faciles atque tractabiles, si asperè tractentur, vel etiam verberibus accipiantur, grãtiæ & amoris signũ haud vulgaris habentes, idque non solùm apud inferioris conditionis homines fit, sed etiam primariæ notæ Nobiles atque Consiliarios. Principi suo ac magistratibus obediunt, etiam in iis causis, quæ vel vitæ detrimentum periculumque adferre videntur. Staturâ sunt mediocri, at quadratâ & torosâ, brachiis lacertisque plurimùm valentes, totoque corpore adeò robusti, ut cum ursis absque ullo amorum genere, solis viribus confisi, sæpius congredi ausint, ursumque per aures arreptum tam diu fatigant, donec prorsus lassum prosternant. Color corporis candidus, capillus flavus, vel magis albicans, oculi cæsij, barba prolixa, crura brevia, ac ventres extenti.

Forma corporis

CAPUT

CAPUT X.

De peregrinatione atq; conviviis.

PEregrinationes in loca extera suscipere nullas solent, nisi quos Princeps in legationem mittit, quibus tamen custodes apponuntur: quorum est præstò adesse semper, & ne legati quid liberiùs cum externis colloquantur, aut commercia agitent, observare. Proinde non satis probè perspectis aut cognitis cultiorum hominum moribus, ipsi in sua barbarie, & innatà illà ac servili simplicitate permanent, nec animum ad ingeniorum culturam adhibent, neque ad libertatis aliquam cupiditatem adspirant, sed præsenti statu servitute que delectantur. Quam etiam alia confirmant, ut amor consanguineorum aut propinquorum, ac metus, ne illis à Principe adversi qvid eveniat. Nam si qvos officiis præficit, ut exercitib?, præsidiis, præfecturis, obsidum loco conjuges, liberos, cognatos eorum, & quæcunque illis novit esse charissima, penès se semper retinet: in quos dein omnia exquisitorum suppliciorum edit exempla, si quid illi deliquerint, aut nonnunqvã per imprudentiam malè, nec ad ejus voluntatem rem gesserint, aut si qui ab eo desciverint. Peregrinatio.

Convivia rariùs celebrant, præsertim vulgus, inebriari enim ipsis sub pœna prohibitum est, exceptis Cõvivia.

certis in anno diebus, utputa Natalitiis, Paschatos, Pentecostes, & alijs quibusdã divorum festis solennibus, quibus potare illis licet. Nobilibus & Consiliariis concessum est mulsum cerevisiamque bibere, qvi commessationibus nonnũquam solidum comburunt diem. In compotationibus alter alteri præbibens, primò salutem Principi, omnia fausta & felicia (nomine proprio eum appellans, titulosque regionum enumerans) exoptat, idem ante & post prandium omnes ac singuli precantur.

CAPUT XI.

De Nobilibus, servis, colonis, & operariis.

Nobiles in Moscovia quales.

NObiles cùm aliis insignibus â plebe distinguũtur, tum quòd patris nomen titulis aliis ad exemplum Principis soli præscribant. Magnificum hoc apud illos, eoque ad æquales aut inferiores solùm utuntur. Ad Principem non modò patris nomine usurpando abstinent, sed ne suum qvidem, nisi propriâ linguæ ejus enunciatione quodammodo corruptum, quo non solùm servos ejus, sed quasi homunciones, non homines cum illo comparatos, se significent, apponunt. Cæterùm hæc gens servitute magis, quàm libertate gaudet: omnes enim passim magnates, nobiles, præfecti, &

Eorum servitus.

cti, & consiliarij gravissimâ à Principe premuntur servitute, seque vilissimos ejus servos fatentur, ac bona omnia mobilia atq; immobilia, quæ possident, nõ sua, sed Principis esse dicũt. Quamùis autẽ omnes juxta durã serviant servitutẽ, superbi tamẽ sunt in hac servitute ac paupertate sua, adeò vt ignotis ac pauperioribus et jam ad minorũ gentium Nobiles difficilis sit aditus, qui vel eo nomine in publicum minùs sæpe prodeunt, quò majorem autoritatem suique observantiam retineant. Nullus præterea Nobilis, qui paulò conditionis lautioris est, ad quartam vel quintam domum pedes progreditur, nisi equus subsequatur. Hyemis tempore, cùm equis soleis carentibus propter glaciem absque periculo uti non possint: aut quando regiam, aut divorum templa fortè ingrediuntur, tum eqvos domi relinquunt. Ac licèt Nobilis pauper fuerit, ignominiosum tamen putat laborare. Hoc tamen laudabile inprimis in hac gente, qvòd Principi suo sint obsequentissimi. Quando enim aliquem magni nominis virum ad bellũ proficisci jubet, mandatum illi literis consignatum mittit. Si autem vel prandens, vel cœnans, vel dormiens offensus à tabellione Principis, literas, quibus in militiam ire jubetur, acceperit, continuò à mensa lectove surgens, equum ipso inspiciente

ciente armatus ascendit, mandatumque Principis se executurum ostendit. Atque sic omnes, qvi per rei familiaris facultates possunt, propriis militant sumptib.

Servi. Servi Magnatibus ac Nobilibus majori ex parte empti aut capti sunt, qvos autem liberos in servitio nutriunt, ijs non est integrum qvolibet tempore discedere. Si aliquis contra Domini sui voluntatem abit, nemo eum famulitio dignatur: sin dominus bonum ac commodum famulum non benè habet, qvodammodo apud alios eo nomine malè audit, neque posthac alios famulos facilè nancisci potest. Morituri verò utplurimùm certos servos manu mittunt: qvi se tamen continuò aliis dominis, pecuniâ acceptâ, in servitutem vendicant. Ius patris in filium. Si pater filium, ut mos est, vendit, & is qvocunque tandem modo liber factus, aut emancipatus fuerit, pater hunc rursus atque iterum jure patriæ potestatis vendere potest. Post quartam autem venditionē nil juris ampliùs in filium habet. Ultimâ pœnâ solus Princeps servos atque alios afficere potest.

Coloni. Colonorum etiam sive agrestium fortuna atque conditio haud melior est, illis enim unus dies privato labori concedi[illegible]. Habent aliqvot privatos, & à dominis suis attributos agros prataq;, ex qvibus vivunt: reliqua omnia sunt dominorum. Sunt præterea iniqvioris conditionis, qvòd illorum bona prædæ Nobilium

lium atque militum exposita sunt: à quibus etiam per ignominiam Christiani, aut nigri homunciones vocantur. Conductitio qvi vivunt labore, & operam vẽdunt suam, mercedem unius diei referunt dengam cũ dimidia: opifex duas. Est autem Denga numus unius grossi Polonici æstimatione. Neque hi strenuè laborant, nisi benè baculati. Credunt enim, se Dominis suis displicere, signumq; esse indignationis, si non plagis excipiantur. Operarii

CAPUT XII.

De Moscorum religione.

REligionem Christianam à sancto Andrea Apostolo Moscos accepisse annales ipsorum loquũtur, quem ex Græcia per Pontum Euxinum ad Borysthenis ostia appulisse, enavigatisqne Ponti Euxini undis Kioviam pervenisse, ac genti numinis colendi rationẽ primùm ostendisse: ex Kiovia tandem ad Borysthenis fontes devenisse, indeque per Oceanum Romam navigando rediisse ferunt. Hanc itaque se in hunc usque diem sequi gloriantur. De qua nonnulla strictim dicẽda: ac primùm de Missa, cujus sacrificium more Græcorum pane fermentato, & non azymo peragunt: calici item tantum aquæ, quantum vini rubei miscent, quam etiam aquam esse volunt calidam, quod ex late- Religio. Missa.

re Servatoris nostri non sine mysterio profluxerit sanguis & aqua, quam fuisse calidam credere pium existimant, alioquin enim miraculũ vix censeri posse. Communicant autem sub utraq; specie, miscentes panẽ vino, seu corpus sanguine, sumitque sacerdos cochleari ex calice portiunculã, porrigitq; communicanti. Porrò quotiescunq; aliquis in anno voluerit, modò confessus fuerit, corpus Domini sumere potest, alioqui tẽpus ad Paschatis constitutum habent. Pueris septem annorum administrant sacramentum, eam enim ætatem ut aptiorem ad discernendũ inter bonum & malum, rectum & pravum, lepram & non lepram: sic ad peccandũ facilè pronã esse autumant. Si puer infirmus fuerit, aut fortè animã agere cœperit, ut de pane sumere non queat, infunditur ei gutta vini consecrati ex calice. Sacramentum ad communicandum, nõ nisi dum sacrum fit, pro infirmis autẽ die Iovis in majori hebdomada consecratur, ac per integrum servatur annũ. Verùm quũ fuerit necesse, accipitur inde portiũcula, quæ vino intingitur, ac benè humectata præbetur ægroto, dein aquæ tepidæ modicum additur. Baptismi sacramento hunc in modũ utuntur: Nato infante, mox accersitus sacerdos ante habitationis januã, in qua puerpera est, certas stando recitat orationes, infantiq; nomẽ imponit. Pòst quadragesimo communiter die si fortè infans malè habeat, defertur in templũ, ac sacro fonte

Communio.

Baptismus.

abluitur, terq; in aquam totus immergitur: alioquin baptisatum non crederent. Mox inungitur chrismate hebdomadâ magna initiato, tandẽ & myrrhâ. Aqua verò baptismatis singulis sacratur infantib⁹, ac continuò post baptismũ extra templi portã effunditur. Semperverò infantes in templo baptisantur, nisi lõginquitas loci nimia, aut frigus infanti obsit, neque unquam aquâ tepidâ, nisi pro infirmis utuntur. Sal, nec saliva cũ pulvere mixta ab illis adhibentur. Susceptores sive baptismi testes ex parentũ voluntate assumuntur, ac quoties circa baptismum, præeunte certis verbis sacerdote, Diabolo renunciant, toties in terrã expuunt. Sacerdos etiã infanti capillos abscindit, eosq; ceræ intricatos in templo certo deponit loco. Confirmationẽ baptismi vanã esse putant, eo quòd in omnib⁹ synodis, præcipuè verò Nicenâ, dictum est, confiteor unum baptisma in remissionẽ peccatorum. Quum verò unum sit baptisma, unum etiam chrisma esse, eandemque virtutem sacerdotis ac Episcopi circa sacramenta distribuenda asserunt. Confessionem quamùis ex constitutione habeant, vulgus tamen eam Principum opus esse, ac præcipuè ad magnates atque nobiles pertinere existimat. Confitentur circa tempus Paschale magna cum cordis contritione: quibus pœnitentia juxta delicti quantitatem qualitatemve irrogatur, aliis je-

Confirmatio baptismi.

Confessio.

jejunia, nonnullis breves precationes quædam injunguntur (Dominicam enim orationem pauci norunt, pauciores ſymbolum Apoſtolicum, paucisſimi decalogum, namq; rem tam arcanam ac ſacram in vulgus enunciari non oportere, decalogum autem Chriſti ſangvine antiquatum eſſe tradunt). Quosdam, qui gravius aliquid patrârint, ſacrâ abluunt aquâ, quam Epiphaniorum die ex profluente hauriunt, eam integrum per annum conſecratam in templo pro peccatis gravioribus abluendis aſſervant. Peccatum inſuper die Sabbathi commiſſum levius ducunt, minusque pœnitentiæ pro eo imponunt. Sunt complures & leviſsimæ cauſæ, ob quas in templum nõ admittuntur, ſolent tamen excluſi plerunque portis ac feneſtris templi adſtare, atque inde non minùs videre audireque ſacra, ac ſi in templo fuiſſent. Purgatorium omnino negant, dicunt enim, vnicuiq; vitâ functo ſecundùm meritum ſuum locum eſſe, piis quidem lucidum, & amœnum cum angelis placidis: impiis autem obſcurum, cæcaque caligine obductum, cum angelis terribilibus deſtinatum eſſe, in quo extremum expectant judicium: quo quidem nil clarius, nil illuſtrius, nil probis hominibus optatius, nil improbis horribilius futurum opinantur. In articulo de Spiritu ſancto, tertiâ Divinitatis perſona, à noſtris Eccleſiis ſic diſſentiunt,

Purgatorium.

Extremũ judicium

De Spiritu S.

unt, ut eum à solo patre per filium procedere, perinde atque Græci, asserant. Festos dies viri præstantiores sacris peractis cultu corporis, epulis, atque ebrietate colunt. Vulgus plerumque laborat, feriari enim, & à labore abstinere dominorum esse præ se ferunt. Cives & mechanici sacris intersunt, quibus finitis, ad laborẽ redeunt, sanctius putantes, labori incumbere, quàm bibendo, ludendo, ac id generis rebus aliis substantiam atque tempus inaniter perdere. Festum S. Trinitatis celebrant Pentecostes feriâ secundâ, octavâ verò festum omnium Sanctorum. Festa quoque beatæ Virginis jejuniis indictis, orationibus, missis tum lectis, tum decantatis, communi Ecclesiæ Græcorũ ritu, colunt. Ex sanctis Nicolaum inprimis venerantur, templaq; præcipua nomini ejus dicata erigunt, ac de ejus miraculis plurimùm quotidie prædicant. Divæ etiam Virginis magna apud illos reverentia est, crebris quidem orationibus veluti Christi mater pro intercessione apud filium rogatur. Habent & in catalogo certos quosdã Pontifices Romanos, quos inter Sanctos referunt. Cæteros verò, qui post eorum schisma fuerunt, execrantur, tanquam eos, qui ab Apostolorum, Patrũ, ac septem conciliorum ordinationibus defecerunt, ac tanquam hæreticos & schismaticos nuncupant. Persuasum enim habent, septimo generali concilio, quod

Festa.

Sancti.

ſub Adriano Pontifice celebratum eſt, deciſum eſſe, ut ea, quæ in præcedentibus conſtituta atque determinata erant ſynodis, in poſterum quoq; firma, rata, ac perpetua tenerentur: nec unquam poſthac cuiquam licere aliud concilium aut indicere, aut accedere, ſub anathematis pœna. Signo crucis quoties ſe ſignāt, id manu dextrâ ſic faciunt, ut frontē primū, dein pectus, mox dextram, ac demum ſiniſtrā pectoris partem punctim in crucis formā tangant. Quòd ſi quis aliter manū ducat, eum nō pro domeſtico fidei, ſed pro alieno habent.

Ieiunia

Ieiunia illis ſolemnia ſingulis annis quaterna ſunt. Primum in quadrageſima ſeptem totis ſeptimanis: quarum primâ lacticiniis vivunt, quam ſerna ſive maſlna appellant, hoc eſt, butyraceā ſive caſeaceam. Sequentibus verò ſeptimanis omnes præter peregrinantes, etiā piſcibus abſtinēt, olerib9, cauliculis, raphano, fungisq; contenti. Sunt qui diebus Dominicis ac Sabbatho cibum ſumunt, reliquis diebus, niſi fruſtulo panis in meridie refecti, ab omni cibo abſtinent. Reperiuntur etiā nonnulli, qui diebus Lunæ, Mercurij, ac Veneris panis fruſto cum aqua ſumpto acquieſcunt. Reliqua per annum jejunia non adeò exactè tenent. Jejunant autem poſt octavam Pentecoſtes, usq; ad ferias Petrī & Pauli Apoſtolorum, diciturque jejunium D. Petri. Deinde habent jejunium D. Mariæ Virginis à calendis

Butyracea ſeu caſeacea.

Augu-

Augusti usque ad assumptionem ejus, quam decimus quintus calendarij adscriptam habet. Denique jejunium Philippi, quod initium ejus jejunij contingat festum Philippi, juxta eorum fastos. Quòd si festum Petri & Pauli, Assumptionis item D. Virginis inciderit in Mercurij aut Veneris diem, tum nec eâ die carnibus vescuntur. Si verò in majori quadragesimæ jejunio aliquis solennis dies inciderit, eo piscibus victitant. Cæterùm monachis multò graviora jejunia sũt, quos potu acido, & aquá fermento mixtá contentos esse oportet. Sacerdotibus quoq; aqua mulsa ac cerevisia eo tẽpore sunt prohibita, licèt nunc omnes leges statutaque varientur. Porrò extra jejunii tempus die Sabbathi carnes edunt, Mercurii verò ijs abstinẽt. Jejunãtes verò ad solis occasum usque nec edere quicquam, nec bibere consueverunt. Sequentibus tamen diebus crapulà atq; ingurgitatione abstinentiam benè compensant. Decimæ nõ, ut alibi mos est, propter sacerdotes, sed propter pauperes, pupillos, infirmos, senes, advenas, captivos, atque pauperes sepeliendos institutæ sunt à Volodimiro Principe de omnibus rebus dandæ, iuvandos etiam eos, qui numerosam habent sobolẽ, qvibusve bona igni absumta sunt, ad sublevandam deniq; miserorum omnium inopiam, monasteriorum, pauperumq; ecclesias, & inprimis propter defunctorum ac vivorum refrigerium.

CAPUT

CAPUT XIII.

De personis ecclesiasticis.

Metropolita.

Quantum ad personas ecclesiasticas, unus erat olim totius Rusiæ Metropolita, tam Moscorum, quàm Litvanorum Ducibus tributarius, cujus primùm Kioviæ, dein Volodimiriæ domicilium erat, tandemque sedes in Moscoviæ metropolin translata est. Pòst quũ Metropolitæ septimo quoque anno Rusiam Litvanis subjectam inviserent, exactisque inde numis redirent, Vitoldus M. Litvaniæ Dux hoc, ne videlicet provinciæ suæ argento expilarentur, ferre noluit. Convocatis itaque Episcopis, proprium constituit metropolitam, cui sedes Vilnæ addicta erat. Cæterùm omnes Russorum Metropolitæ suam à Patriarcha Constantinopolitano habent autoritatem. Eligebatur autem primò omnium Metropolita, convocatis omnibus Archiepiscopis, Episcopis, Abbatibus, ac Prioribus sive præfectis monasteriorũ. Inquirebatur vir sanctioris vitæ per monasteria atque eremos, eligebaturque. Posthæc Principes ad se certos convocare, ex eorumque numero unum suo judicio deligere solebant. Sunt & duo Archiepiscopi, Novogrodensis & Rostoviensis. Episcopi sunt: Tuerensis, Resanensis, Smolenscensis, Plescoviensis, Permiæ, Susdaliæ, Columnæ, Czerniho-

Archiepiscopi.

Episcopi

viæ

viæ. Hi quidem omnes Metropolitæ Moscovitico subjecti sunt. Habent autem Episcopi proventus ex prædiis certos, & aliis extraordinariis, vt vocant, accidentibus. Abbates tantùm duo sunt. Priores verò monasteriorum plurimi, qui omnes arbitrio ipsius Principis, cui nemo resistere audet, eliguntur. Sacerdotes, quos seculares vocant, utplurimùm consecrantur hi, qui diu apud ecclesias serviêrunt. In diaconum autem nemo consecratur, nisi coniugatus, unde plerunq; & matrimonio copulantur, & in diaconatum simul ordinantur. Uxore defunctâ, sacerdos à sacris suspenditur, nisi monasterium ingressus juxta regulam vivat: officiis etiam atque aliis rebus divinis cum cæteris Ecclesiæ ministris choro, tanquam minister, interesse potest. Si sacerdos viduus ad nuptias secundas, quod cuique liberum est, transierit, is nil habet cum clero commune. Nullus sacerdotum monachorumve suas horas canonicas recitat, nisi habeat imaginem alicujus divi præsentem: quam etiam nemo nisi veneranter attingit. Qui verò eam in publicum profert, manu in altum tollit, quam omnes prætereuntes, crnceq; se se signantes, inclinando plurimùm venerantur. Nullus item eorum aut sacra obire, aut baptisare, aut alio quovis fungi munere audet, nisi diacono præsente. Omnes sacerdotes in ecclesiis primum tenent locum,

Abbates. Priores.

Sacerdotes.

& ſuſtentantur plerunque ex contributione quadam certa, asſignanturque illis domunculæ cum agris & pratis, unde victum ſuis aut famulorum manibus acquirunt. Oblationes tenues habent: aliquando eccleſiæ pecunia datur ad uſuram, eamq; ſacerdoti pendunt, ne ſuis illum alere ſumptibus teneantur. Sunt etiam, qui Principum liberalitate vivunt. Paucæ parochiæ reperiuntur, prædiis ac posſesſionibus dotatæ, exceptis Epiſcopatibus, ac qvibuſdam monaſteriis. Nulla parochia ſeu ſacerdotium confertur cuipiam, niſi ſacerdoti. Cæterùm in ſingulis templis unicum tantùm altare, & in dies ſingulos unicum quoque ſacrum faciendum putant. Rariſsimè templum reperitur ſine ſacerdote, qui ter in hebdomada tantùm ſacra peragere obſtringitur. Habitu haud disſimili à ſecularibus utuntur, extra pileum parvum ac rotundum, quo raſuram tegunt, pileum amplum contra calorem atque imbrem ſuperimponunt, aut pileo oblongo ex caſtorum pilis colore griſeo teguntur. Comam ad brachia protenſam omnes nutriunt. Baculos, quibus innituntur, cum manubriis incurvatis geſtant. Monaſteriis præſunt Abbates & Priores, qui leges ac regulas ſeveriſsimas habent, carnibus perpetuò abſtinentes. Sunt non pauci, qui ex monaſteriis in eremum ſe abdunt, ibique tuguriola erigunt, quæ aut ſoli, aut cum ſociis incolunt, victum ex terra & plantis

Habitus ſacerdotum.

Abbatum & Priorum regulæ.

quærentes. Metropolita, Archiepiscopi, atque Episcopi, qvàmvis ipsi carnes nunqvam edant, tamen qvum hospites conditionis civilis invitant, eo tempore, qvo carnibus vesci fas est, hanc habent prærogativam, ut carnes illis in convivio apponant, qvod Abbis & Prioribus vetitum est. Qvoties alicujus monasterii antistes fato concedit, Princeps bona cœnobii invadit, armenta, greges, supellectilem, aurum, argentum rapit: aut is, qui demortuo antistiti succedit, hæc à Principe pecuniâ redimit. Episcopi, qvos illi Uladicas vocitant, circa res divinas saltem, ac ipsam religionem promovendam sunt occupati: rem verò familiarē, aliaq; negotia publica officialibus administranda committunt. Horum vestes qvotidianæ sunt, ut & aliorum monachorum, nisi quòd aliquando sericeas habeant, & præsertim pallium nigrum, quod habet à pectore in utramq; partē tres fimbrias albas, inflexas instar rivuli fluentis, quibus ex corde ac ore illorū rivulos veræ fidei & bonorū exemplorum fluere innuunt. Pro insignibus tanti hujus muneris baculis in modum crucis, Posoch dictis, utuntur. Episcopus Novogrodensis album gestat pallium. Mitris rotundis ac nigris insigniuntur Archiepiscopi atque Abbates, præter Episcopum Novogrodensem, qui albā bicornem fert. Doctores, quos seqvuntur, sunt: Basilius Magnus, Gre-

Episcoporum munus.

Vestes.

Doctores Ecclesiæ.

Gregorius Nazianzenus, & Joannes Chrysostomus, quem illi Zlatousty, hoc est, aureum os habentem appellant. Gregorii etiam Pontificis Rom. libros de moralibus scriptos habent. Hi omnes ut & sacer codex in lingvam Slavonicam tralati sunt, religiosèque custodiuntur. Libros Evangelii non nisi in locis honestis, tanquam rem sacram reponunt, neq; manibus tangunt, nisi priùs cruce se munierint, & capite nudato inclinatoq; honorem iis exhibuerint. Pòst summa cum veneratione in manus sumunt. Concionatoribus destituuntur, sufficere enim putant, sacris interfuisse, ac Evangelii, Epistolarum, aliorumque Doctorum verba, quæ linguâ vernaculâ recitat sacrificus, audiisse: ad hoc, quòd varias opiniones ac hæreses, quæ ex concionibus plerunque oriuntur, sese effugere credunt, festos dies proximæ septimanæ die Dominico annunciant, publicamque confessionem recitant. Principem porrò ipsum quicquid credere & opinari vident, id rectum, omnibusque sequendum statuunt. Monachis præsertim ordinis S. Benedicti per omnem vitam esus carnium interdictus est. Alimenta illis sunt salsamenta atque lacticinia. Nec ex religionis instituto recentes pisces edunt, quaternis tamen illis jejuniis ne piscibus quidem victitant, caulibus ac cucumeribus sale conditis illis victus constat: potus his pertenuis

Concionatores.

Monachi Benedict.

ac

ac dilutus, quotidie in templis divinam rem faciunt. Sacrum officium antelucano adeunt tempore, quod albescente die finitur. Circa nonam diei celebratur Missa. Post hanc prandetur, à prandio sacrum officium repetitur: nec non à cœna. Prandentibus cœnantibusve legitur Evangeliorum interpretatio. Monachi verò Eremitani, quorum potissima cura est in convertendis ad religionem Christianam hominibus, bonam jam olim barbarorum partem, diu multùmque apud illos verbum Dei seminantes, ad Christianismum pertraxerunt. Proficiscuntur etiamnum ad varias regiones Septentrionem atq; Orientem versùs, quò maximis laboribus, ac vitæ periculo perveniunt, nil inde commodi sperantes, at hoc unicum spectantes, ut animas multorum devio errore abductas in viam revocare rectam, ac Christo eas lucrifacere queant. Jurisdictioni Ecclesiasticæ subiacent omnes Abbates, presbyteri, diaconi, ac universus clericorum status: uxores item, filiique sacerdotum, medici, viduæ, obstetrices, & ii, qui miraculum ab aliquo Sanctorum acceperunt, quive emancipati sunt pro alicujus animæ salute: ministri deniq; singuli monasteriorum ac nosocomiorũ. Quicquid itaq; inter prædictas personas simultatis seu discordiæ exoritur, Episcopus ipse tanquam competens judex decernit ac dijudicat.

Monachi Eremitæ

Si verò inter laicos & hos aliquid controversiarum existit, judicio communi decernitur. Quicunque autem sacerdotum contra religionem aut officium sacerdotale quavis ratione fecerit, judicio ecclesiastico subjicitur. Si verò furti aut ebrietatis accusatur, aut in aliud id genus vitii inciderit, à civili punitur magistratu. Si sacerdos queritur coram judice politico, se à quopiam læsum esse (offensiones enim omnes atque injuriæ ad forum civile spectant) tum judex, si fortè cognoverit, hunc ab illo lacessitum, aut quavis injuriâ priùs affectum fuisse, sacerdotem punit. Episcoporum etiam est divortia tam inter Duces & proceres, quàm nobiles atque cæteram multitudinem, qui concubinas alunt, constituere. Ad Episcopalem item jurisdictionem pertinet, si qvando uxor marito non obsequatur, si qvispiam in adulterio seu fornicatione deprehensus fuerit, si uxorem consangvineam duxerit, si conjunx conjugi qvippiam mali machinetur: divinationes item, incantationes, venena, contentiones, propter hæresin vel fornicationem susceptas: aut si filius parentes sororesve acerbiùs increpuerit læseritve: prætererea venere utentes præposterâ, sacrilegos, mortuorum spoliatores, & qui ad incantandum de imaginibus Sanctorum, aut statua crucis quicquam avulserint: qui canem, avem, aut aliud

aliquod

aliquod animal immundum in ædem induxerint, aut comederint, punire.

CAPUT XIV.

De ædibus sacris, earumque supellectile.

AEdes sacræ ligneis trabibus contexuntur, ac plerunq; è media æde assurgit turris scandulis tecta. Foris adduntur ædi porticus. In coemeteriis fabricas ædificant ligneas, in quibus librantur campanæ, nunc singulæ, nunc binæ, nunc ternæ. Organorum pneumaticorum, sive mavis Pipinianorum (quæ Pipino primùm à Constantino Græcorum Imperatore missa feruntur) nullus in ecclesiis illorum usus est. Simulachra divorum in templis non admittunt: tabulas tamen eorum imaginibus pictas in sacris ædibus frequentes habent; his dona offerunt, his cereos accendunt: has etiam sacro fonte aspergunt, quibus alioqui nullus est honos. In ædibus privatis statuas instar penatium colunt. Cœnobiorum non exiguus est numerus, præsertim ordinis S. Benedicti, qvibus magni agrorum sunt reditus, quippe tertiam fundorum partem totius Moscoviæ tenent Monachi. Haud longè à Moscoviæ metropoli abest monasteriũ S. Trinitatis amplissimum, ubi trecenti monachi perpetuò ferè sub regula Basilii Magni vivere perhibentur.

Aedes sacræ.

Organa.

Cœnobia.

In

In quo etiam Sergii Abbatis sepulcrum multis miraculis clarum est. Eò Principes ipsi sæpe, vulgus verò quotannis certo confluit tempore, monasteriique liberalitate alitur. Fertur inibi olla cuprea esse, in qua certi cibi, & utplurimùm olus coquitur, ac, sive pauci, sive multi eò venerint, semper tamen cibi tantum remanere, quo ejus monasterii familia saturetur: adeò, ut nil unquam defiat, aut superfluat. Coemeteria pro sepeliendis corporibus nullis ceremoniis dedicãt, ajunt enim, corporibus unctis terram ipsam, & non corpora terrâ consecrari. Sepulturæ eorum non in templis, sed opulentiorum quidem in septis, ac exterioribus templorum vestibulis fiunt: agrestium verò in agris & silvis, ubi tumulos aggestis lapidibus muniunt, signumque crucis superimponunt. Quibus pòst Ecclesiæ Romanæ ritibus quadraginta diebus parentatur. Non subticenda hîc ridicula gentis consuetudo: defunctorum cadavera loculis condunt, ac manui cadaveris codicillos indunt, quorum summa est: defunctum fuisse Russum, Russorum fidem amplexum, ac in eadem decessisse. Hæ literæ D. Petro mittuntur, quibus mox (ut ajunt) admittitur, & ut sincerioris fidei sectatori beatior quoq; sedes, qvàm Latinis Christianis conceditur: alios enim semichristianos, se vero sinceros & genuinos esse contendunt.

CAPVT

MOSCOVIÆ TOTIVS CVM REGIONIBVS FINITIMIS DESCRIPTIO.
Septentrio
Meridies
Oriens
Occidens
Mare Glaciale
MYRMANSKIE MORE, HOC EST, DANICUM et NORVVEGICUM Mare.
Petzoyke Mare
NOVA ZEMBLA
Veteribus Hyperborei
Mare Album
CIRCVLVS ARCTICVS
CORELIA
LAPPIA
LITHVANIA
FINLANDIA
DWINA
VSTIVGA
IVGORIA
CONDORIA
PERMIA
WIATKA
GALECZ
VSVGETIA
CASAN REGNVM
TVMEN
BVLGARIA
OBDORA
POLONIA
MOSCOVIA
SVSDALIA
TAVRICA CHERSONESVS
PONTVS nunc MARE
EVXINVS MAGGIORE
MARE CASPIVM SIVE HIRCANVM, Swalenskie Moye.
ASIÆ PARS
Scala Williar.
Albus Lacus
Mare Album
Volga fl.
Tanais fl.
Dwina fl.
Obi fl.
Petzora fl.
Vsa flu.
Danadim fl.
Berezua fl.
Sosva fl.
Artawischa flu.
Obi fluvij Jesgdiei venigatione lat.
Grustin
Kitayskoi Lacs
Tartar Edil, sive Rha
Hippici Montes
Tanais fl. hodie Don
Meotis Palus hodie Mare del le Zabache
Donec sive Tanais minor
Samay fl.
Niester fl.
Bug fl.
Dnieper fl.
Dvina fl.
Onega fl.
Kama fl.
Oka fl.
Moskva fl.
Sora fl.
Tula fl.
Vera fl.
Desna fl.
Sem fl.
Niepr fl.
Don fl.
Duna fl.
Sinus Finnicus
Sinus Bodnicus
Holela lacus
Ladiskie lacs
Waga lacs
Kargapole
Wologda
Galecz
Kondora
Sachogra
Permia
Sahatin
Tumen
Irischa fl.
Iorman
Mormoca
Ierom
Samay fl.
Astracan
Scamachia
Exabolis
Naubaris
Achas
Azabach
Weliki Prewos
Tyrajetto magnus
Tuia
Meshit
Bocin
Wick
Niki Novgorod
Wasilogorod
Cazan
Cassimowgorod
Moscovia
Mosqua fl.
Smolensko
Kiow
Kowlogy
Colmogoria
S. Michaelis
S. Nicolai
Mezena
Lampas
Stonowise
C. S. Iohannis
Insula
Corp. Christi
Cola
Kildwyn
Torna
Sala
Nordenboy
Cordenboy
Wilna
Riga
Revel
Wiborg
Nyslott
Holela
Cyronaburg
Ingebow
Netaborg
Onega
Vladiskie lacs
Kexholm
Polna fl.
Ovisiak
Novogardia
Bielejezero
Malowa fl.
Suchana fl.
Totma
Kama fl.
Wiatka
Wahuicz
Kostroma
Ierosla
Pleszc
Wolga fl.
Cochloma
Nowogrod
Rzeczica fl.
Wiatka fl.
Wisgoroda fl.
Wiatka fl.
Tula fl.
Sora fl.
Tanais fl.
Wolga fl.
Sosna fl.
Schosna fl.
Sosna fl.
Niepr fl.
Kioff
Sem fl.
Desna fl.
Sluczko
Grodek
Codimia
Olbia
Ostia Borysthenis
Niester fl.
Pruth fl.
Danubius
Czakow
Moropol
Caffa
C. de Croce
Cazan
Samay fl.
Volga fl.
Tartar Edil, sive Rha
Astracan
Scamachia
Mare Caspium sive Hircanum, Swalenskie Moye.

CAPUT XV.

De ratione contrahendi matrimonii, ac de divortiis.

MAtrimonii inter sese contrahendi ratio ejusmodi observatur. Turpe & quasi inhonestum habetur adolescenti, ambire puellam, quò sibi in matrimonium locetur. Patris est juvenem alloqui, ut ducat filiam suam. His autem plerunque verbis adolescentem compellat: cùm mihi sit filia, vellem equidem te mihi generum. Ad quæ juvenis: si me, inquit, generum expetis, ac tibi ita videtur, conveniam parentes meos, & de hac re ad eos referam. Dein si parentes ac propinqui assensi fuerint, conveniunt, ac de his, quæ pater filiæ dotis nomine dare velit, tractant. Mox dote constitutà nuptiis dies præscribitur. Interea Sponsus à Sponsæ ædibus usque adeò arcetur, ut si fortè postulârit saltem eam videre, parentes sponsæ respondeant: cognosce ex aliis, qvalis sit, qvi eam nôrunt. Certè nisi sponsalia priùs maximis pœnis firmata fuerint, ita, ut sponsus non possit, etiam si vellet, sine gravi pœna eam repudiare: aliàs non datur illi accessus ad sponsam. Sunt autem dotalia dona plerunque equi, vestis, framea, pecora, servi, & similia. Invitati ad nuptias pecuniam rarò offerunt: munera tamen seu donaria

Matrimonii ratio.

ſponſæ mittunt, quæ ſingula ſponſus diligenter nota-ta reponit. Finitis nuptiis, depromta rurſus ordine con-ſpicit, atque ex iis, ſi quæ allubeſcant, & ſibi uſui fu-tura videntur, ea mittit ad forum, jubetque ſingula ab his, qui rebus precia imponunt, æſtimari: reliqva o-mnia ac ſingula ſingulis remittit cum gratiarũ actio-ne. Ea, quæ ſervavit in anni ſpacio, juxta æſtimationem pecuniâ aut aliâ re ejusdem valoris compenſat. Tota enim hæc munerum mittendorum ratio ad juvan-dam rem familiarem novorum coujugum introdu-cta eſt. Porrò ſi aliquis donum ſuum pluris fecerit, tum ſponſus ad juratos æſtimatores continuò recurrit, il-lumq; horum æſtimationi ſtandum eſſe cogit. Quòd ſi ſponſus poſt annum elapſum non ſatisfecerit, aut munus acceptum non reſtituerit, tum in duplum te-netur. Denique, ſi alicujus donum juratis æſtiman-dum dare neglexerit, ex voluntate atque arbitrio ejus, qui dedit, refundere obſtringitur. Atque hunc mo-rem vulgus ipſum in omni liberalitate ſeu donationis genere uſurpare ſvevit.

Ritus in templo ſponſa-les.

Ritus ſponſales in templo publicè hi obiri ſolent. Menſa inprimis in medio templi adornatur, ingredi-entibusque templum ſacerdos præcedens certas reci-tat orationes, dein pro Patriarcha, Metropolita, Epi-ſcopis, ac toto clero, proq; Principe ſuo, & omni or-

dine

ordine tam equeſtri, quàm plebejo, qvi ritus ſuæ fidei ſeqvuntur, ſigillatim ſacerdos cum diacono clarà voce precantur. His transactis, ſponſus & ſponſa menſam præparatam accedunt, in linteoque ſecundùm conſvetudinem pedibus ſubſtrato uterque ſtat. Poſtea ſacerdos ex præſcripto, an alicui olim non ſpoponderint, interrogat, ſtolâque manus utriusque annulos cõmutans colligat. Deinde coronas ligneas, vel ex tiliæ libro pictas, ad id muneris in eccleſia reſervatas, capiti utriusque imponit, dicens: *poſuiſti Domine coronam ſuper caput ejus de lapide precioſo*, &c Evangeliumque de nuptiis Canæ Galileæ celebratis recitat. Dehinc panem & cereviſiam conſecratam deſponſatis ad prægUſtandum porrigit, poſtea ſtolam (quà ſacerdotes collo appenſâ utuntur) ſponſus & ſponſa ab una, & ſacerdos ab altera parte tenent, ſacerdotemque præeuntem ſeqvuntur, hæc verba dicentem: *circuite populi Sion, ac date gloriam nomini Dei altisſimi*, terq; mensâ circumeuntes loca ſua occupãt, & ſacerdos pſalmũ qvinqvageſimum primum recitat. Qvo abſoluto, è templo egrediuntur. Cæterùm matrimoniũ ita contrahitur, ut qvartũ conſangvinitatis aut affinitatis gradum non attingant. Hæreticum putant, germanos fratres germanas ducere ſorores. Nemo etiã affinis ſui ſororem in uxorẽ ducere audet. Severisſimè

obſervant, ne hi matrimonio implicentur, inter qvos ſpiritualis baptiſmatis cognatio intercedit. Si quis alteram ducit uxorem, fitq; bigamus, conceditur id quidem, ſed vix legitimum matrimonium eſſe putatur. Tertiam uxorem ducere ſine gravi cauſâ non licet. Quartam verò nec permittunt cuipiam, nec etiam Chriſtianum eſſe judicant.

Divortia

Divortium admittunt, dantque libellum repudii: id tamen maximè celant, quod contra religionem, ac ſtatuta eſſe nôrunt. Pro adulterio non cenſent, ſi uxoratus cum ſoluta libidinatus fuerit, uxore alterius exceptâ. Tepidus utplurimùm conjugatorum amor, præſertim principum ac nobilium virorum, eò quòd puellas nunquam antè viſas ducunt, ac ſervitiis Principis occupati, eas deſerunt, alienâ interim turpique libidine ſeſe polluentes. Divortia inter ſe frequenter vulgant, Epiſcopis indulgentibus, literasque repudii communicantibus. Olim etiam agreſtes, qvibus ad Epiſcopos propter longam itineris diſtantiam aditus difficilis erat, divortium (more gentili antiqvitus obſervato) ſic peragebant: cùm inter virum atq; uxorem lites exortæ eſſent, extra pagum in trivium ambo prodire ſolebant, mantili accepto, qvod inter ſe manibus utrinque tenendo per medium diſcindebant, hocq; interſè diviſo, matrimonium etiam diviſum eſſe arbitrabantur.

frequentia.

CAPVT

CAPUT XVI.

De mulierum Moscoviticarum conditione.

MUlierum conditio misera est, non enim eo sunt honore apud eos, quo apud cæteras gentes, propè enim ancillarum loco habentur. Nulla honesta creditur, nisi domi conclusa vivat, adeoque custodiatur, ut nusqvam prodeat. Parùm pudicam existimant, si ab alienis exterisve conspiciatur. Domi autem occlusæ nent, aut pensa trahunt: nil prorsus juris, aut negotii in ædibus habent, omnes enim labores domestici servorum operâ fiunt. Non verberatæ à maritis conqueruntur, nullam se apud maritos habere gratiam, verbera enim signum amoris putant. Quicquid mulierum manibus suffocatur, sive gallina, sive aliud aliqvod animalium, abhorrent tanqvam impurum. Pauperiorum uxores domesticos labores obeunt. Cæterùm qvum viris & servis absentibus gallinas jugulare volunt, stant pro foribus, tenentes gallinam & cultrum, prætereuntesq; viros, ut ipsi eas mactent, plurimùm rogant. In templa rarissimè, rariùs etiam ad amicorum colloquia, nisi effœtæ jam sint, omnique suspitione careant, admittuntur. Certis tamen ac festis diebus animi gratiâ concedunt uxoribus ac filiabus, ut in pratis conveniant amænis, ibique cuidam rotæ

Mulierum conditio.

instar Fortunæ insidentes, alternatim sursum ac deorsum moventur: aut alioqui funem in medii circuli modum duobus stipitibus appendunt, cui insidentes ac suspensæ, hinc inde impulsæ feruntur, moventurq; aut denique qvibusdam ac certis cantilenis, manibus, pedibusque plaudentes, capitibusque sæpenumero moventes se oblectant, vel manibus invicem se tenentes, ac simili modo canentes in gyrum ducunt. Hæc autem consvetudo præcipuè circa festum Petri & Pauli Apostolorum aliqvot hebdomadis ab omnibus Moscis atque Rusis promiscuè frequentatur.

CAPUT XVII.

De moneta & numerandi ratione.

MOnetam argenteam Mosci quadruplicem habent: Moscoviticam, Novogardensem, Tuerensem, ac Plescoviensem. Moscoviticus numus oblongâ & ovali qvodammodo formâ (Denga dictus) diversas habet imagines. Antiqva in una rosæ, posterior hominis equo insidentis, draconemq; hastâ ferientis imaginem: in altera parte utraque scripturam habet. Horum autem hoc tempore septuaginta repræsentant aureum Ungaricum unum. Tuerensis utrinque scripturam habet, & valore æquiparatur Moscovitico. Novogardensis in una parte Principis in solio sedentis

dentis, hominisque ex adverso sese inclinantis imagi-nem, in altera scripturam habet, atque Moscoviticum valore in duplo superat. Plescoviensis caput bovis in una parte coronatum, in altera verò scripturam habet. Est præterea cuprea sive ærea moneta, quæ tantùm usibus pauperum destinatur, & Pula vulgò vocatur: horum qvadraginta Dengam Moscoviticam constituunt. Aureos non habent, nec cudunt ipsi, sed Ungaricis ferè, interdum etiam Rhenanis utuntur, precium-que eorum sæpè mutant, præsertim cùm alienigena auro aliquid sit empturus, tum continuò ejus precium minuunt. Si verò aliqvò profecturus auro indigeat, ejus tùm rursus precium augent. Constat autem omnis moneta Moscorũ ex puro argento, quàmvis ea quoq; nunc adulteretur: omnes ferè aurifabri Moscoviæ nu-mos cudunt: & si quis massas argenteas puras nu-mosq; cupit, nummi & argentum appenduntur, atq; æquâ lance librantur: mercedem laboris exiguam au-rifabri (parvo alioqvi operã suam æstimantes) repor-tant. Porrò universa Moscovia nullũ habet argentum, nisi importatũ: nec Princeps usq; adeò efferre vetat, sed cavet veriùs, atque ita permutationem rerum facere, & alia, ut pelles, quibus abundãt, aut quid aliud ejusmo-di pro aliis rebus dare recipereq; suos jubet, quò argen-tum & aurũ in ditione sua retineat. Vix a. à sesquicen-

tum

tum annis monetà utuntur argenteà, præsertim apud illos signatá. Initiò cùm argentum in Moscoviam inferretur, fundebantur portiunculæ oblongæ argenteæ sine imagine & scriptura, pondere unius rubli, quarum nulla nunc apparet. Cudebatur etiam moneta in Galiczensi Principatu, ea autem, qvum æqvabili careret valore, in usu esse desiit. Porrò ante monetam proboscide & auriculis aspreolorum, aliorumq; animalium, qvorum pelles ad nos efferuntur, utebantur, iisq; vitæ necessaria ceu pecuniâ emebant.

Numerandi ratio.

Numerandi ratio apud eos talis est, ut res quascunque per sorock aut devvenosto, hoc est, aut qvadragesimo, aut nonagesimo numero numerent, dividantque. Numerantes itaq; subinde repetunt, multiplicantq;, bis sorock, ter sorock, qvater sorock: aut bis, ter, qvater devvenosto. Mille gentili lingvâ Tissucze, item decem millia una dictione Tma: viginti millia dvve tma, triginta millia, tri tma exprimunt.

CAPUT XIIX.

De mercibus, vectigali, & usura.

Merces.

MErces exoticas si quis in Moscoviam attulerit, eas continuò apud telonii præfectos profiteri, ac indicare cogitur, quas hi statá horá conspiciunt, æstimantque, æstimatas verò nemo nec vendere, nec emere

mere audet, nisi priùs Principi fuerint exhibitæ. Porrò Princeps si quicqvam emere voluerit, tum nec mercatori interim rebus suis precium statuere, nec cuiquam licitari fas est. Quo fit, ut mercatores interdum diutius suo cum damno detineantur. Neque enim cuivis mercatori præter Litvanos, Polonos, aut illorum imperio subjectos Moscoviam venire licet. Nam Svecis, Livonibus, & Germanis ex maritimis civitatibus Novogardiæ duntaxat: Turcis verò ac Tartaris Chlopigrodi, quò nundinarum tempore diversi ex remotis locis homines confluunt, mercaturam exercendi facultas datur. Qvando verò legati & oratores in Moscoviam proficiscuntur, tum omnes undecunq; mercatores in illorum fidem ac protectionem suscepti, Moscoviam & liberè, & sine portoriis ire redire possunt. Major mercium pars sunt massæ argenteæ, panni omnis generis ac coloris, sericum, panni sericei, & auro argentoque intertexti, gemma, uniones, aurum filatum, insuper piper, crocus, zinziber, & cætera: interdum viles etjam qvasdam res suo tempore illuc portant, ex qvibus non parùm lucri referunt. Sæpe etjam accidit, ut rei alicujus desiderio omnes teneantur: quam qui primus attulerit, plus justo lucratur. Dein cùm plures mercatores earundē rerum magnam advexerint copiam, tanta nonnunqvam vilitas earum

conſeqvitur, ut is, qui res ſuas primùm magno vendiderat, eaſdem rurſus vileſcente precio redimat, magnoque ſuo commodo in patriam reducat. Merces verò, quæ inde aſportantur, ſunt pelles variorum animalium, & cera. In Lithuaniam & Turciam corium, pelles, & albi longi dentes animalium, quæ ipſi Mors vocant, in mari Septentrionali degentium, ex qvibus manubria pugionum Turcæ conficere ſolent: in Tartariam verò ſellæ eqvorum, frena, veſtes, corium: arma autem & ferrum non niſi furtim, aut ex ſingulari præfectorum permiſſu exportantur ad alia loca, intra Orientem ac Septentrionem. Panneas tamen & lineas veſtes, cultellos, ſecures, acus, ſpecula, marſupia, aut quid aliud ejuſmodi, quocunque libuerit, vehunt. Fallacisſimè ac doloſisſimè mercantur, quin, dum precium afferunt, ac rem minoris dimidio precio in fraudẽ venditoris licentur: mercatores nonnunquam non uno tantùm, aut altero menſe ſuſpenſos ac incertos detinent, ſed ad extremã deſperationem quoſdam perducunt. Cæterùm, cui mores illorũ perſpecti ſunt, ac doloſis verbis, qvibus rei precium imminuunt, tempusq; extrahunt, non movetur, aut diſſimulat: is res ſuas ſine aliqvo diſpendio vendit. Extraneis autem ſingulas res cariùs vendunt, ita ut, quæ uno aureo floreno ſeu ducato Ungarico alioqui emunt, ea qvinq;, octo, decem,

decem, viginti interdũ indicent: tametsi ipsi vicissim aliquando rem rarã ab exteris decem, aut quindecim florenis mercentur, quæ vix unum aut alterum valet florenum. Porrò contrahendis rebus, si quid fortè dixeris, aut imprudentiùs promiseris, eorũ diligenter meminerunt, præstandaq; urgent: ipsi verò, si quid vicissim promiserint, minùs implent. Quamprimùm item jurare incipiunt, aut obtestari, ilico dolũ subesse scias, animo enim fallendi ac decipiendi jurant. Pelliũ magna est diversitas. Zobellinarum enim nigredo, longitudo, ac densitas pilorum maturitatẽ arguunt: adhæc, si congruo tempore, quod in pellibus aliis pariter observatur, capiantur, precium augent. Martium sive marturinæ pelles ex diversis partibus, ex Severa bonæ, ex Svecia meliores advehuntur. Hermelinorum pelles ex pluribus pariter locis inversæ adferuntur, quibus tamen emptoribus plerisq; imponitur. Habent signa quædam circa caput & caudã, ex quibus cognoscuntur, an convenienti tempore sunt captæ. Nam simulac ubi hoc animal captum fuerit, excoriatur, pellisque invertitur, ne attritis pilis deterior fiat. Si quod non suo tempore captum fuerit, pellisque ideò bono ac nativo colore careat, tum ex capite & cauda certos pilos tanquam signa, ne incongruo tempore captum agnoscatur, evellunt, atque ita emptores deci-

Pelles diversæ.

piunt. Vulpinæ, & præsertim nigræ, ex qvibus plerunque capitis tegumenta conficere solent, plurimi fiunt. Aspreolorum pelliculæ ex diversis quoque partibus afferuntur. Lyncium pelles parvi, luporum verò ab eo tempore, quo in Germania in precio esse cœperunt, plurimi fiunt, eorumq; terga longè in minore, qvàm alibi, sunt pretio. Castorum pelles apud illos pretiosæ sunt, omnesque juxta ex his, quòd nigro eoque naturali sint colore, vestium fimbrias habent. Pellibus domesticorũ catorum fœminæ vestiuntur. Est qvoddam animal, qvod Pessecz appellant: hujus pelle, quòd plurimũ caloris corpori adfert, in itineribus utuntur.

Vectigal seu portorium omnium mercium, qvæ vel importantur, vel exportantur, in fiscum refertur. De qualibet re, æstimatione unius rubli, numerantur dengæ septem, extra ceram, de qva non solùm juxta æstimationem, sed pondus quoque, vectigal exigitur. De qvolibet autẽ pondere qvatuor dengæ solvuntur. Vectigal

Usura iis communis est, quam licèt infamem, imò & grande peccatum esse præ se ferant, ab ea tamen nemo ferè abstinet. Est autem qvodammodo intolerabilis, qvum nimirum de singulis quinis unus, de centum viginti pendantur. Ecclesiæ mitiùs videntur agere, quæ decem è centum recipiant. Usura.

CAPUT

CAPUT XIX.

De Reipublicæ forma.

FOrma Reipublicæ apud Moſcos merè eſt tyrannis, quia Princeps abſolutum in ſuos imperium exercet, ac ſine ulla juſta cauſa vitæ necisq; poteſtatem ſibi in eos uſurpat. Quâ ratione, qvò ad modum dominandi, reliqvos univerſi orbis monachas ſuperat. Autoritatem enim ſuam, vel potiùs tyrannidem tam in eccleſiaſticum quàm civilem ſtatum extendit, liberèq; ac ex voluntate ſua de omnium & vita & bonis conſtituit. Conſiliariorum, quos habet, nullus tantæ eſt autoritatis, qui diſſentire, aut in re aliqua, etiam iniquisſimâ, ei reſiſtere auſit. Omnes fatentur palàm, voluntatem Principis voluntatem Dei eſſe, ac quicquid Princeps egerit, ex Dei voluntate agere: ob id etiam Dei clavigerum, ac cubicularium nuncupant, executorem denique divinæ voluntatis credunt. Unde Princeps ipſe, ſi qvando pro captivo, aut re aliqua gravi preces interponuntur, reſpondere conſvevit: cùm Deus juſſerit, liberabitur. Pari ratione ſi qviſpiam de re aliqua incertâ ac dubiâ quærit, reſpondere communiter ſolent: Deus ſcit, & magnus Dux. Incertum, an tanta gentis immanitas tyrannum Principem exigat: an Principis tyrannide gens ipſa tam immanis, tamq;

Forma Reipub. Moſcov.

Moſcoviæ Principis tyrannis.

crudelis efficiatur. Fratribus, affinibus, cognatisque suis nec arces ad legitimè posidendum permittit, nec etiam confidit, solummodò aliquos ad arbitrium suum castris ac possessionibus certis præficit, ac tandẽ illis qualibet levi de causa infensus, omnia, ut sua, adimit. Ex plebeis eqvites, Palatinos, atque Consiliarios plerunque suo arbitratu, nullo repugnante, creat: Ex consiliariis rursus sive equitibus plebejos, bonis illis ademtis omnibus & publicatis, reddit. Eodem modo Metropolitas, Episcopos, Abbates, Prioresque monasteriorum suo judicio legit, ac deponit, omnes juxta servitute premit onerosâ, adeò, ut quemcunque penès se in aula esse, aut in militiam ire, aut legationem aliquam agere jusserit, præstare id sumptibus cogatur suis, exceptis adolescentulis, tenuioris fortunæ nobilium filiis, quos paupertate oppressos quotannis assumere, eosque inæquali stipendio proposito alere consvevit. Porrò quibus in annum sex numerantur aurei, iis tertioquoq; anno stipendium exolvitur: quibus autem in singulos annos dantur duodecim, ii tenentur ad quodvis exequendum munus suis & sumptibus & equis aliquot esse parati, ac expediti. Eminentioribus, qui legationem, aliaque graviora obeunt officia, aut præfecturæ, aut villæ, aut prædia habitâ cujusque & dignitatis & laboris ratione attribuuntur.

untur. De quibus tamen singulis certos census annuos Principi pensitant: mulcta duntaxat, quam à pauperibus aliquid fortè delinquentibus extorquent, & quædam alia illis cedunt. Hujusmodi autem possessiones utendas fruendas plerunque ad sesquiannum concedit. Si quem tamen singulari prosequitur gratiâ, menses addit aliquot: sed elapso eo tempore cessat omnis gratia, totoque sexennio gratis illi deinceps serviendum est.

CAPUT XX.

De titulo Principis Moscoviæ.

Appellatur autem Princeps vernaculâ Czar, quod Regem Russis significat. Communi verò Slavonicâ linguâ apud Polonos, Bohemos, Moravos, & alios omnes, sumtâ quadam consonantiâ ab ultima, eaque gravi syllabâ Czar Cæsar seu Imperator intelligitur. Unde omnes Russici idiomatis ignari, Bohemi, Poloni, atque reliqui Slavi alio nomine Regem nuncupant, nempe Krol, Kral, Kiral, & Korol: Czar verò solummodò Cæsarem seu Imperatorem dici existimant. Unde Russi interpretes audientes, ab exteris hoc nomine Imperatorem significari, cœperunt & ipsi Principem suum Imperatorem Russiæ appellare, nomen Czar dignius esse, quàm Regis (licèt idem sonent) putantes. Cæterùm

terùm in omnibus eorum historiis, cùm sacris tùm profanis, ubiq; Regis nomine Czar, Imperatoris verò Kesar reperitur. Sic quoque Tauricæ Rex Tartarorum Præcopensium Czar, hoc est, Rex nuncupatur, omnesque Tartarorum Reges hoc efferuntur nomine. Sed plures hujus vocis ignorantià decepti, omnes Reges hoc nomine Czar vocatos Cæsares esse arbitrantur. Nonnulli etiã Moscorum Principem nominant album Regem, vel quòd Russia alba ei subiecta sit, vel quòd incolæ vestibus & pileis plerunque albis utantur. Porrò Regis titulo utitur ad Romanũ Pontificem, Imperatorem, Sveciæ, ac Daniæ Reges, Turcicum Imperatorem, & qvondam ad Prussiæ Livoniæq; Magistros. Ipse verò à nemine horum, nisi fortè à Livonibus Rex salutatus. Ad Poloniæ autem Reges magni tantùm Ducis nomine uti consvevit, titulo Regis omisso, neuter enim horum literas alterius novo auctas titulo acceptare dignatur. JOANNES tamen Basilides & ad Poloniæ Regem STEPHANVM clariss. memoriæ Regis titulum usurpavit, verùm ab illo nunquam, nisi magni Ducis titulo honoratus est.

CAPUT XXI.

De inauguratione Principis Moscoviæ.

Inauguratio

INauguratur Moscorum Princeps in totius Moscoviæ

viæ metropoli à metropolita, cui asſiſtunt Archiepiſcopi, Epiſcopi, Abbates, Priores, totusq; Eccleſiaſticorum conventus, ſolemnibus ornamentis induti, idque in divæ Virginis æde. Ubi canitur à metropolita totoq; clero oratio D. Virginis, & S. Petri confeſſoris, quem illi miraculoſum vocant. Dein Metropolita Deum precatur pro novo Duce, ut eum protegat, longitudinem dierum illi det, cor ejus in timore dirigat, à mala fide avertat, ut judicet populum in eccleſia, juſtitiam afflictis præſtet, filios pauperum conſervet, ac tandem regnum conſequatur cœleſte. His finitis, imperat duobus Abbatibus metropolita, ut ſibi barma, quod eſt ornamentum ducale, porrigant, quod unà cum pileo ducali tegumento quodam ſerico obducitur, illoque novi Ducis caput tegit, ac pòſt precatur, ut Deus eum ſub protectione conſervet, in regno contineat, quò ſemper bona ac decentia agat, clareſcere faciat juſtitiam in diebus ſuis, amplificationeque dominii ſui, & ut in tranquillitate ejus quietè ſine diſcordia vivant, in omni bonitate & puritate. Tandem pileum ducalem, ab Abbatibus ſibi porrectum, crucis ſigno adhibito magni Ducis capiti imponit, cui dein Archiepiſcopus & Epiſcopi accedentes manu benedicunt. Interea Diaconus canit litaneiam, quâ peractâ, iterum metropolita addit orationem ad divam virgi-

nem. Pòst canunt sacerdotes multos Magno Duci annos precando. Secundùm illa Metropolita, Archiepiscopi, Episcopi, totusq; clerus ordine magnũ Ducem accedunt, eumq; debito consalutãt honore. Exin Metropolita ad magnum Ducem se convertens, sui eum admonet officii, ut timeat Deum, amet justitiam & justum judicium, curam rectè fidelium habeat. Deinde surgitur, Metropolitaque orans magno Duci benedicit. Tandem liturgià absolutà, magnus Dux pileo ducali, ac barmà ornatus, ex æde magnà nobilium catervâ ad divi Michaelis Archangeli pergit, ubi in vestibulo supra pontem à quodam principe viro dengis aureis ter aspergitur, templumque ingresso sacerdotes litaneiam orantes pro more ei benedicunt, ac juxta sepulcra atque monumenta crucis signo eum signant. Hinc rursus, templo egrediens, in porta aureorum numorum projectione honoratur. Tandem rectâ in templum Annunciationis beatæ Virginis progreditur, ubi sacerdotes pariter ei benedicunt, ac numi missiles, ut antè, in magni Ducis honorem spargunturs.

CAPUT XXII.

De legibus Moscorum.

Leges Moscor. LEgum, ut sit sub tyrannide, magna est paucitas, siquidem Princeps tyranni more cum eis agit, ac legi vo-

gi voluntatem ſuam ſubſtituit, illis hac in parte adſentientibus. Sic enim cenſent, à Metropolitis edocti & perſuaſi, ſe cum Deo per Principem tanquam Dei vicarium atque internuncium conjungi: ideoque ejus voluntatem divinæ æquiparant, & ſive is voluerit, aut præceperit bona ſive mala, turpia ſive honeſta, qualiacunque fuerint illa, nefas recuſare putant, dictitantes, voluntatem Principis ac Dei unam eandemque eſſe, ac talem divinitus Principem obtingere, qualem meriti ſunt, benignum vel aſperum. Hæc ſanè omnia libertati aureæ, quà aliæ gentes cultiores gaudent, plurimùm derogant, ac tyrannidem ingenuorum hominum peſſundatricem ſtabiliunt atq; confirmant: quando ab unius nutu atque arbitrio ſubditorum ſalus, vita, opes, fortunæ, & omnia etiam charisſima dependent. Hac una re potentia opesque Moſcorum Principis creverunt unà cum crudelitate, ac intolerabili dominandi aſperitate. Legum paucitatem ac tyranni abſolutum dominium non parum etiam adjuvat duplex religionis eorum opinio. Primò enim omnes alios, qui ab illis in religione diſſentiunt, etiam eos, qui Romanam ſequuntur religionem, barbarorum loco habent, ac eorum converſationem fugiunt: eamque ob cauſam Princeps, qui ſubditis hac in opinione præit, quoties

externorum Principum legatos in colloquium admittit, pelvim aquâ impletam in promtu habet, quâ dimissis legatis manus ilico quasi eorum contagio pollutas abluat. Accedit ad hoc, quòd ex suæ religionis institutis statuant, eos, qui Principis voluntati parendo vita privantur, protinus beatos fieri, eorumque animas à corporis mole separatas in loca cœlestia concedere, non minùs ac martyrum vel discipulorum Christi, qui in vera erga ipsum fide constanter ad extremum usque spiritum perseveràrunt.

CAPUT XXIII.

De oratoribus domesticis aliò mittendis, atque exteris accipiendis.

Oratores Mosci ad exteros Principes.

ORatores sive legatos ad Principes exteros Moscorum Princeps missurus, magno cum comitatu mittere in more habet, ac præsertim ad Poloniæ Reges, cum quibus controversia ipsi sæpè est ratione finium, imò & nonnunquam bella. Aulicis omnibus ac Nobilibus, quos legatis adjungit, vestium solennium, armorum, & id genus ornamentorum ex thesauro suo ad usurpandum prætextu usuræ solvendæ copiam facit, administratorque horum substituitur, qui omnia ornamenta unicuique secundùm ordinem, quoties opus fuerit, distribuit, rursusque ab eisdem recipit

cipit, ac reſervat. Ex legatione tandem reverſi, certam pro uſurpatione veſtium & cæterorum ornamentorum pecuniam ex pacto Principi numerant, veſtesq; reſtituunt. Quòd ſi quid à quopiam commaculatum fuerit, illud verberibus caſtigatus ſolvere tenetur. Quicquid verò Oratores ad Principes extraneos misſi precioſarum rerum reportant, id Princeps in ſuum fiſcum reponit, alîus gratiæ ſpem ipſis faciens.

Exterorum vicisſim Principum oratores hoc modo à Moſcis excipiuntur, atque tractantur. Orator in Moſcoviam proficiſcens, ejusque limitibus appropinquans, nuncium ad proximam civitatem mittit, qui ejus civitatis Præfecto indicet, ſe Oratorem talis Principis limites Moſcoviæ ingreſſurum. Mox præfectus non ſolùm, à quo Principe mittatur, ſed cujus etiam conditionis autoritatisque ſit ipſe Orator, item quotus veniat, curiosè inquirit: quibus cognitis, aliquem cum comitatu, habitâ tam Principis, à quo mittatur, dignitate, quàm Oratoris ratione, ad excipiendum & deducendum oratores mittit. Interim etiam Magno Duci, unde, & à quo veniat, continuò ſignificat. Misſus ex itinere pariter aliquem è ſuis præmittit, qui Oratori ſignificet, magnum hominem advenire, qui eum certo loco, locum deſignans, excepturus ſit. Porrò magni hominis titulo propterea utuntur, quòd hoc honoris

Exterorum Principum Oratores

noris indicio excellentiores ſolummodò dignantur. Neque enim quenquam ſtrenuum, aut nobilem, aut illuſtrem, magnificumque vocant, aut alio denique id genus titulo ornant. Ceterùm in congreſſu ablegatus ille adeò non cedit de loco, ut nivem hiberno tempore, ubi ſubſiſtat, verrere ſeu terere ita jubeat, quò Orator præterire queat, ipſe interim tritâ viâ ſe non movens Præterea etiam hoc obſervant: mittunt nuncium ad Oratorem, qui eum admoneat, ut ex equo ſeu vehiculo deſcendat: ſi verò aliquis vel laſſitudinem, vel ægritudinem cauſatus fuerit, id reſponſi dant, quòd nec proferre, nec audire verba Domini, niſi ſtando, liceat: imò nuncius diligenter cavet, ne prior ex equo aut rheda deſiliat, ne videatur hac re Domino ſuo derogare: quin ubi Oratorem ex equo deſcendere animadvertit, tum demum & ipſe deſilit. Sub hæc accedens aperto capite inquit: Magni Domini, Dei gratià, Regis ac Domini totius Ruſſiæ, ac magni Ducis, &c. recitando potiores Principatus, locum tenens ac præfectus N. provinciæ, curat tibi ſignificari, poſtquàm intellexit, te oratorem tanti Domini ad magnum Dominum noſtrum venire, miſit nos obviam, te ut ad ſe deduceremus (repetendo titulum Principis ac locum tenentis). Præterea nobis demandatum eſt, ut inquireremus, quàm ſanè equitaveris, (is enim modus

Ceremoniæ in excipien. oratorib.

dus est in excipiēdo). Dein Oratori dextram nuncius porrigit, neque rursus honorem prior exhibet, nisi videat, Oratorem caput denudare suum. Sub hæc humanitatis fortè officio adductus, ultro oratorem compellat, quærens, quàm sanus equitàsset. Postremò dat signum manu, innuens, ascendendum & pergendum esse. Conscensis tandem equis aut vehiculis, subsistit loco unà cum suis, neque viâ cedit Oratori, sed postremus eminus sequitur, curatque diligenter, ne quisquam retrocedat, aut subsequatur. Progrediente Oratore, mox sciscitantur primùm nomen Oratoris, ac singulorum servitorum: nomina item parentum, & ex qua quisque provincia oriundus sit, qualem quisque calleat linguam, & cujus sit conditionis, an Principis alicujus servitor, an Oratoris consanguineus, aut affinis sit, & an prius quoque in eorum provincia fuerit. Quæ singula ad magnum Ducem per literas continuò referunt. Porrò cùm paululùm progressus est Orator, occurrit alius quispiam, mandatum se à locum tenente habere prætendens, ut ipsi de omnibus necessariis provideat.

Nec illud prætereundū, quòd, quotiescunq; Oratores in aulam deducēdi sunt, tum vulgus Nobilium, stipendiarii, ac milites ex vicinis regionibus mandatu

Prin-

Principis convocentur, urbis tabernæ atque officinæ ſub id tempus occludantur, vendentes ac ementes foro pellantur, cives denique undiquaque eò confluant. Hoc autem ea propter fit, ut ex tam ingenti hominum multitudine Principis apud peregrinos potentia: ex crebris verò externorum Principum legationibus majeſtas conſpiciatur.

CAPUT XXIV.

De Senatu, præfectis, ſatellitibus, & veredariis.

SEnatum ſive conſiliarios Princeps, ut à tyrannide alienior videatur, in ſpeciem ſibi adjungit, quos tamen rariùs, aut etiam nunquam in conſilium adhibet, pro libidine omnia agens. Eos ex antiquisſimis Ducum à Moſcoviæ tyrannis oppreſſorum familiis conſtituit, aut quos illi pro gratia ac meritis cujuſque ornare, & dignitate augere libitum eſt. Præfectos plerunque tres deſignat. Unum, qui munitionum ſibi commendatarum curam gerat: & huic extra munitionem egredi quacunq; neceſſitate exigente, ne dum extra eam pernoctare integrum non eſt. Reliquos duos huic primò cuſtodes adjungit, & ex his alteri, ſi neceſſitas urgeat, ac Principis expreſſum mandatum acceſſerit, excurſiones facere, munitionesque excedere con-

Senatus

Præfecti.

re cõceditur. Hosce præfectos vernaculâ VVoievodas, quasi belli duces, appellant, idque ad Polonicorum Palatinorum exemplum, licèt non æquè perpetua ibi sit hæc dignitas, ac apud Polonos, & ea unici castri, ac inter plures plerunque distributa gubernatione terminetur. Prætoris seu judicis à Principe constituti personam Ocolnik sustinet: aliàs supremus consiliarius, qui semper circa Principem est, eo nomine salutatur. Nedelsnick est commune quoddam eorum officium, qui homines in jus vocant, delinquentes capiunt, carceribusque coercent. Atq; hi Nobilium numero continentur. Porrò Princeps cùm Nobilium alicui munus sive officium aliqvod demandat, baculum illi in manum tradit: quo significatur, ut ei in omnibus, veluti Principi, obtemperetur. Quum verò officio deponitur, tùm baculum illum in manus Principis, vel ejus vices gerentis reddit. Stipatores seu satellites Princeps ad tutelam corporis sui, perinde ut Turca Janiczaros, aliqvot millenos alit, ex qvibus major pars sclopetariorum cum bombardis longioribus, reliqvi cum frameis, arcubus, lanceis, ac loricis armati incedunt. His JOANNES Basilides primus pro explenda tyrannide sua tanto numero uti cœpit. Veredarii diversis in locis justo cum eqvorum numero disponuntur: ut cùm cursor regius aliqvò missus fuerit, eqvum

Ocolnik.

Nedelsnick.

Satellites.

Veredarii.

nullâ morâ interpositâ in promptu habeat. Est autem cursori liberum, ut, quemcunque voluerit, eqvum eligat. Solet veredariorum, seu, ut vulgò vocant, postarum præfectus, qui illis Jamsnik dicitur, aliquando triginta, nonnunquam quadraginta, quinquaginta-ve eqvos curare adducendos. Quilibet igitur eqvum, qui commodus videtur, sumit: quibus defessis, cùm ad aliud in itinere diversorium, quod Jama appellant, pervenitur, continuò, ephippio ac freno retento, permutantur. Licet autem cuilibet celerrimo uti equorum cursu, ac si fortè aliquis concidat, ac durare non valeat, tum ex proxima quaque domo alium rapere, aut alioqui abs quovis obviam fortè occurrente, Principis duntaxat cursore excepto, sumere impune quidem concessum est. Eqvum porrò in itinere viribus exhaustum, relictumque Jamsnik requirere, alterumque ei, cui ereptus erat, restituere, preciumque ratione itineris habità persolvere obligatur.

CAPUT XXV.

De juris forma apud Moscos.

Juris forma. IUris forma apud Moscos ejusmodi est: si quæ lis apud illos oritur, fundorũ Domini primùm judices constituuntur, hi si componere litem nequeant, superiori magistratui certamen deferunt. Accusator à magistratu

magiſtratu petit, ut liceat ſibi adverſarium in jus trahere, mox poteſtate factâ ſatellitem accerſit, ac reum ſiſtit, inque jus rapit. Hujus tibias flagris cædit lictor, donec proferat, qui legi ſatisdet. At reus, ſi ejus fidei non ſit, ut vadem inveniat, manibus collo conſtrictis à lictore trahitur, verberibusque eò uſque afficitur, donec ad dicendam cauſam coram judice compareat. Reus itaque à magiſtratu interrogatus, (verbi gratiâ in actione æris alieni) an in illius ære ſit, à quo accuſetur: ille ſi inficias eat, tum judex, quî potes inficiari? inquit. Cui reus, jurejurando, infert. Mox à magiſtratu prohibetur lictor, ampliùs verberare, donec certiori fide de lite conſtet. Carent magno Reipublicæ malo, leguleiis & ptocuratoribus. Quiſque ſibi advocatus eſt, quiſque cauſam exponit ſuam, atque accuſantis querela, reique defenſio ſupplicum literarum formâ Principi traduntur, juſtam Principis ſententiam petentium. Ipſe Princeps omnium litem, majorum præſertim controverſiarum, cognoſcit, ac cognitâ lite ſententiam fert. Ad extremum cùm utraque pars, quibus potuit argumentis, cauſam ſuam confirmavit, rogat judex accuſatorem, an ulla cauſæ ſuæ argumenta adhuc ſuperſint. Reſpondet, ſe vel pugilem ſuum manu ſtrenuâ etiam in hoſtẽ comprobaturũ, ac

mox postulat, ut singulari certamine congredi liceat, copiáque certandi utriq; factá, ambo ad monomachiam se accingunt: aut si alteruter, vel uterque parùm strenuus, aut pugnæ minùs habilis sit, pugiles publicos substituunt. Habent enim pugiles, quibus solo hoc quæstu victus constat: hi armati in arenam descendunt. Tela sunt utplurimùm clava bellica, & venabulum. Fit pugna pedestris. Cujus igitur pugil in certamine superatur, is absqve mora in vincula conjicitur, ubi indignis tractatur modis, donec cum adversario certamen finiat. Præter hæc, si uterq; claris sit ortus parentibus, atq; alterum privatum hostem deposcit, annuit judex: nec tum vicariis pugilibus fas est uti. Porrò luculento natus loco, hostem obscuriore ortum familiâ in duello respuit.

Monomachia actoris & rei.

Si quis pauper ære alieno obstrictus creditori solvendo non sit, arripit illum creditor, atque eo usque in opere faciendo exercet, vel alteri operam obærati locat, donec operando debitum persolvat. Sunt qui sponte se, uxorem, & liberos insignioribus per omnem vitam emancupant, & initio exiguam pecuniæ summam accipiunt, ac pòst pro reliqva vita alimenta capiunt. Adeò illis vilis est libertas. JOANNES Basilides, alioqui crudelis & injustus, nulla in re vehementiùs ac diligentiùs, quàm in puniendis æris alieni de-

ni debitoribus, laboravit, omni eos beneficio indignos existimans, qui nequaquam gratà manu alienæ fortunæ muneribus fruerentur. Nemo enim vel civis, vel peregrinus, qui emendo aut vendendo nomina fecisset, nemo vel minimus debitor fuit unquam, qui fustuarium tyranni non senserit. Ex his adventitios & parùm notos homines, civesq; adeò suos, & summos & infimos, certis diebus egrediens ex templo, monstrare, ac per civitatis regiones circumducere est solitus, eò præsertim libentiùs, cùm obsoletâ veste indutos, ac probè fustigatos conspiceret. Alieno enim æri obnoxios in Republica ferre nolebat, qvos ad omnes exercendæ perfidiæ occasiones paratos esse dicebat.

In furto si quis primùm deprehensus sit, nisi fortè sacrilegii aut plagii accusetur, in carcerem conjicitur, ac subinde flagellatur, neque ob primam noxam suspenditur. Atque hanc misericordiæ legem appellant. Qui secundò delinquit, illi nasus præciditur, aut stigmate frons signatur. Tertia noxa crucem meretur. Si aliquis conditionis vilis aut vitæ suspectæ insimuletur furti, vocatur in quæstionem. Si verò furti convinci non potest, datis fidejussoribus, dimittitur ad ulteriorem inquisitionem. In prædones severissimè animadvertitur, quibus comprehensis calcanea primùm

Furti pœna.

Prædonum pœn.

mùm frangere, dein in biduum aut triduum usque, dum intumescant, quiescere: pòst fracta jam ac intumefacta rursus motare jubent. De maleficiis quum quæstionem habent, reos multà frigidà supernè demissâ perfundunt. Nonnunquam obduratis & contumacibus, ut criminis confessio exprimatur, ligneis cuneolis digitorum ungves convelluntur. Cum brutis rem habētes ne illi quidē ultimo puniuntur supplicio.

In maleficos tormenti genus.

Quàmvis verò Princeps acerbè severus sit in magistratus malos, jus pervertentes, nihilominùs tamen omnis justitia & palàm ferè venalis est. Erga quos sæpius dictus ille tyrannus, si convicti fuissent, diverso supplicii genere usus est. Quosdam etenim præfectos, qui aut cives aut mercatores expilâssent, virgis lacerari, nonnullos baculis contundi, alios sericâ veste splendidè indutos per civitatis vicos huc atq; illuc circumduci curavit, nullis quidem equis, sed carnificum turbà currum trahente, qui scuticarum strepitu ac fragore auras verberabant. Postea cùm ad regiam adducerentur, an verberibus mulctati essent, interrogabat: illis metu consternatis ac musitantibus, nunc, inquit, vestrarum pœnarum nuncios audivistis: cavete, ne ipsum legum mearum rigorem experiamini. Qvod tunc fiet, cùm denuò actio malè gesti muneris contra vos fuerit instituta. Nonnullis etiam, qvibus

Iustitia venalis.

priva-

privatim pœnam irrogare placebat, ferrato ſcipione utrumque pedem perforare ſolitus erat: quoſdam pelli urſinæ inſutos in forum publicum pertrahebat, ut ita canum laniatu rotati miſerabile cæteris ſpectaculum præberent.

CAPUT XXVI.

De belli gerendi ratione.

BElli gerẽdi ratio eſt eadẽ apud hanc, quæ apud alias gentes, tam enim equitatu quàm peditatu conſtat, quàmvis ante BASILIVM eorũ Principem tormentorum ac peditatus in bello apud ipſos nullus uſus fuerit, ille enim primus tormenta adhibere cœpit. Campo & conflictui aperto non fidit, ſed in munitionibus duntaxat ſpem omnem ac fiduciam locat. Hinc tyrannus in oportunis locis intra lacuum ac fluminum circuitus turres & arces munitiſſimas extruit, & quidem ab initio imperii ſui ſemper munitionibus ſtuduit erigendis. Quum enim Moſci viderent, ſe in prælio non poſſe contra hoſtes ſtare, aut certè ſemper ſuccumbere, in munitiones & caſtella confugiebant, ibidemque & hoſtem repellendo, & ſeipſos recondendo, pugnabant. In quem finem vario apparatu bellico commeatuque talia loca inſtructa habere ſolent, ut obſidionem diu tolerare, ac contra

Belli gerendi ratio.

contra hoſtem defendere ſe valeant. Adhuc igitur, cùm animadvertant, ſe vicinis ſuis, maximè verò Polonis in bello pares non eſſe, caſtella hujuſmodi atque arces benè munitas retinent. Materia caſtellorum hujus generis, ut in ſiluoſis regionibus ſolet, ſunt trabes ingentes, maceriâ & terrâ obrutæ, inter ſeq; com-
Caſtella. pactæ, ac firmiter devinctæ, quorum caſtellorum ſummitatem ceſpes viridis veſtit & decorat, ac circumcirca propugnacula, turres frequentes, atq; foſſæ, ſive naturales, ſive arte factæ acceſſum ad ea prohibent. Quæ ædificia non ſolùm aſpectu pulchra ſunt atq; eximia, ſed etiam ante bellum à laudatisſimo Rege STEPHANO geſtum pleraq; candentium globorum jactu exuſta expugnataque fuère, ad defenſionem tutiora commodioraque credebantur, quòd tormentorum ictus faciliùs maceria ſuſtinet, & globos exploſos cedendo in ſe recipit, neq; tota concutitur, ut in muris è cocto lapide videre eſt, ubi cementũ, quo lapides ſunt veluti glutinati, disſilit, ac magnam muri ſtragẽ ſecum fert. Illæ tamen arces atque propugnacula, quæ Livoniam ſpectant, ex lapide etiam muros habent. Præſidiarios
Præſidia ſive præſides munitionum ex Nobilitate quotannis conſtituit, idque pro arbitrio, neque diuturniorem quàm annuam hanc eorum præfecturam eſſe vult: quibus addit ex plebe militem ſtipendiarium, quos pixidiarios vocant. Quo-

Qvoties verò finitimorum injuriæ in bellum evocant, haud unquam infra nongenta millia hominum in hostem armat, ex quorum numero trecenta millia in aciem secum educens, reliqua in defensionem provinciarum, in præsidiis per apta loca disponit.

Agricolam sive colonum nullum, nullum etjam mercatorem in militiam legit. Tanta enim est populi multitudo, ut his relictis, terra alioqui populosa juventutem bello abundè suppeditet. Potest autem Moscorum Princeps exercitum longo tempore ingentem sustentare, neque enim militibus stipendia numerat, aut, si qua, perexigua: sed agros illis vili elocat precio, qvo beneficio militum operam compensat. Milites verò conscripti coram Principe singuli comparent, & numum unum, quem patrio nomine dengam vocant, Principi dant: quem reversi ex bello repetunt. Ita occisorum numos Princeps retinet, atque hinc illorum numerum cognoscit. Omnes denique & singuli tam stipendia merentes, quàm Principis gratiam expectantes, in militiam suis impensis ire coguntur, quæ non tam ingentes sunt, ut alibi. Nam quicunque sex eqvos, totidemque servos habet, ex iis uno tanquam bajulo, qui vitæ necessaria portet, utitur. Victus in bello.

Inprimis habet milium contritum in ſacculo, longitudine duorum aut trium palmitum: dein ſuillæ carnis ſalſæ libras octo aut decem. Habet & ſal in ſacculo, ac, ſi locuples ſit, pipere mixtum. Præter hæc unuſquiſque ſecum fert ſecurim, fomitem, lebetes, aut ollam cupream, ut, ſi aliquò fortè deveniat, ubi nil fructuum, allii, cepæ, aut carnis reperiat ferinæ, ignem accendat, ollamque aquâ repleat, in quam cochlear milii plenum ſale addito injicit, ac coquit: eo cibo & herus, & ſervus contenti vivunt. Porrò ſi herus nimiùm famelicus fuerit, totum abſumit: itaque famuli aliquando, ventri bellum indicentes, ad biduum vel triduum ſtrenuè jejunant. Adhæc ſi herus lautiùs vult epulari, tum addit parvam carnis ſuillæ portiunculam. Farinam etiam de avena ſubtiliter commolitam habere ſolent, cujus aliqvot cochlearia pranſuri in ciſtellam imponunt, modicoque aqvæ mixtam comedunt. Sin autem fructus, aut allium, aut cepas habeant, facilè aliis omnibus carere poſſunt. Et hic eſt mediocris conditionis, ſive gregariorum militum victus. Duces exercitus, & alii militiæ præfecti pauperiores aliqvando ad ſe invitant: qui ſumto prandio lauto interdum ad biduum vel triduum fortiter eſuriunt.

Arma. Arma gentis communia ſunt: arcus, telum, ſecuris, & baculus inſtar cæſtus. Frameam nobiliores geſtant.

ſtant. Pugiones oblongos in cultellorum modum dependentes in vaginis adeò reconditos habent, ut vix ſuprema capuli pars attingi, aut neceſſitate urgente apprehendi poſſit. Lorum pariter freni longum, & in extremitate perforatum adhibent, qvod digito ſiniſtro annectunt, ut arcum prendere, extentumque tractare queant. Quanqvam verò ſimul & eodem tempore manibus teneant frenum, arcum, frameam, telum, atque flagellum, iſtis tamen ſcitè ac ſine ullo impedimento uti nôrunt. Quidam lautioris fortunæ, loricà, thorace affabre ceu ex quibuſdam ſqvamis concinnato, & armillis muniuntur: paucisſimi verò criſtà inſtar pyramidis in ſummitate exornatà inſigniuntur. Sunt qui habent veſtem bombycis lanâ ſuffartam ad ictus quoſcunque ſuſtinendos. Lancea quoque apud illos uſitata eſt. Equi illorum parvi, caſtrati, ſoleis carentes, leviſsima frena, tum ephippia eum in uſum accommodata, ut ſe in omnes partes nullo negocio vertere, arcumque intendere queant. Pedibus uſque adeò attractis equo inſident, ut nullum haſtæ teli paulò vehementiorem ictum ſuſtinere valeant. Calcaria paucisſimis, flagellum pleriſque in uſu eſt, quod ſemper minimo digito dextræ inhæret, ut id, quoties uſus poſtulat, apprehendant: rurſus, ſi ad arma deventum fuerit, projectum è manu pendeat.

Castrorum collocand. ratio.

Castris collocandis amplissimum eligunt locum, ubi præstantiores tentoria erigunt: alii verò ex arbustis veluti arcum in terram figunt, penulisque tegunt, quo ephippia, arcus, & id genus alia recondant, seque ab imbre defendant. Equos ad pascua pellunt, quorum causa tam latè disjuncta tentoria habent, quæ nec curru, nec fossà, nec alio quovis impedimento sepiunt: nisi fortè locus naturâ sit, aut silvis, aut paludibus, fluminibusvè munitus.

Tormentorum ratio.

Tormentis ita utuntur, ut ea terrâ defodiant, ante ea & os tubi justæ profunditatis fossam ducunt, in qua, qui onerandorum tormentorum curam gerunt, delitescunt: ad os tubi funis adaptatur, hoc cùm implenda sunt, in fossam deprimuntur, cùm verò exoneranda, rursum laxantur.

Conserendæ pugnæ ratio.

Qvoties cum hoste conserendum est, incompositi in agmen hostile procurrunt, neq; aciem dirigunt; sed in insidiis collocati, hostes adoriuntur. Ac quidem primo impetu audacissimè aggrediuntur, nec diu perseverant. Quamprimùm fugam arripiunt, nullam salutem cogitant, præter eam, quam fugà habere possunt. Ab hoste capti, nec se defendunt, nec veniam precantur. Prælium ingressuri plus spei ponunt in multitudine, quàm in robore militum, ac instructo probè exercitu: feliciùsque eminus quàm cominus pugnant

gnant: atque ideò hostem circumvenire, à tergoque invadere præcipuè student. Civitates rarò vi aut impressione acriore expugnare, sed longâ magis obsidione, homines fame, aut proditione ad deditionem adigere consueverunt. Tubicines multos habent, qui dum omnes unà tubas inflant, asperum atque inconcinnum quendam sonitum edunt. Habent & aliud instrumentum musicum, quod Surmam appellant. Hoc qui utuntur, continuò ac sine intermissione inflandi per unam horã ferè naribus spiritum paulatim attrahentes, buccis antea aëre distentis, canunt. Vel gerunt etiam singuli parvũ tympanum ad ephippia suspensum, quo, quoties agmen sisti usus est, à primo impulso, sonoq; à primis excepto, ac cæteris deinceps tradito exiguo tẽporis momento totus exercitus consistit.

Civit. expugnatio.

Tubicines & Musici.

Cæterùm, si cujus operà Princeps in bello strenuâ usus est, hunc prædio aut fundo aliqvo donat, in alimentum sui suorumq;, quæ tamen ad ipsum Principem post ejus mortẽ redeunt, si nulla virilis sexus proles contingat. Nam etsi numerosam fœminarũ sobolem genuerit, hunc tamen hæreditarium agrũ sibi Princeps vendicat, nisi quòd exiguã fortè portionem ad puellas dotandas concedat. Porrò qui Principis munificentiâ hoc modo munerantur, gravi obligantur pecuniâ, tot n. milites in bello alere, cùm necessitas exigit, tenetur,

qvot illi, fundi reditus Principis censurà abundè alere posſit. Haud meliori ſunt ſorte, quibus agri hæreditario jure obveniunt. Si enim moriuntur, nec prolem relinqvunt maſculam, demortui prædia fiſco Principis protinus cedunt. Super hæc, ſi opimus aliquis bello inhabilis, aut pugnæ inſvetus ab aulicis ad Principem deferatur, qui rei militari non ſat idoneus amplas habeat facultates, quibus multi clariori nobiliorique creti ſangvine viri bello apti ſuſtentari posſint, mox accerſitur infelix, & opibus, qvas tanto cum ſudore, totque laboribus per omnem vitam acqviſivit, tantillo temporis momento exuitur: præterquàm quòd particulam aliquam à Principe recipit, ad ſe, uxorem, liberos, ac familiam conſervandam. Hæc autem tam alacriter ſubditi præſtant, ut aliena reſtituiſſe, non ſua alieno dediſſe, credantur. Sic bonis pro meritis ſingulorum aulicos donat Princeps. In bello etiam, quò quis ſæpius in expeditionem mittitur, eò propenſiorem in ſe Principis favorem opinatur, etiamſi tantos ſumptus, totque pericula ſuſtinere cogatur.

FINIS

NON PUGNA CORONAT.

AD
LECTOREM ÆQVUM.

HAbes, LECTOR *benevole*, MOSCOVIAM, *seu de origine, linguâ, situ, fertilitate, moribus, consuetudine, religione, ritibus, ordinibus, atque magistratibus: Reipublicæ item formâ, inauguratione, oratoribus, legibus, jure, ac militia* MOSCORVM: *in quibus, ut te non celem, secutus sum rerum Moscoviticarum scriptores notæ illustris;* SIGISMVNDVM HERBERSTEINIVM *Baronem*, REINHOLDUM HEIDENSTEINIUM, *Navigationem* ANGLORVM *ad Moscos, ex nobilis viri* MARQVARDI FREHERI *Consiliarii Electoralis Palatini bibliotheca*, PAVLI ODERBORNII, *& alios, per quos profecisse me non diffiteor. Adjunxi etiam* MOSCOVIAE *tabulam ex probatissimis Geographis concinnatam. Quod studium meum quin optimam in partem interpretaturus sis, nullus omnino dubito. Vale mi lector, ac* οφάλματα, *quæ sive calami, sive operarum culpâ irrepserunt, suo loco restitue.*

Cic: lib: 1. Epistol. 9.

BIBL. Z.N.IM. OSSOLINSKICH